

แผนยุทธศาสตร์ สภาเกษตรกรแห่งชาติ

พ.ศ. 2568-2573

สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ

บทสรุปผู้บริหาร

แผนยุทธศาสตร์พัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๓ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแนวทางและแผนในการพัฒนาการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ โดยอาศัยแนวคิดเชิงระบบ (System approach) เป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อการพัฒนา ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเอาไว้ในทุกส่วนของระบบอันได้แก่ ส่วนที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ส่วนที่เป็นกระบวนการ (Process) และส่วนที่เป็นผลงาน (Product) ซึ่งประกอบด้วย ๓ ส่วนย่อยได้แก่ ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) โดยแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้ตั้งเป้าที่จะให้สภาเกษตรกรแห่งชาติเดินไปให้ถึงจะปลายทางที่ออกมาเป็นผลงานเชิงประจักษ์ และผลงานที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรโดยรวม

กระบวนการในการจัดทำแผนมี ๖ ขั้นตอน

ขั้นที่หนึ่ง ทำการรวบรวมข้อมูล ข้อคิดเห็น บทวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาและแนวทางพัฒนาสภาเกษตรกร โดยรวบรวมข้อมูลมาจาก ๕ แหล่ง ได้แก่

๑. รายงานการพิจารณาการศึกษาเรื่องประโยชน์และปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติ จัดทำโดยคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สภานิติบัญญัติ
๒. ข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๗
๓. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน ๑๐ คน
๔. ข้อเสนอแนะของสำนักงานประมาณรัฐสภา (PBO) ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ – ๒๕๖๘
๕. ข้อมูลจากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ขั้นที่สอง ทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT analysis) ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ วิเคราะห์ปัญหาและการขับเคลื่อนงานเชิงระบบ เพื่อกำหนดทิศทางและประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา

ขั้นที่สาม นำประเด็นยุทธศาสตร์มาพิจารณาจัดทำแนวทางและวิธีการในการพัฒนา

ขั้นที่สี่ ระดมความคิดเห็นเพิ่มเติม

ขั้นที่ห้าและขั้นที่หก คือจัดทำร่างแผนยุทธศาสตร์พัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติเสนอคณะกรรมการกิจการสภา และเสนอต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ผลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นดังนี้

จุดแข็ง (Strengths) ได้แก่ ๑) เป็นหน่วยงานนโยบายและความคิด ๒) อำนาจหน้าที่มีกฎหมายรับรอง ๓) เข้าถึงกระบวนการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรี ๔) มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดทิศทางพัฒนาประเทศด้านเกษตรกรรม ๕) สมาชิกยึดโยงกับเกษตรกร ๖) มีเครือข่ายเกษตรกรเป็นฐาน และ ๗) มีสำนักงานเป็นหน่วยสนับสนุน

จุดอ่อน (Weaknesses) ได้แก่ ๑) งบประมาณไม่เพียงพอต่อการขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ ๒) ไม่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม ๓) เข้าใจบทบาทหน้าที่คลาดเคลื่อนจากที่กฎหมายกำหนด และ ๔) สำนักงานยังอ่อนแอในการทำหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด

โอกาส (Opportunities) ได้แก่ ๑) แผนพัฒนาประเทศยังให้ความสำคัญภาคเกษตรกรรม ๒) องค์การภายนอกยังให้ความสำคัญต่อความร่วมมือกับสภาเกษตรกร ๓) ระบบบริหารนโยบายตามยุทธศาสตร์ชาติและการพัฒนาแบบบูรณาการเชิงพื้นที่เปิดโอกาสให้สภาเกษตรกรจังหวัดเข้ามีส่วนร่วม ๔) มีองค์กรด้านเทคโนโลยีตั้งขึ้นใหม่หลายหน่วยงานพร้อมที่จะร่วมมือ ๕) ปัญหาภาคเกษตรกรรมยังมีอย่างต่อเนื่อง ๖) เจริญเติบโตทางนวัตกรรม และ ๗) คณะกรรมการเชิงนโยบายต่างๆ ด้านการเกษตรมีประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นกรรมการ

อุปสรรค (Threats) ได้แก่ ๑) ทศนคติและความไม่เข้าใจของเกษตรกรต่ออำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกร ๒) ผลกระทบจากนโยบายประชานิยม ๓) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและทัศนคติของคนรุ่นใหม่ ๔) ทศนคติและค่านิยมของรัฐบาลที่มีต่อสภาเกษตรกรทั้งระดับชาติและจังหวัด ๕) การใช้อำนาจรัฐที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ๖) ความผันผวนของราคาผลผลิตทางการเกษตร ๗) ทุนจีนรุกภาคเกษตรไทย และ ๘) การทำสงครามทางการค้าของสหรัฐอเมริกา

จากการวิเคราะห์ SWOT สามารถสังเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติได้ว่า ตกอยู่ในวังวนหรือวงจรแห่งปัญหา ประกอบด้วย จุดที่หนึ่งไม่มีผลงานเชิงประจักษ์ ส่งผลต่อจุดที่สองคือได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ ส่งผลต่อจุดที่สามคือสำนักงานอ่อนแอ ส่งผลต่อจุดที่สี่คือสภาเกษตรกรอ่อนแอ และส่งผลย้อนกลับไปที่จุดที่ ๑ แผนยุทธศาสตร์พัฒนาสภาเกษตรกรฉบับนี้จึงมุ่งพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งหมด คือ พัฒนาให้สภาเกษตรกรเข้มแข็ง พัฒนารายได้ พัฒนาสำนักงานให้เข้มแข็ง และพัฒนาผลงานให้เป็นที่ประจักษ์

จากการวิเคราะห์ SWOT และวงจรแห่งปัญหาได้นำมากำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ มี ๕ ประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

๑. พัฒนาผลงาน
๒. พัฒนารายได้
๓. พัฒนานโยบายจากฐานล่าง
๔. ใช้แผนแม่บทนำทาง
๕. พัฒนาระบบสนับสนุน ประกอบด้วย
 - ๕.๑ สร้างสำนักงานให้มีความเข้มแข็ง
 - ๕.๒ พัฒนาการสื่อสารสังคม
 - ๕.๓ พัฒนาระบบข้อมูลวิจัยและวิชาการ
 - ๕.๔ พัฒนาระบบฐานข้อมูล
 - ๕.๕ สร้างเครือข่ายเชิงกลยุทธ์

ทั้งนี้ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ขึ้น ดังนี้

๑. มีผลงานตามอำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้นทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเพิ่มขึ้น เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีอย่างต่อเนื่อง
๒. มีรายได้เพิ่มขึ้นให้เพียงพอต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัด โดยกำหนดแนวทางการเพิ่มรายได้จากเงินนอกงบประมาณ
๓. สภาเกษตรกรจังหวัดขับเคลื่อนงานตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในมาตรา ๓๓ ได้โดยใช้แผนแม่บทนำทาง
๔. เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และองค์กรเกษตรกร รวมถึงเครือข่ายพัฒนาเกษตรกรอื่นๆ มีส่วนร่วมในการขึ้นรูปนโยบาย (Policy Formulation)
๕. มีระบบสนับสนุนที่เข้มแข็งให้สภาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาได้กำหนดแนวคิด เป้าประสงค์ แนวทาง วิธีการ และเป้าหมายเอาไว้ชัดเจน พร้อมทั้งจะแปลงไปสู่แผนปฏิบัติการ การขับเคลื่อนแผนพัฒนา สภาเกษตรกรให้บรรลุเป้าประสงค์นั้น ทั้งสภาเกษตรกรจังหวัดและสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ต้องร่วมมือผนึกกำลังความคิดและทรัพยากรขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายของแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ เพื่อให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ หลุดพ้นจากวงจรปัญหา ก้าวขึ้นสู่การเป็นสภาที่เข้มแข็ง และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของเกษตรกร

สารบัญ

ส่วนที่ ๑

บทนำ

๑.๑ กำเนิดสภาเกษตรกรแห่งชาติ	๑
๑.๒ เจตนารมณ์ของการจัดตั้งสภาเกษตรกร	๗
๑.๓ อำนาจหน้าที่	๘
๑.๔ ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์	๑๐
๑.๕ กระบวนการและวิธีการในการจัดทำยุทธศาสตร์สภาเกษตรกรแห่งชาติ	๑๑
พ.ศ ๒๕๖๘ - ๒๕๗๓	

ส่วนที่ ๒

ปริทัศน์จากภายนอก

๒.๑ ความคิดเห็นของกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ	๑๓
๒.๑.๑ ปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติ	๑๓
๒.๑.๒ สภาพความเป็นประโยชน์ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ	๑๙
๒.๑.๓ แนวทางการพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ	๒๒
๒.๒ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน	๒๙
๒.๒.๑ ด้านบทบาท โครงสร้าง และทิศทางการทำงานในอนาคต	๓๐
๒.๒.๒ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการขับเคลื่อนการทำงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ	๓๖
๒.๓ ข้อเสนอแนะของสำนักงานงบประมาณแห่งรัฐสภา (PBO)	๓๘
๒.๔ ทัศนะจากบุคคลภายนอก	๔๐

ส่วนที่ ๓

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๓.๑ ด้านจุดแข็งหรือจุดเด่น	๔๓
๓.๒ ด้านจุดอ่อนหรือจุดด้อย	๔๘
๓.๓ ปัจจัยด้านโอกาส	๖๑
๓.๔ ปัจจัยคุกคาม	๖๗
๓.๕ สรุปปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่อการดำเนินงานของ สภาเกษตรกรแห่งชาติ	๖๗
๓.๖ วงจรแห่งปัญหา	๖๙

ส่วนที่ ๔

ระบบขับเคลื่อนและอนาคตที่พึงประสงค์และทิศทางการพัฒนา

๔.๑ การขับเคลื่อนงานเชิงระบบของสภาเกษตรกรแห่งชาติ	๗๐
๔.๒ ทิศทางการพัฒนา	๗๕

ส่วนที่ ๕

ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และแนวทางการพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๓)

๕.๑ วิสัยทัศน์ (Vision) และภาพอนาคตของสภาเกษตรกรที่พึงประสงค์ ภายในปี ๒๕๗๓	๗๗
๕.๒ ประเด็นยุทธศาสตร์	๘๐
๕.๒.๑ การพัฒนาผลงาน	๘๑
๕.๒.๒ การพัฒนารายได้	๘๘
๕.๒.๓ การพัฒนานโยบายจากฐานล่าง	๙๓
๕.๒.๔ การใช้แผนแม่บทนำทาง	๑๐๒
๕.๒.๕ การพัฒนาระบบสนับสนุน	๑๐๖

สารบัญรูป

รูปที่ ๑	กระบวนการและขั้นตอนการจัดทำยุทธศาสตร์สภาเกษตรกร พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๓	๑๑
รูปที่ ๒	แสดงการจัดสรรงบประมาณให้สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๘	๕๐
รูปที่ ๓	การจัดสรรรายจ่ายของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ	๕๑
รูปที่ ๔	วงจรแห่งปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติ	๖๙
รูปที่ ๕	องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของระบบ	๗๐
รูปที่ ๖	ความสัมพันธ์ของระบบขับเคลื่อนงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ	๗๔
รูปที่ ๗	รูปแบบความเข้มแข็งของสภาเกษตรกรแห่งชาติที่พึงประสงค์	๗๖
รูปที่ ๘	สภาพที่พึงประสงค์ของสภาเกษตรกรแห่งชาติภายในปี ๒๕๗๓	๗๘
รูปที่ ๙	วิสัยทัศน์การพัฒนากับสภาเกษตรกรปี ๒๕๖๘ – ๒๕๗๓	๗๙
รูปที่ ๑๐	ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT	๘๐
รูปที่ ๑๑	แนวคิดเกี่ยวกับกลไกของฐานล่าง	๙๔
รูปที่ ๑๒	ช่องทางการสื่อสารของสภาเกษตรกรจังหวัด/แห่งชาติ	๙๗
รูปที่ ๑๓	รูปแบบการสื่อสารแนวดิ่งและแนวตั้ง	๙๘
รูปที่ ๑๔	รูปแบบการสื่อสารแนวนอนและแนวทแยง	๙๙
รูปที่ ๑๕	Flow work กลไกการแก้ไขปัญหา	๑๐๐
รูปที่ ๑๖	Flow work กลไกการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัด	๑๐๑
รูปที่ ๑๗	ตัวอย่างการเสนอแนวคิดในการผลักดันแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมเข้าสู่กระบวนการปรับแผนของจังหวัด	๑๐๔

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๑	การจัดสรรงบประมาณระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๖ – ๒๕๖๘	๔๙
ตารางที่ ๒	การจัดสรรงบประมาณรายจ่าย ปี ๒๕๖๔ – ๒๕๖๘	๕๓
ตารางที่ ๓	อำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๑๑ และผลงานหลักตามอำนาจหน้าที่	๕๖
ตารางที่ ๔	จำนวนเรื่องที่สภาเกษตรกรแห่งชาติพิจารณาเพื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ข้อมูลปี ๒๕๕๕ - ๒๕๖๗	๕๘
ตารางที่ ๕	ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการเอื้ออำนวย และเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของ สภาเกษตรกรแห่งชาติ	๖๘

ส่วนที่ ๑ บทนำ

๑.๑ กำเนิดสภาเกษตรกรแห่งชาติ

แนวคิดและความพยายามในการจัดตั้งสภาเกษตรกรขึ้นในประเทศไทยเริ่มขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ แลงนโยบายต่ออนุสัญญากำหนดให้มีการจัดตั้งสภาเกษตรกร “จะได้ส่งเสริมการเกษตรทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะข้าว ฝ้าย ถั่ว ในการนี้จะได้มีการพิจารณาจัดตั้งสภาเกษตรกรฯ ขึ้นเพื่อศึกษาและให้คำปรึกษา”^๑ และการแถลงนโยบายของนายควง อภัยวงศ์ ต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ในส่วนท้ายของนโยบายเกี่ยวกับการเกษตรมีข้อความเกี่ยวข้องกับสภาเกษตรกร ไว้เป็นครั้งแรก โดยกล่าวว่า “ในทางวิชาการจะได้พิจารณาจัดตั้งสภาเกษตรกรขึ้นและร่วมมือกับองค์กร F.A.O.”^๒ แต่หลังจากนั้นอีกประมาณเดือนกว่า รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ได้หมดอำนาจไปโดยยังมิทันมีโอกาสที่จะดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้

ในช่วงทศวรรษ ๒๔๙๐ ถึงประมาณกลางทศวรรษ ๒๕๒๐ สถานการณ์ทางการเมืองในหลายประเทศมีขบวนการชาวนาชาวนาร่วมเป็นกองกำลังในการเรียกร้องและต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองในหลายประเทศ เกิดการปฏิวัติโดยมีชาวนาชาวนามีบทบาทสำคัญเริ่มจากรัสเซีย จีน คิวบา ประเทศในยุโรปกลาง และอินโดจีน โดยประเทศไทยมีกระบวนการชาวนาชาวนาเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิและร่วมขบวนการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง” และได้มีการก่อตั้งสหพันธ์ชาวนาชาวนาไร่แห่งประเทศไทย (สชท.) ขึ้นเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๗ มีคำขวัญว่า “ที่ดินต้องเป็นของผู้ถือคันไถ” การก่อตั้งนี้เกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวนาจากหลายจังหวัดที่มาชุมนุมที่ท้องสนามหลวงในกรุงเทพฯ เพื่อเรียกร้องสิทธิและความเป็นธรรมในการถือครองที่ดินและการเกษตร โดยสหพันธ์ชาวนาชาวนาไร่แห่งประเทศไทย มีบทบาทสำคัญในการต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวนาไทย รวมถึงการผลักดันกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติควบคุมการเช่านา พ.ศ. ๒๕๑๗ และพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ นอกจากนี้ สหพันธ์ฯ ยังได้ร่วมมือกับนิสิตนักศึกษา ปัญญาชน และกรรมกร ในสิ่งที่เรียกว่า “ขบวนการสามประสาน” เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมและประชาธิปไตยในสังคมไทย^๓ การคิดการเขียนและการพูดถึงสิทธิของเกษตรกรและการช่วยเหลือชาวนาชาวนาไร่เป็นสิ่งต้องห้ามในสังคมไทย จึงไม่มีรัฐบาลต่อจากสมัยนายควง อภัยวงศ์ ได้กล่าวถึงการจัดตั้งสภาเกษตรกรอีกเลย

^๑ รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๒/๒๔๙๐ หน้า ๑๐๕.

^๒ ราชกิจจานุเบกษา. ๒๕,๑๔ (๙ มีนาคม ๒๔๙๑) หน้า ๘๗๐.

^๓ ประภาส ปิ่นตอกแต่ง. “กระบวนการชาวนาชาวนาไร่ในสังคมไทย: จากอดีตสู่ปัจจุบัน”. วารสารวิจัยสังคม, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.-มิ.ย. ๒๕๖๑), หน้า ๑-๕๐.

^๔ “รำลึก ๔๘ ปี สหพันธ์ชาวนาชาวนาไร่ สืบทอดเจตนารมณ์ ‘ที่ดินเป็นของราษฎร’” ประชาไท. ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

ในช่วงกลางทศวรรษ ๒๕๒๐ สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง ได้คลี่คลายลง การเรียกร้องเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรมีบ่อยขึ้นแนวคิดในการจัดตั้งสภาเกษตรกรได้เริ่มขึ้นอีกครั้ง เริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นต้นมาจนมาประสบความสำเร็จในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้นี้ มีการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของเกษตรกรไทยมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานในรูปแบบต่างๆ เช่น การชุมนุมเสนอข้อเรียกร้องต่อรัฐบาล การปิดถนน การเดินขบวนประท้วง แต่ผลของการเรียกร้องมักจะไม่ประสบความสำเร็จ หรือสำเร็จแบบแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างยั่งยืน เห็นได้ชัดจากการชุมนุมของเกษตรกรที่เกิดขึ้นซ้ำๆ ในทุกๆ ปี^๕ และมีแนวโน้มจะเกิดปัญหาสะสมมากขึ้นต่อไป ดังนั้นแนวทางที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างยั่งยืน เพื่อพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรคือการจัดตั้งองค์กรระดับชาติของเกษตรกร ความพยายามในการจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ – ๒๕๕๓ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ช่วงได้ดังนี้

๑. ช่วงระหว่างปี พ.ศ ๒๕๒๙ – ๒๕๔๙

ในปีพ.ศ ๒๕๒๙ รัฐบาลในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ ว่า “จะให้มีองค์กรที่จะมารับผิดชอบในการวางแผน กำกับ ดูแล แก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในด้านการตลาดและราคา โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเกษตรกรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ”^๖ ซึ่งหมายถึงสภาเกษตรกรแห่งชาติ จากคำแถลงนโยบายนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้มีการยกร่างพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติพ.ศ. เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๐ และมีการแก้ไขปรับปรุงต่อเนื่องโดยรัฐบาลจนเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ยังมีร่างพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติที่เสนอโดยนายชวลิต สุขสวัสดิ์ และคณะอีกด้วย ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๒ ฉบับรวมกัน และลงมติรับร่างพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ... มีการตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นพิจารณาโดยยี่ด่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีเป็นหลักในการพิจารณา ต่อมาร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับต้องตกไป เนื่องจากได้มีพระราชกฤษฎีกายุบสภา เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๑

รัฐบาลชุดต่อมาคือรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ต่อสภาผู้แทนราษฎร และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องร่วมกันอีกสามฉบับ ได้แก่

๑) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายสุเทพ เทือกสุบรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์กับคณะเป็นผู้เสนอ

^๕ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, “เกษตรกรต้องช่วงชิงสภาเกษตรกรแห่งชาติมาเป็นของตนเอง,” ประชาไท.

๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๒.

^๖ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รวมคำแถลงนโยบายของรัฐบาลตั้งแต่คณะแรกถึงคณะปัจจุบัน. สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๖๗.

๒) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายวโรทัย กิณณศาสน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชากรไทยกับคณะเป็นผู้เสนอ

๓) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายไชยวัฒน์ พรหมประสิทธิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติไทยกับคณะเป็นผู้เสนอ

สภาผู้แทนราษฎรได้มีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๓๓ แต่ในที่สุดร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ. ก็ต้องตกไป เมื่อรัฐบาลสิ้นสภาพไปจากการปฏิบัติโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ

ในปี พ.ศ.๒๕๓๔ สมัยรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ว่า “จะดำเนินการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติระดับท้องถิ่น โดยส่งเสริมบทบาทของเกษตรกรในการวางแผนการผลิต รวมทั้งการให้มีการจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อให้เกษตรกรได้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการผลิตให้มีการเชื่อมโยงกับตลาด”

ดังนั้น รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ก็นำร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... มาพิจารณาปรับปรุง แต่มีทันได้เสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ รัฐบาลก็สิ้นสภาพไปเพราะ มีประกาศการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๓๕

ในปี พ.ศ.๒๕๓๕ สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่าจะจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติ ซึ่งรัฐบาลได้พิจารณาจัดเตรียมร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ. และตลอดในช่วงสมัยนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่าง พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องร่วมกันอีกหลายฉบับ ซึ่งมีรายการดังต่อไปนี้

๑) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายสุเทพ เทือกสุบรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์กับคณะเป็นผู้เสนอ

๒) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายสงสุข ภัคเกษม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคราษฎรกับคณะเป็นผู้เสนอ

๓) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายมนตรี ด่านไพบูลย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคความหวังใหม่กับคณะเป็นผู้เสนอ (นายสงสุข ภัคเกษม ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติสภาเกษตรกร ซึ่งมีเนื้อหาเน้นไปที่ตัวสมาชิกจะต้องเป็นเกษตรกรเป็นหลัก มิใช่สภาเกษตรกรที่มีสมาชิกหลายกลุ่ม แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ร่างพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่สามฉบับเกี่ยวกับการเงิน จึงได้ส่งให้นายกรัฐมนตรีรับรองก่อนที่จะนำเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร และยังคงค้างมีสถานะภาพว่า “อยู่ระหว่างการพิจารณารับรองของนายกรัฐมนตรี”)

๔) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติไทยกับคณะเป็นผู้เสนอ นายสงสุข ภัคเกษม

๕) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายอาคม เองฉ้วน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์กับคณะเป็นผู้เสนอ

๖) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายมนตรี ด่านไพบูลย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคความหวังใหม่กับคณะเป็นผู้เสนอ (ครั้งที่สอง)

๗) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายเรวัต สิริกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติไทยกับคณะเป็นผู้เสนอ

ในที่สุดรัฐมนตรีประกาศยุบสภาในปี พ.ศ.๒๕๓๘ จึงทำให้ร่างพระราชบัญญัติทั้งหมดที่รอการพิจารณามีอันตกไป

ในปี พ.ศ.๒๕๓๘ รัฐบาลในสมัยนายบรรหาร ศิลปะอาชา ได้มีนโยบายในการจัดตั้งสภาการเกษตรแห่งชาติ แต่นายสุเทพ เทือกสุบรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ.... แต่นายกรัฐมนตรีไม่รับรอง

ในปี พ.ศ.๒๕๓๙ รัฐบาลในสมัยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้มีนโยบายจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติโดยตรง

ในปี พ.ศ.๒๕๔๐ รัฐบาลในสมัยชวน หลีกภัย ครั้งที่สอง ซึ่งครั้งนี้รัฐบาลได้มีนโยบายจัดตั้งสภาเกษตรแห่งชาติโดยตรง แต่มีสมาชิกผู้แทนราษฎรและประชาชนจำนวนไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คน เข้าชื่อเสนอกฎหมายเกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งมีรายการต่อไปนี้

๑) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ....นายประชาธิปไตย คำสิงห์นอก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติพัฒนากับคณะเป็นผู้เสนอ

๒) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ. นางคมคาย พลบุตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์กับคณะเป็นผู้เสนอ

๓) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ. ... นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์กับคณะเป็นผู้เสนอ

๔) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ. ... เสนอโดยประชาชน

ในปี พ.ศ.๒๕๔๔ นายกรัฐมนตรีประกาศยุบสภา จึงทำให้ร่างพระราชบัญญัติทั้งหมดที่รอการ พิจารณามีอันตกไป และพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรได้รับเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งก็มีได้มีนโยบายจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติโดยตรง แต่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เสนอ ร่าง พระราชบัญญัติเกี่ยวกับสภาการเกษตรในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๔-๒๕๔๙ เป็นจำนวนมาก โดยมีรายการ ดังต่อไปนี้

๑) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายประชาธิปไตย คำสิงห์นอก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติพัฒนากับคณะเป็นผู้เสนอ

๒) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายตรีพล เจาะจิตต์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์กับคณะเป็นผู้เสนอ

๓) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายชัย ชิดชอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติไทยกับคณะเป็นผู้เสนอ

๔) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายตรีพล เจาะจิตต์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์กับคณะเป็นผู้เสนอ

๕) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายอำนวย คลังผา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคไทยรักไทยกับคณะเป็นผู้เสนอ

๖) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายสุพัฒน์ ธรรมเพชร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์กับคณะเป็นผู้เสนอ

๗) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายสุพัฒน์ ธรรมเพชร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์กับคณะเป็นผู้เสนอ

และในที่สุดเมื่อรัฐบาลประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ.๒๕๔๙ จึงทำให้ร่างพระราชบัญญัติเป็นอันตกไป

๒. ช่วงระหว่างปี พ.ศ.๒๕๕๐ - ปัจจุบัน

ในปีพ.ศ.๒๕๕๐ ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ โดย มาตรา ๘๔ (๘) ได้บัญญัติว่า “กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการคุ้มครองและรักษาประโยชน์ของเกษตรกร ในการผลิต การแปรรูปและการตลาด ส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการ รวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปของสภาเกษตรกร เพื่อวางแผนเกษตรกรรม และรักษาผลประโยชน์ร่วมของเกษตรกร” และมาตรา ๓๐๓ ที่กำหนดให้คณะรัฐมนตรีจัดทำกฎหมายดังกล่าวให้เสร็จภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่แถลงนโยบายต่อรัฐสภา พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ รัฐบาลในสมัยนั้นได้เสนอร่าง พระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... เข้าสู่สภานิติบัญญัติ และอยู่ในระหว่างรอการพิจารณา แต่ภายหลังรัฐบาลได้มีการประกาศให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร่างพระราชบัญญัตินี้จึงมีอันตกไป

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๕๑ รัฐบาลในสมัยของนายสมัคร สุนทรเวช ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เกี่ยวกับนโยบายการจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติว่า “ส่งเสริม สนับสนุนสถาบันเกษตรกร ทั้งในด้านการรวมกลุ่มสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน ตลอดจนสภาเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาการเกษตรและพัฒนาความสามารถในการแข่งขันด้วยตนเอง”^๗ แต่รัฐบาลยังไม่ทันเสนอร่างพระราชบัญญัติ ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยนายสมัคร สุนทรเวช พ้นจาก ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ร่างพระราชบัญญัติก็มีอันสิ้นสภาพไป ทว่าในระหว่างนั้น ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... จำนวนสองฉบับ ได้แก่ ฉบับของนายเจริญ จรรย์โกมล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคพลังประชาชนกับคณะเป็นผู้เสนอ และฉบับของนายณทล พลเสน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติไทยกับคณะเป็นผู้เสนอ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ส่งให้นายกรัฐมนตรีรับรองเพราะเป็นพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน

^๗ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี (กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๕๑).

ต่อมาในรัฐบาลในสมัยนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ได้มีการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาเกี่ยวกับการจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นนโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรกไว้ว่า “จัดตั้งสภาเกษตรกร และสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร เพื่อให้สภาเกษตรกรเป็นกลไกแทนเกษตรกรในความสัมพันธ์กับรัฐบาล และร่วมกันพัฒนาเกษตรกรด้วยกันเอง และให้เกษตรกร เข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างทั่วถึงและมีระบบประกันความเสี่ยงที่จะช่วยลดความเสี่ยงอันเนื่องมาจาก ผลกระทบความเสียหายจากภัยธรรมชาติ รวมถึงดูแลราคาสินค้าเกษตรให้มีเสถียรภาพภายใต้การผันแปรอย่างรุนแรงของตลาดโลกและสร้างผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อเกษตรกร”^๘ แต่รัฐบาลยังไม่ทัน ได้เสนอก็เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอีกครั้ง รุ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวก็มีอันสิ้นสภาพไป

ในช่วงปลายปี พ.ศ.๒๕๕๑ ถึง พ.ศ.๒๕๕๒ รัฐบาลในสมัยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้แถลง นโยบายต่อรัฐสภาเกี่ยวกับการจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติไว้ว่า “จัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนะนโยบายและวางแผนพัฒนาการเกษตรอย่างเป็นระบบ และมีระบบคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกร รวมทั้งพัฒนาความเข้มแข็งของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน”^๙ และรัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... รวมทั้งได้มี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติร่วมด้วยอีกหลายฉบับดังนี้

๑) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ... นายเจริญ จรรย์โกมล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคพลังประชาชนกับคณะเป็นผู้เสนอ

๒) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ... นายศุภชัย โพธิ์สุวรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคภูมิใจไทยกับคณะเป็นผู้เสนอ

๓) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายขยัน วิพรหมชัย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์กับคณะเป็นผู้เสนอ

๔) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ.... นายอนันต์ ศรีพันธุ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทยกับคณะเป็นผู้เสนอ

๕) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ.... นายสถาพร มณีรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทยกับคณะเป็นผู้เสนอ

๖) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายภราดร ปริศนานันทกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติไทยพัฒนา กับคณะเป็นผู้เสนอ

๗) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ.... นางวรสุลี สุวรรณประสิทธิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรครวมใจชาติพัฒนา กับคณะเป็นผู้เสนอ

๘) ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... นายพิษณุ หัตถสงเคราะห์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติไทยเพื่อไทยพัฒนา กับคณะเป็นผู้เสนอ

^๘ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี (กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๕๑).

^๙ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี

ที่ประชุมสภาเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ..... ทั้งเก้าฉบับ (รวมทั้งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ) มีหลักการเป็นไปในทำนองเดียวกัน จึงนำมาพิจารณารวมกัน และในที่สุดจากการต่อสู้อย่างยาวนานของเกษตรกรไทย พระราชบัญญัติสภาการเกษตรไทย พ.ศ.๒๕๕๓ ก็ผ่านการ พิจารณาตามกระบวนการนิติบัญญัติและประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๗ ตอนที่ ๗๑ ก เมื่อ วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ และมีผลบังคับใช้ในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ เป็นต้นไป

๑.๒ เจตนารมณ์ของการจัดตั้งสภาเกษตรกร

ตลอดช่วงเวลา ๔ ทศวรรษที่ผ่านมา ได้ผ่านการต่อสู้เรียกร้องสิทธิของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องยาวนาน แม้รัฐบาลจะรับฟังปัญหา แต่การแก้ปัญหาที่มีความสำเร็จอย่างยั่งยืน มีแนวโน้มจะเกิดปัญหามากขึ้นต่อไป เพราะไม่มีองค์กรใดที่เป็นปากเสียงให้กับกลุ่มเกษตรกรในการสื่อสารถึงปัญหาของตนเองที่ประสบอยู่ปัญหาที่รัฐบาลได้รับทราบล้วนเป็นปัญหาที่รัฐบาลรับฟังรายงานจากหน่วยงานของรัฐบาลเอง มิใช่ตัวแทนของภาคเกษตรกรอย่างแท้จริงจนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ ๒๕๕๐ ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีการกล่าวถึงการจัดตั้งองค์กรเพื่อเกษตรกร โดยบัญญัติในมาตรา ๘๔(๘) ว่าให้รัฐคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาดส่งเสริมให้สินค้าเกษตรได้รับผลตอบแทนสูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปของสภาเกษตรกรเพื่อวางแผนการเกษตรและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร สภาเกษตรกรแห่งชาติจึงได้จัดตั้งใน พ.ศ. ๒๕๕๓ ภายใต้ความหวังของเกษตรกรไทยที่จะให้สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นองค์กรที่ทำให้เกษตรกรผู้ใช้เสียงได้เปล่งเสียงที่รัฐบาลได้ยิน (make a voiceless to be a voice) เพื่อให้รัฐบาลได้รับทราบปัญหาของตน

เจตนารมณ์ของการจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้ระบุเอาไว้ในเหตุผลของตราพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ความว่า (เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการคุ้มครองและรักษาประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิต การแปรรูปและการตลาด ส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปของสภาเกษตรกรเพื่อวางแผนเกษตรกรรมและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร เพื่อสนับสนุนสิทธิและการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการกำหนดนโยบายและวางแผนการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้รัฐรักษาเสถียรภาพด้านราคาและความมั่นคงในอาชีพเกษตรกร เพิ่มศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิต ของเกษตรกรให้ดีขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างต่อเนื่อง ให้เป็นไปเพื่อเกษตรกรอย่างแท้จริง และมีกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้านการปฏิบัติตามนโยบายเกษตรกรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาภาคเกษตรกรรมและระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศอย่างยั่งยืนในอนาคต ดังนั้น เพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในการจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ เกษตรกรในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับเกษตรกรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้)

๑.๓ อำนาจหน้าที่

๑.๓.๑ อำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ (มาตรา ๑๑)

(๑) เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งแก่เกษตรกร และองค์กรเกษตรกร ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การผลิต การแปรรูป การตลาด และการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม

(๒) เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตรแบบผสมผสาน ระบบวนเกษตร ระบบเกษตรธรรมชาติ ระบบไร่นาสวนผสม ระบบเกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรรมรูปแบบอื่น

(๓) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร การพัฒนาเกษตรกรรม รวมทั้งการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๔) เสนอแผนแม่บทต่อคณะรัฐมนตรี

(๕) เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและ พัฒนาองค์ความรู้ทางด้านพันธุกรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น ผลผลิตทางเกษตรกรรม และผลิตภัณฑ์ที่ได้ จากการแปรรูปผลผลิตทางเกษตรกรรม

(๖) เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดแนวทางการประกันความเสี่ยงของราคา และผลผลิตทางเกษตรกรรม รวมทั้งการกำหนดสวัสดิการให้แก่เกษตรกร

(๗) เสริมสร้างความร่วมมือและประสานงานกับภาครัฐและเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อพัฒนาเกษตรกรรม

(๘) พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

(๙) ให้ความเห็นต่อนโยบาย กฎหมาย หรือข้อตกลงที่เกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อเกษตรกร

(๑๐) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่เกษตรกร องค์กรเกษตรกร และตามที่สภาเกษตรกรจังหวัดเสนอ

(๑๑) แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน หรือที่ปรึกษาตามความจำเป็น

(๑๒) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

๑.๓.๒ อำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรจังหวัด (มาตรา ๓๓)

(๑) พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรภายในจังหวัด

(๒) ประสานนโยบายและการดำเนินงานระหว่างองค์กรเกษตรกร เกษตรกร สถาบันวิจัยสถาบันการศึกษา และหน่วยงานของรัฐ

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มขององค์กรเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และยุวเกษตรกรในจังหวัด ในรูปแบบต่าง ๆ

(๔) เสนอแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติเพื่อบูรณาการเป็นแผนแม่บทเสนอต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป

(๕) สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษา การฝึกอบรม และการถ่ายทอดเทคโนโลยี แก่เกษตรกร และยุวเกษตรกร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างครบวงจรและยั่งยืน

(๖) เสนอนโยบายและแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมรวมทั้งราคาผลผลิตทางเกษตรกรรมที่ไม่เป็นธรรมต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ

(๗) ให้คำปรึกษาและขอแนะนำแก่เกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกร

(๘) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการใด ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัตินี้

(๙) ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๑.๓.๓ อำนาจหน้าที่ของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ (มาตรา ๒๐)

(๑) รับผิดชอบงานด้านธุรการ และทำหน้าที่เป็นเลขานุการของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

(๒) รวบรวม ศึกษา วิจัย พัฒนา และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงาน ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ สภาเกษตรกรจังหวัด สำนักงาน และสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด

(๓) ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกร และองค์กรเกษตรกร ได้ทราบถึงนโยบาย แผนแม่บท และการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

(๔) รับขึ้นทะเบียนเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

(๕) จัดให้มีฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ระบบข้อมูลและการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรและกิจการอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การวิจัย การผลิต การแปรรูป การตลาด และราคาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากข้อมูล สารสนเทศทางภูมิศาสตร์

(๖) ประสานการดำเนินงานกับสภาเกษตรกรจังหวัด และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

(๗) จัดทำรายงานประจำปีของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

(๘) ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๑.๓.๔ อำนาจหน้าที่ของสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด (มาตรา ๓๘)

(๑) รับผิดชอบงานด้านธุรการ และทำหน้าที่เป็นเลขานุการของสภาเกษตรกรจังหวัด

(๒) รวบรวม ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัด

(๓) ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกร และองค์กรเกษตรกร ได้ทราบถึงนโยบาย แผนพัฒนาเกษตรกรรม จังหวัด และการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัด

(๔) จัดให้มีระบบฐานข้อมูล และการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ผลงานการวิจัย และองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิต ผลผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรกรรม รวมทั้งการตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

(๕) ประสานการดำเนินงานเกี่ยวกับเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

(๖) จะทำรายงานประจำปีของสภาเกษตรกรจังหวัด

(๗) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่สภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัดมอบหมาย

๑.๔ ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

๑.๔.๑ ความสำคัญ

สภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้ดำเนินการกิจตามอำนาจหน้าที่มาตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบันเป็นเวลา ๑๕ ปี โดยตามอำนาจหน้าที่นั้นมุ่งสร้างผลผลิต (output) คือ ข้อเสนอเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเกษตรกรรมเพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลา ๑๕ ปี ที่ผ่านมาสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัด ประสบปัญหาหลายประการที่เป็นอุปสรรคจนไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้อย่างเต็มที่ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เช่น มิงงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินการกิจไม่สามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายจากระดับฐานล่างได้อย่างต่อเนื่องไม่สามารถผลิตผลงานหรือการดำเนินการที่เป็นที่ประจักษ์แก่เกษตรกร ขาดการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจอันดีและร่วมมือในการประสานงาน สภาเกษตรกรจังหวัดในฐานะหน่วยประสาน (system integrator) ไม่สามารถขับเคลื่อนงานได้ ระบบสนับสนุนทางข้อมูลงานศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและระบบเลขานุการสภายังไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มขีดความสามารถเป็นต้น^{๑๐}

ปัญหาดังกล่าวนี้อย่างคงปรากฏให้เป็นอุปสรรคในการทำงานมาจนถึงสมาชิกสภาเกษตรกรชุดที่ ๒ ที่มีการทำหน้าที่มาตั้งแต่วันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๖ และจะทำหน้าที่ตามวาระสมัยไปจนถึงประมาณเดือนสิงหาคม ๒๕๗๐ ส่งผลต่อการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

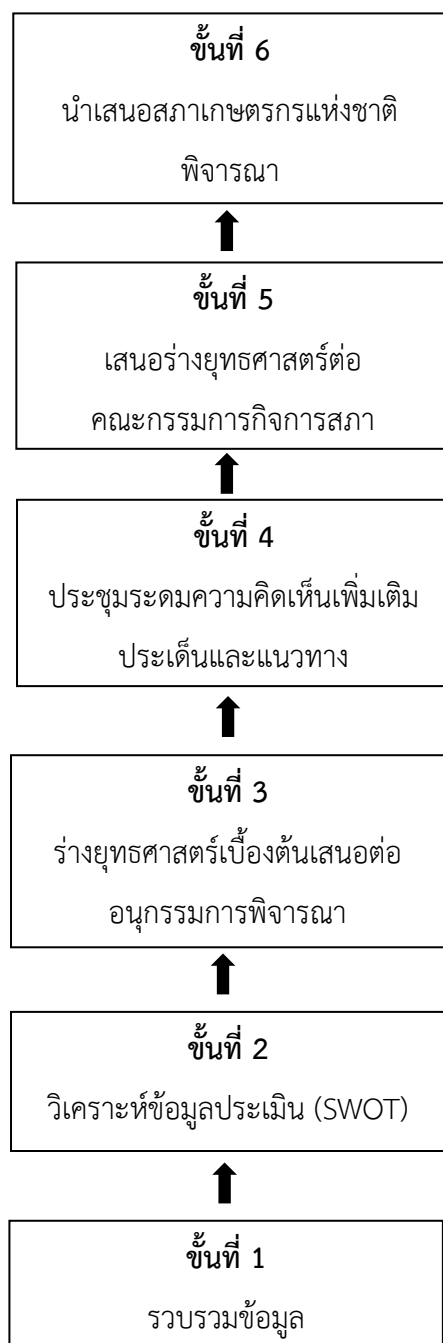
ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาระบบสนับสนุนเพื่อช่วยหนุนเสริมให้ระบบการทำงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ รวมถึงสภาเกษตรกรจังหวัด สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดให้สามารถดำเนินงานตามระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการที่จะพัฒนาระบบสนับสนุนให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในช่วง ๒ - ๓ ปี ข้างหน้าจึงต้องจัดทำยุทธศาสตร์สภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๓ ขึ้นเอาไว้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

๑.๔.๒ วัตถุประสงค์

ยุทธศาสตร์สภาเกษตรกรแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานพัฒนาระบบและปัจจัยต่างๆ ที่ช่วยสนับสนุนให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัด สามารถดำเนินการกิจตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

^{๑๐} สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, รายงานการพิจารณาการศึกษาเรื่องประโยชน์และปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติ. (กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๘)

๑.๕ กระบวนการและวิธีการในการจัดทำยุทธศาสตร์สภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ ๒๕๖๘ – ๒๕๗๓
การจัดทำยุทธศาสตร์สภาเกษตรกรแห่งชาติ ฉบับนี้มีกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

รูปที่ ๑ กระบวนการและขั้นตอนการจัดทำ
ยุทธศาสตร์สภาเกษตรกรพ.ศ ๒๕๖๘ – ๒๕๗๓

ขั้นที่ ๑ กลุ่มทำงานย่อยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์โดยได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆดังนี้

- ๑) รายงานการพิจารณาการศึกษาเรื่องประโยชน์และปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- ๒) ข้อเสนอของสำนักงานงบประมาณรัฐสภา (PBO) ปีงบประมาณ ๒๕๖๕ – ๒๕๖๘
- ๓) ข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน
- ๔) ข้อมูลการสัมภาษณ์ของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ในประเด็นสภาพแวดล้อมและศักยภาพของสภาเกษตรกรแห่งชาติ (SWOT) จำนวน ๑๐ ราย
- ๕) หาข้อมูลจากเอกสารวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ
- ๖) ข้อมูลการจัดทำงบประมาณของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ปีงบประมาณ ๒๕๕๖ – ๒๕๖๘
- ๗) ข้อมูลผลการดำเนินงานตามมาตรา ๑๑ และ ๓๓ ของสภาเกษตรกรจังหวัด และสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ขั้นที่ ๒ กลุ่มทำงานย่อยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินสภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT) และกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์

ขั้นที่ ๓ จัดทำร่างยุทธศาสตร์เบื้องต้นเพื่อพิจารณาและระดมความคิดเห็นของอนุกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์สภาเกษตรกรแห่งชาติ (ประชุมไม่เกิน ๓ ครั้ง) ทำการปรับแก้เพิ่มเติม

ขั้นที่ ๔ จัดทำร่างยุทธศาสตร์สภาเกษตรกรแห่งชาติ เสนอคณะกรรมการกิจการสภา

ขั้นที่ ๕ กรณีคณะกรรมการกิจการสภาเห็นชอบนำเสนอต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ส่วนที่ ๒

ปริทัศน์จากภายนอก (Outsider Perspective)

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอความคิดเห็น ทศนะ มุมมอง และบทวิจารณ์จากองค์กรและบุคคลภายนอกที่มีต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ระยะเวลาตั้งแต่ได้เริ่มดำเนินการมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ถึงปลายปี พ.ศ. ๒๕๖๗ โดยได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

- ๑) ความคิดเห็นของกรรมการสภาเกษตรกรและสหกรณ์ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- ๒) ความคิดเห็นของผู้ตรวจการแผ่นดิน
- ๓) ข้อเสนอแนะของสำนักงานงบประมาณของรัฐบาล สภาผู้แทนราษฎร
- ๔) วรรณคดีจากบุคคลภายนอก องค์กร และบุคคลต่างๆ ที่มีปริทัศน์ต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ดังนี้

๒.๑ ความคิดเห็นของกรรมการสภาเกษตรกรและสหกรณ์ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ระบบรัฐสภาของประเทศไทย มีสภานิติบัญญัติทำหน้าที่ในฐานะเป็นรัฐสภา กำหนดให้มีคณะกรรมการสภาเกษตรกรและสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติการกระทำกิจการ พิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรมเกษตร การสหกรณ์ การพัฒนาการผลิต การแปรรูป และธุรกิจเกษตร รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางการพัฒนาการเกษตร คณะกรรมการชุดนี้มีความสนใจศึกษาพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ รวมถึงการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ โดยตั้งประเด็นว่าสภาเกษตรกรแห่งชาติยังมีประโยชน์ต่อการพัฒนาภาคเกษตรกรรมอีกต่อไปหรือไม่ ตลอดระยะเวลา ๕ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๗) การดำเนินงานมีปัญหาอะไรหรือไม่ คณะกรรมการชุดนี้จึงได้ทำการศึกษาเรื่อง “ประโยชน์และปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติ” ผลของการศึกษาแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ในรายงานการพิจารณาการศึกษา ได้แยกพิจารณาเป็น ๓ ประเด็นคือ ๑) ปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ๒) สภาพความเป็นประโยชน์ และ ๓) ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน

๒.๑.๑ ปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

สภาเกษตรกรแห่งชาติมีปัญหาทางด้านการบริหารจัดการ ไม่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ความไม่พอเพียงของงบประมาณ ความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ด้วยศักยภาพในการจัดทำฐานข้อมูลด้านการเกษตรไม่มีระบบและกลไกการรับฟังปัญหาและแก้ไขปัญหาเกษตรกร ฯลฯ มีรายละเอียดดังนี้^{๑๑}

^{๑๑} สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. รายงานการพิจารณาการศึกษาเรื่องประโยชน์และปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติ. คณะกรรมการสภาเกษตรกรและสหกรณ์, สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา: ๒๕๕๘)

๑) ความไม่พร้อมในด้านการบริหารจัดการ การเข้าถึง ความเข้าใจและการขาดความชัดเจนในบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรจังหวัดและสภาเกษตรกรแห่งชาติ รวมไปถึงความเชื่อมโยงและซ้ำซ้อนกับบทบาทของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เนื่องจากในช่วงเริ่มต้นของการจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติอยู่ในการดำเนินการบริหารจัดการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต่อมาให้แยกตัวออกจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ จึงเป็นช่วงระยะเวลาในการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในระยะเริ่มต้นและอยู่ระหว่างการปรับปรุงหน่วยงานจึงมีความไม่พร้อมในด้านการบริหารจัดการองค์กรของสภาเกษตรกรจังหวัดและสภาเกษตรกรแห่งชาติ รวมทั้งเกษตรกรไม่ทราบบทบาทและหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติที่ชัดเจน และหน่วยงานราชการก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการให้ข้อมูลของสภาเกษตรกรแห่งชาติเท่าที่ควรจะเป็น รวมทั้งเกษตรกรขาดความเข้าใจในบทบาทของสภาเกษตรกรแห่งชาติ อันจะทำให้เกิดความแตกแยกได้ ประกอบกับสมาชิกของสภาเกษตรกรทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาตินี้ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของตน ประกอบกับสภาเกษตรกรแห่งชาติมีบทบาทหน้าที่ที่ขาดความชัดเจนในการดำเนินงานและขาดการประชาสัมพันธ์ในการกิจของหน่วยงานเพื่อให้เกษตรกร ประชาชน หรือหน่วยงานอื่นๆ ทราบ นอกจากนี้ สภาเกษตรกรแห่งชาติมีหน้าที่จัดทำแผนเท่านั้น ส่วนการดำเนินการตามแผนเป็นหน้าที่หน่วยงานรัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นก็ตรวจสอบประเมินผล การดำเนินงานว่าได้ปฏิบัติตามแผนที่เสนอหรือไม่

ทั้งนี้ ลักษณะงานที่สภาเกษตรกรแห่งชาติดำเนินการในลักษณะการกำหนดแผนพัฒนาเกษตรกรรมตลอดจนแนวทางดำเนินการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเกษตร การพัฒนาด้านผลผลิต การพัฒนาตลาดสินค้าเกษตร ซึ่งอาจมองได้ว่ามีความคาบเกี่ยวหรือเชื่อมโยง หรือมีความซ้ำซ้อนกับการดำเนินการตามภารกิจประจำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ เนื่องจากการดำเนินการที่ผ่านมาระหว่างสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัดกับหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ยังขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดกับหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่งผลให้เป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการเพื่อพัฒนา ด้านการเกษตรตามกลไกการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ อีกทั้ง การจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมของสภาเกษตรกรแห่งชาติจะซ้ำซ้อนกับแผนพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งบางพื้นที่สามารถบูรณาการกันได้ แต่บางพื้นที่ไม่สามารถบูรณาการได้ นอกจากนี้ อาจจะมี ความซ้ำซ้อนกันในเนื้องานบางส่วน แต่ก็สามารถแบ่งแยกภารกิจกันได้

๒) การขาดผลงานหรือการดำเนินการ ที่เป็นที่ยอมรับแก่เกษตรกร หรือประชาชน และขาดการยอมรับจากภายนอก รวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์ในการให้องค์ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรระดับจังหวัด (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/สภาเกษตรกรแห่งชาติ/รัฐบาล)

สภาเกษตรกรแห่งชาติยังขาดผลงานจึงยังไม่เกิดการยอมรับ จากเกษตรกร นอกจากนี้ บทบาทในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นไปอย่างล่าช้า ซึ่งเห็นว่าหากอยู่ในกำกับดูแลของสำนักนายกรัฐมนตรีจะทำให้การบริหารจัดการเกิดความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรได้ นอกจากนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นของสภาเกษตรกรแห่งชาติ คือ การไม่ได้รับการยอมรับเนื่องจากเป็นหน่วยงานที่เกิดขึ้นใหม่ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาเพื่อให้มีศักยภาพให้เป็นที่ยอมรับ รวมทั้งสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติทั้งในระดับจังหวัดและในระดับชาติยังขาดความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ของตนอย่างไร

อย่างไรก็ตามความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีมาก แต่การประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรแต่ละจังหวัดทราบเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ยังไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนหรือไม่มีความเข้าใจในบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรระดับจังหวัดเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกร หรือการพัฒนาด้านการเกษตรของประเทศและของพื้นที่

๓) ปัญหาการไม่ได้รับความร่วมมือหรือความเข้าใจอันดีโดยการประสานงานร่วมกันระหว่างสภาเกษตรกรแห่งชาติ สภาเกษตรกรจังหวัด กับส่วนราชการหรือหน่วยงานในพื้นที่ การไม่ได้รับความร่วมมือจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการประชุมหารือแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในแต่ละจังหวัด นอกจากนี้ปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างสมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัดบางจังหวัดกับข้าราชการผู้ปฏิบัติหน้าที่ในสภาเกษตรกรจังหวัด รวมทั้งสภาเกษตรกรแต่ละจังหวัดมีการทำงานอย่างเป็นเอกเทศขาดการเชื่อมโยงและประสานงานกัน เพื่อเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายผลผลิต ซึ่งปัญหาที่ผ่านมาพบว่าผลผลิตทางการเกษตรที่ล้นตลาดทำให้ราคาตกต่ำอยู่แค่เพียงบางภาคของประเทศไทย แต่ในอีกภาคหนึ่งของประเทศยังมีความต้องการผลผลิตดังกล่าว

๔) การขาดกลไกการขับเคลื่อนการดำเนินการตามแผนแม่บทไปสู่การปฏิบัติ (รัฐบาล/สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี/กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ สภาเกษตรกรแห่งชาติ) การจัดทำแผนแม่บทที่สภาเกษตรกรแห่งชาติได้จัดทำเป็นการเสนอ แนวทางการพัฒนาด้านการเกษตรที่ยังขาดแนวทางหรือกลไกในการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน หรือเป็นรูปธรรม ประกอบกับการดำเนินนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตรที่ยังขาดการประสานความเข้าใจกับเกษตรกร โดยในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลส่งผลให้เกิดปัญหาต่อเกษตรกร ซึ่งสภาเกษตรกรแห่งชาติขาดการประสานงานเพื่อผลักดันการแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรไปยังรัฐบาล อย่างเป็นรูปธรรม อาทิ ราคาผลผลิตทางการเกษตร การลงทุนของหน่วยงานภาครัฐเพื่อจัดทำโครงการของรัฐที่ไม่คำนึงถึงความต้องการของเกษตรกรและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น ควรส่งแผนดังกล่าวให้กับเกษตรกรแต่ละจังหวัดทราบ และเมื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีแล้ว หากไม่มีการดำเนินการตามที่สภาเกษตรกรแห่งชาติเสนอก็ควรมีมาตรการหรือแนวทางในการตรวจสอบการดำเนินการเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมต่อไป

๕) การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานระดับกระทรวงที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนบทบาทการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์/กระทรวงมหาดไทย/กระทรวงอุตสาหกรรม/กระทรวงพลังงาน)

เกษตรกรมีความคาดหวังว่าสภาเกษตรกรแห่งชาติจะต้องเป็นหน่วยงานที่สามารถแก้ไขปัญหให้กับเกษตรกรได้อย่างครอบคลุม แต่เนื่องจากการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติที่ไม่ได้เกี่ยวข้องเพียงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับกระทรวงพาณิชย์ในส่วนของการตลาด กระทรวงอุตสาหกรรมในส่วนของการแปรรูป กระทรวงพลังงานในส่วนของการใช้พลังงาน กระทรวงมหาดไทยในส่วนของการใช้ที่ดิน แต่ที่ผ่านมาพบว่ายังขาดการบูรณาการและการประสานงานระหว่างหน่วยงานระดับกระทรวงดังกล่าวอย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรม จึงส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของเกษตรกร เช่น

ปัญหาที่ดินทำกิน โดยเฉพาะเกษตรกรในพื้นที่ภาคกลางและเหนือ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ดินเช่า (ตามกฎหมายว่าด้วยการเช่าที่นาเพื่อเกษตรกรรม) ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) เขตอุทยานแห่งชาติที่ดิน และที่ดินของกรมธนารักษ์ ซึ่งหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องในการออกเอกสารสิทธิ์ คือ กรมที่ดิน

ปัญหาเรื่องน้ำ โดยในพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรืออีสาน มีพื้นที่ในเขตชลประทานน้อยที่สุดในประเทศ คือ ร้อยละ ๗.๐๘ ของทั่วประเทศ กรมชลประทาน สร้างแหล่งน้ำได้อย่างจำกัด โดยเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๒๙ ของพื้นที่ทั่วประเทศ สำหรับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำของประเทศ ได้แก่ กรมชลประทานและกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมทรัพยากรน้ำ และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดทำแผนโซลาร์เซลล์เพื่อนำน้ำมาใช้ สังกัดกระทรวงพลังงาน ปัญหาภัยพิบัติและภัยแล้ง โดยกระทรวงมหาดไทย นอกจากนี้ ในด้านสินเชื่อของเกษตรกร คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสิน สังกัดกระทรวงการคลัง สำหรับการแปรรูปสินค้าเกษตรและการตลาด โดยกระทรวงพาณิชย์ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและด้านอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาการเกษตร ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานที่ต้องดำเนินการตามบทบาทอำนาจหน้าที่อย่างสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน

๖) การขาดงบประมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินการและการใช้จ่ายงบประมาณอย่างไม่มีประสิทธิภาพของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัด (รัฐบาล/กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/สำนักงานงบประมาณ/สภาเกษตรกรแห่งชาติ)

การจัดสรรงบประมาณให้กับสภาเกษตรกรแห่งชาติเพื่อดำเนินการตามกรอบอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มีจำนวน จำกัด ดังนี้

ปี ๒๕๕๓ สภาเกษตรกรแห่งชาติได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นจำนวนเงิน ๘๐ ล้านบาท

ปี ๒๕๕๔ – ๒๕๕๕ ได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณจากสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีและงบกลาง เป็นจำนวนเงินประมาณ ๕๐๐ ล้านบาท

ปี ๒๕๕๖ ได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณ เป็นจำนวนเงินประมาณ ๔๖๐ ล้านบาท
 ปี ๒๕๕๗ ได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณ เป็นจำนวนเงินประมาณ ๔๘๘ ล้านบาท
 ปี ๒๕๕๘ ได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณ เป็นจำนวนเงินประมาณ ๕๐๙ ล้านบาท
 ปี ๒๕๕๙ ได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณ เป็นจำนวนเงินประมาณ ๓๙๙ ล้านบาท

๗) การขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานของประธานสภาเกษตรกร แห่งชาติ และประธานสภาเกษตรกรระดับจังหวัด

เนื่องจากประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติและประธานสภาเกษตรกรระดับ
 จังหวัดถือว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อการนำไปสู่การพัฒนาเกษตรกรของประเทศ และในระดับ
 พื้นที่ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของประธานสภาเกษตรกร
 แห่งชาติและประธานสภาเกษตรกรระดับจังหวัด เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่เกษตรกรว่าจะได้รับการ
 พัฒนาอย่างแท้จริงและเป็นรูปธรรม แต่เนื่องจากที่ผ่านมาพบว่าไม่มีมาตรการหรือแนวทางการ
 ดำเนินการเพื่อการประเมินผลการปฏิบัติงานของประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติ และประธานสภา
 เกษตรกรระดับจังหวัดแต่อย่างใด

๘) การขาดการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร อย่างเป็นระบบ

การรับฟังความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหของเกษตรกรมีความสำคัญ และ
 จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้มีการรับทราบถึงสภาพปัญหาที่แท้จริง แต่การดำเนินการที่ผ่านมาของสภา
 เกษตรกรแห่งชาติหรือสภาเกษตรกรจังหวัดยังขาดการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหของ
 เกษตรกรหรือแนวทางการพัฒนาการเกษตรอย่างเป็นระบบ และไม่มีหลักประกันว่าข้อมูล หรือปัญหา
 ถูกส่งต่อเพื่อแก้ไขปัญห

๙) ความโปร่งใสในการแต่งตั้งพนักงานของสภาเกษตรกรจังหวัดเพื่อให้ ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจ

เนื่องจากที่ผ่านมาพบว่าการแต่งตั้งพนักงานภายในสำนักงาน
 สภาเกษตรกรจังหวัดที่มีความใกล้ชิดหรือเป็นเครือญาติกับกับประธานสภาเกษตรกรจังหวัด หรือ
 สมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัด ซึ่งอาจมองได้ว่าเป็นการดำเนินการที่ไม่โปร่งใสและสะท้อนถึง
 ภาพลักษณ์ของสภาเกษตรกรจังหวัดได้

๑๐) การขาดช่องทางช่วยเหลือด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่จะทำให้เกิด การจำหน่ายสินค้าเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากปัญหาของเกษตรกรบางส่วนพบว่ายังขาดช่องทาง
 การจัดจำหน่าย โดยสภาเกษตรกรแห่งชาติจะต้องเป็นผู้ให้ความรู้ พร้อมทั้งหาแหล่งจำหน่ายผลผลิต
 ลดปัญหาพ่อค้าคนกลางทำให้เกษตรกรมีชีวิตที่ดีขึ้น

๑๑) ความไม่เป็นอิสระในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติ และปัญหาเกี่ยวกับที่มาของสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓

การได้มาซึ่งสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในสมัยเริ่มแรกมิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ กล่าวคือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติ ที่ผ่านมามีการแทรกแซงจากการเมืองหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทำให้สมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติ ที่ได้มามิได้เป็นเกษตรกรที่แท้จริง อันอาจส่งผลให้สมาชิกดังกล่าวไม่อาจสะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรได้อย่างถูกต้องและตรงประเด็น

๑๒) ความสามารถและศักยภาพในการจัดทำฐานข้อมูลด้านการเกษตร

อำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรจังหวัดและสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในการจัดทำฐานข้อมูลด้านการเกษตรยังไม่มี ความชัดเจน เนื่องจากสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการเสนอแนะจัดทำแผนแม่บทด้านการเกษตรและประสานงาน แต่ที่ผ่านมาสภาเกษตรกรแห่งชาติกลับไม่ได้รับการพิจารณางบประมาณในการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรแต่อย่างใด ซึ่งที่ผ่านมานักหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำฐานข้อมูลด้านการเกษตร จะจัดทำข้อมูลตามโครงการเฉพาะกิจของรัฐบาลเป็นครั้งคราว ทำให้สภาเกษตรกรแห่งชาติขาดข้อมูลที่จำเป็นในการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่แท้จริงของเกษตรกร และสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคมในรายครัวเรือน รวมทั้งข้อมูล สภาพพื้นที่ และรายสินค้าเกษตร เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจวางแผนของเกษตรกรล่วงหน้า เพื่อเตรียมการผลิตในฤดูกาลต่อไป

๑๓) ปัญหาอุปสรรคทางการเมืองและการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ปัญหาอุปสรรคทางการเมือง เนื่องจากกว่าที่พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ จะมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมาย ได้ผ่านการพิจารณาของรัฐบาลในหลายสมัย อีกทั้ง การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองที่ผ่านมานับแต่ที่พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มีผลใช้บังคับ ได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือผู้นำรัฐบาลค่อนข้างมาก ดังนั้นการที่รัฐบาลแต่ละรัฐบาลมีนโยบายในการพัฒนาด้านการเกษตรแล้วมีการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องของนโยบายที่จะมีการผลักดันได้

๑๔) การมีส่วนร่วมของสภาเกษตรกรแห่งชาติในการดำเนินการภาครัฐ

เนื่องจากการดำเนินการใด ๆ ของรัฐในลักษณะที่มีการกำหนดให้มีคณะกรรมการในการขับเคลื่อนการดำเนินการปรากฏว่าไม่มีสมาชิกสภาเกษตรกรเข้าไปเป็นคณะกรรมการต่างๆ ทั้งระดับชาติและระดับจังหวัดมากนัก อาจทำให้การขับเคลื่อนการดำเนินการไม่อาจเกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

๑๕) การขาดโครงสร้างองค์กรของสภาเกษตรกรแห่งชาติที่เป็นทางการในระดับที่ต่ำกว่าจังหวัด อาทิ โครงสร้างระดับอำเภอ เป็นต้น

เนื่องจากสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัด เป็นหน่วยงานในลักษณะมีโครงสร้างของหน่วยงานที่เป็นทางการ จึงสามารถขับเคลื่อนการดำเนินการได้ในระดับหนึ่ง แต่ไม่อาจเกิดความเชื่อมโยงกับสภาเกษตรกรระดับหมู่บ้าน ตำบล และระดับอำเภอ ไปยังระดับจังหวัดและระดับชาติได้ เนื่องจากโครงสร้างของระดับหมู่บ้าน ตำบล และระดับอำเภอไม่ได้เป็นโครงสร้างอย่างเป็นทางการ

๑๖) การขาดแนวทางการสร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรเพื่อให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในยุคสมัยปัจจุบันคือ ปัญหาเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่นิยมทำการเกษตร โดยแรงงานในภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและมีอายุเฉลี่ยที่เพิ่มมากขึ้น อาจทำให้ขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรกรรมในอนาคต นอกจากนี้ปัญหาการจัดสรรพื้นที่เพาะปลูกที่ยังไม่มีความชัดเจน (Zoning) ทำให้ไม่สามารถคาดการณ์แนวโน้มด้านการตลาดสินค้าเกษตร เพื่อรองรับผลผลิตสินค้าการเกษตรได้อย่างแม่นยำ

โดยสรุปคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สถานิติบัญญัติ มีความเห็นว่าสภาเกษตรกรแห่งชาติมีปัญหาสำคัญๆ ที่เป็นจุดอ่อน รวมทั้งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาเพื่อแก้ไขและพัฒนา คือ

๑) ความไม่เพียงพอของงบประมาณ ซึ่งจะส่งผลต่อการด้อยประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานด้านอื่นๆ เช่นการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรจังหวัด การรับฟังความคิดเห็น และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร กลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรการจัดทำฐานข้อมูล การประสานและบูรณาการกับหน่วยงานอื่นๆ

๒) การขาดผลงานเชิงประจักษ์ อันเป็นผลงานตามอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติอันได้แก่ ข้อเสนอเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และเสนอการพัฒนา

๓) ความไม่เข้าใจในบทบาทและอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนของสภาเกษตรกรแห่งชาติ สภาเกษตรกรจังหวัด ในฐานะเป็นหน่วยงานทางนโยบาย (Policy Unit) กับหน่วยงานอื่นๆ รวมไปถึงการสื่อสารบทบาทความเชื่อมโยงกับปัญหาและข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรรวมถึงสมาชิกสภาเกษตรกรในระดับอำเภอยังมีความเข้าใจว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติ สภาเกษตรกรจังหวัดและสำนักงานสภาเกษตรกร เป็นหน่วยปฏิบัติการพัฒนาการเกษตร (Operating Unit)

๒.๑.๒ สภาพความเป็นประโยชน์ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

อย่างไรก็ตามคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สถานิติบัญญัติ ยังมีความเห็นว่าสภาเกษตรกรแห่งชาติ ยังเป็นหน่วยของรัฐที่มีบทบาทสำคัญและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาภาคเกษตรของประเทศ และมีศักยภาพที่จะดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ใน

กฎหมายโดยถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีเพื่อให้เกษตรกรได้รวมตัวกันตามเจตนารมณ์ของกฎหมายให้สามารถเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาให้รัฐบาลรับทราบปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ลดความขัดแย้งให้กับเกษตรกรได้ในอนาคต นอกจากนี้ยังทำให้เกษตรกรมีความเข้มแข็งโดยการสร้างอำนาจต่อรองของเกษตรกรกับกลุ่มนายทุนหรือพ่อค้าคนกลางตลอดจนเป็นที่พึ่งพาของเกษตรกรด้วยตนเอง และเป็นเวทีให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นและประสานความเข้าใจระหว่างเกษตรกรและภาครัฐ

ในส่วนที่เป็นประโยชน์ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีดังนี้

๑) การมีบทบาทในการพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศ โดยมีความใกล้ชิดกับปัญหาของผู้แทนเกษตรกรในสภาเกษตรกรแห่งชาติและการเข้าถึงความต้องการของเกษตรกร

สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นองค์กรที่มีบทบาทความสำคัญมีประโยชน์ ต่อการพัฒนาการภาคเกษตรของประเทศ และมีศักยภาพที่จะดำเนินการตามบทบาทและหน้าที่ ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ดังนี้

๑.๑ เป็นองค์กรในการจัดทำแม่บทพัฒนาเกษตรกรรมที่เริ่มจากการทำแผนความต้องการของเกษตรกรระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ขึ้นมาเป็นแผนพัฒนาการเกษตรระดับจังหวัด และรวบรวมเป็นแผนแม่บทพัฒนาเกษตรกรรมระดับชาติ

๑.๒ เป็นองค์กรขับเคลื่อนกลไกการพัฒนาด้านการเกษตร เนื่องจากเป็นผู้เสนอในเชิงนโยบายการแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกร เช่น ปัญหายาง ปัญหายางพารา ปาล์มน้ำมัน ข้าว เป็นต้น แนวทางการประกันความเสี่ยงของราคาและผลผลิตทางเกษตรกรรม (มาตรา ๑๑ (๖)) อาทิ แผนพัฒนามันสำปะหลังทั้งระบบอย่างยั่งยืน แผนพัฒนาสับปะรดทั้งระบบอย่างยั่งยืน เป็นต้น

นอกจากนี้ในฐานะที่ผู้แทนเกษตรกรมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรทำให้รับทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของเกษตรกร ซึ่งสภาเกษตรกรแห่งชาติมีวัตถุประสงค์จัดตั้งขึ้นเพื่อเกษตรกร อันเป็นหนทางที่ถูกต้องในการช่วยแก้ไขปัญหาของเกษตรกรได้ดีกว่าหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะทำให้ลดปัญหาต่าง ๆ ของเกษตรกรได้ ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศนั้นไม่สามารถเข้าถึงหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอปัญหาและข้อคิดเห็นได้ และไม่ทราบว่าเมื่อเกษตรกรเกิดปัญหาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะต้องไปขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานใด โดยเห็นว่าสภาเกษตรกรระดับจังหวัดจะทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรในแต่ละจังหวัด เนื่องจากเมื่อการบูรณาการที่ไม่ได้รับการตอบรับจากหน่วยงานภายในจังหวัดและเกษตรกรเกิดปัญหาก็มีการส่งต่อปัญหาดังกล่าวผ่านไปยังสภาเกษตรกรจังหวัด และถูกส่งต่อไปยังสภาเกษตรกรแห่งชาติ ซึ่งได้รับการแก้ไขปัญหาที่ได้รับคล่องไปได้ด้วยดี อันเป็นแนวทางเพื่อทำให้ทราบความต้องการของคนในพื้นที่ ซึ่งเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความต้องการต่างกัน เมื่อมีการส่งงานจากระดับนโยบายไปสู่ระดับปฏิบัติในลักษณะบนสู่ล่างไม่ได้เป็นการช่วยในการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดกับปัญหาของเกษตรกรแล้ว การดำเนินการของสภาเกษตรกรแห่งชาติในลักษณะการวางแผนจากตัวเกษตรกรไปสู่แผนแม่บทระดับจังหวัด และไปสู่ระดับชาติ จากปัญหาและความต้องการโดยการบอกกล่าวของเกษตรกรอย่างแท้จริงจึงมีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ของเกษตรกรนั้นๆ

๒) การเป็นหน่วยงานในการประสานการบูรณาการของภาคส่วนต่างๆ

เนื่องจากการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ในช่วงเวลา ๒ ปีแรกนั้น เป็นการดำเนินการภายใต้บทเฉพาะกาล ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การทำหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ คือ การประสานงานการทำงานบูรณาการ ติดตามประเมินผล พร้อมทั้งจัดทำแผนแม่บทของจังหวัด โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลต่างๆ มาแก้ไขปัญหาของเกษตรกร วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ ๒๕๕๓ มีประโยชน์กับเกษตรกรเป็นอย่างมาก

๓) การเป็นหน่วยงานเพื่อการรวมกลุ่มของเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง

สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีเพื่อให้เกษตรกรได้รวมตัวกันตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาให้รัฐบาลรับทราบปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ลดความขัดแย้งให้กับเกษตรกรได้ในอนาคต นอกจากนี้ยังทำให้เกษตรกรมีความเข้มแข็งโดยการสร้างอำนาจต่อรองของเกษตรกรกับกลุ่มนายทุนหรือพ่อค้าคนกลาง ตลอดจนเป็นที่พึ่งพาของเกษตรกรโดยเกษตรกรด้วยตนเอง

๔) การเป็นเวทีให้แก่เกษตรกรทุกสาขาอาชีพได้แสดงความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการประสานความเข้าใจระหว่างเกษตรกรและภาครัฐ

เนื่องจากสภาเกษตรกรแห่งชาติมีสมาชิกซึ่งเป็นเกษตรกรจากหลากหลายอาชีพ ทั้งที่เป็นเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตร ได้ร่วมกันเสนอความคิด แสดงออกในการเสนอปัญหา การแก้ไขปัญหา และที่ผ่านมาเกษตรกรไม่รู้ว่าจะต้องพึ่งพาบุคคลใดหรือหน่วยงานใด ดังนั้น เมื่อมีสภาเกษตรกรแห่งชาติขึ้น โดยมีกฎหมายรองรับ จึงสามารถผลักดันการดำเนินการในการเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา การเสนอนโยบาย และแนวทางการพัฒนาการเกษตร รวมถึงสามารถเสนอแผนพัฒนาต่อ ผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีอำนาจในการดำเนินการทางปฏิบัติ อีกทั้ง สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นเวทีให้เกษตรกร รวมตัวในการแสดงออกและสะท้อนการแก้ไขปัญหาในระบบร่วมกับภาคราชการอย่างบูรณาการด้วย รวมทั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารและเสริมสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหา จากภาครัฐไปสู่เกษตรกร ในลักษณะการกำหนดนโยบายของภาครัฐ โดยมีเครือข่ายเชื่อมโยงถึงระดับ หมู่บ้าน เพื่อลดการรวมตัวกันมากดดันรัฐบาล และจากเกษตรกรสู่ภาครัฐในลักษณะของการนำเสนอข้อเท็จจริงของเกษตรกรในระดับล่างหรือระดับปฏิบัติไปสู่ระดับบนซึ่งเป็นระดับนโยบาย

๕) การเป็นกลไกในการรวบรวมข้อมูลด้านการเกษตรและสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร

การเป็นกลไกในการรวบรวมข้อมูลด้านการเกษตรและสะท้อน ปัญหาความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร พร้อมข้อเสนอแนะเชิงนโยบายพัฒนาแก้ปัญหาให้แก่ เกษตรกรไปยัง รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสภาเกษตรกรจังหวัดหรือสภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นองค์กรที่มีศักยภาพ เนื่องจากสภาเกษตรกรแห่งชาติมีผู้แทนจากเกษตรกรแต่ละจังหวัด คือ ประธานสภาเกษตรกร จังหวัด ดังนั้น ข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับสภาพข้อเท็จจริงและสภาพปัญหา ของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่

ย่อมเป็นข้อมูลปฐมภูมิที่มีความถูกต้องชัดเจน ประกอบกับที่มาของข้อมูล ด้านการเกษตรมาจากเกษตรกรที่เป็นตัวแทนของหน่วยงานราชการ (สมาชิกสภาเกษตรกรหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ส่วนใหญ่จะเป็น Smart Farmer ปรชาญชาวบ้าน) ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จากภาคเกษตรกร จะเป็นข้อมูลตรง เพราะไม่ผ่านการคัดกรองของหน่วยงานราชการ ทำให้สภาเกษตรกรแห่งชาติถือเป็น กลไกในการรวบรวมและสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร พร้อมข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย พัฒนาแก้ปัญหาให้แก่เกษตรกรไปยังรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๓ แนวทางการพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ

เพื่อให้การดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ สามารถดำเนินการกิจได้ตามอำนาจและหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สภานิติบัญญัติ ได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเอาไว้ ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วม การให้ความสำคัญกับการติดตาม ตรวจสอบ และ ประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

การขับเคลื่อนของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดควร เป็นการผลักดันในระดับจังหวัด โดยการบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานหรือองค์กรในจังหวัด เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปพร้อมกันและเป็นไปในลักษณะพึ่งพากัน ซึ่งกระทรวงมหาดไทย มีผู้ว่าราชการจังหวัดประจำในทุกจังหวัด นอกจากนี้ผู้นำชุมชน สภาชุมชน ปรชาญชาวบ้าน และสถาบันการศึกษา จะมีส่วนช่วยในการผลักดันส่งเสริมเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งขึ้นด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน โดยสภาเกษตรกรแห่งชาติควรมี บทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์กับ หน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด เนื่องจาก ที่ผ่านมาการทำงาน ซึ่งยังมีความซ้ำซ้อนกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดังนั้น ถ้ามีการทำงานอย่าง บูรณาการร่วมกันในระดับจังหวัดก็จะไม่เกิดปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้เนื่องจากตามความในมาตรา ๔๓ แห่งพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติกำหนดให้ สภาเกษตรกรแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ ติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บท พร้อมทั้ง รายงานปัญหาและอุปสรรคที่ไม่อาจ ดำเนินการตามแผนแม่บท และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังกล่าวให้นายกรัฐมนตรีพิจารณา ดังนั้น สภาเกษตรกรแห่งชาติควรให้ความสำคัญกับการติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติงานตาม แผนแม่บทของสภาเกษตรกรแห่งชาติ รวมทั้งจะต้องมีหน่วยงาน ที่ทำหน้าที่ในการประเมินผลการ ดำเนินการของสภาเกษตรกรแห่งชาติด้วย

สำหรับการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้มีการดำเนินการและ การติดตามการดำเนินการตามแผนแม่บทนั้น เนื่องจากตามความในมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติ สภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดให้เมื่อสภาเกษตรกรแห่งชาติจัดทำแผนแม่บทแล้วให้ เสนอนายกรัฐมนตรีพิจารณา วิเคราะห์ และกลั่นกรอง เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป โดย การพิจารณาของนายกรัฐมนตรีให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน และตามมาตรา ๑๒ แห่ง พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดให้คณะรัฐมนตรีจัดทำรายงานผล การ พิจารณาหรือผลการดำเนินงานของคณะรัฐมนตรีในเรื่องที่สภาเกษตรกรแห่งชาติเสนอเพื่อเสนอ ต่อ

สภาเกษตรกรแห่งชาติ แต่ไม่ได้มีบทบัญญัติที่เป็นมาตรการเพื่อให้คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการ ดังนั้น ควรกำหนดมาตรการเพื่อให้คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแผนแม่บท อาทิ ต้องดำเนินการภายใน ๓๐ วัน และการดำเนินการในเรื่องเฉพาะหน้าภายในเวลาที่กำหนดเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที และในกรณีที่แผนแม่บทซึ่งสภาเกษตรกรแห่งชาติได้เสนอไปยังคณะรัฐมนตรีแล้ว หากคณะรัฐมนตรีไม่สามารถปฏิบัติได้ ควรที่จะต้องออกมาชี้แจงถึงการไม่อาจปฏิบัติตามแผนแม่บทดังกล่าว นอกจากนี้ ในการผลักดันแผนแม่บทให้เป็นนโยบายของรัฐ ควรมีความโปร่งใส โดยให้สื่อมวลชนเป็นผู้ที่ช่วยในการติดตามแผนนโยบายและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และบุคคลทั่วไป จะต้องเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้โดยผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น

ทั้งนี้ เมื่อจัดทำแผนแม่บทพัฒนาเกษตรกรรมเสร็จแล้ว สำนักงาน สภาเกษตรกรแห่งชาติ ควรเสนอแผนแม่บทไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงาน รวมทั้งเกษตรกร แต่ละจังหวัดทราบ เพื่อนำไปพิจารณาปรับแผนพัฒนาการเกษตร หรือจัดทำนโยบายไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรและของประเทศได้ (ตามหมวด ๕)

๒) การใช้ประมวลจริยธรรมในการควบคุมและแก้ไขปัญหาการบริหารบุคลากรของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัด

การบริหารจัดการภายในองค์กรของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ควรพิจารณาปัจจัยองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ งาน เงิน และบุคลากร ให้ความสำคัญสอดคล้องกัน โดยเฉพาะการบริหารจัดการด้านบุคลากร ควรมีกฎ ระเบียบ และประมวลจริยธรรมที่เคร่งครัด เพื่อการบริหารจัดการบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและลดปัญหาข้อร้องเรียนต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การ ยอมรับและสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ของ ประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติหรือประธานสภาเกษตรกรจังหวัด

๓) การจัดตั้งสภาเกษตรกรจังหวัดเป็นนิติบุคคลเพื่อให้มีความคล่องตัวในการบริหารงานและงบประมาณ

เนื่องจากสภาเกษตรกรจังหวัดยังไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ทำให้ที่ผ่านมา ถูกตัดงบประมาณ จึงไม่มีความอิสระในการบริหารงบประมาณและไม่มีความคล่องตัวในการบริหาร จัดการองค์กร รวมทั้งไม่สามารถรับเงินอุดหนุน หรืองบประมาณสนับสนุนจากหน่วยราชการ อื่นหรือภาคเอกชนได้ จึงอาจส่งผลต่อการพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ ดังนั้น ควรจัดตั้งให้สภาเกษตรกรจังหวัดเป็นนิติบุคคล โดยให้ได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อบริหารจัดการภายในจังหวัดได้เองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพื่อให้การบริหารงานที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ ควรออกกฎหมายว่าหากสมาชิกสภาเกษตรกรทั้งในระดับชาติและในระดับจังหวัดทุจริต ในการปฏิบัติหน้าที่ให้สมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติหรือสมาชิกสภาเกษตรกรระดับจังหวัด สามารถร้องทุกข์ดำเนินคดีได้

๔) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในขั้นตอนและกระบวนการดำเนินการของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัด

เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการบริหารจัดการ ของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัด โดยเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการเลือกสมาชิกของสภา การมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นหรือข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้านการเกษตร การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการเกษตร การมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน

๕) การกำหนดให้มีแหล่งเงินทุนในการดำเนินการที่เป็นรายได้สนับสนุน นอกจากเงินอุดหนุนจากรัฐบาลให้มีความชัดเจน

การกำหนดให้มีแหล่งเงินทุนในการดำเนินการที่เป็นรายได้สนับสนุน นอกจากเงินอุดหนุนจากรัฐบาลให้มีความชัดเจน โดยการแก้ไขความในมาตรา ๒๘ (๒) แห่งพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ อาทิ การจัดเก็บภาษีของภาคเอกชนในอัตรา ร้อยละ ๕ – ๑๐ ของกำไรสุทธิ จากการจำหน่ายปุ๋ยเคมีหรือการส่งออกสินค้าเกษตร หรือการส่งเสริม โดยใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อให้เอกชนที่ทำธุรกิจการค้าเกี่ยวกับการเกษตรมีส่วนเกี่ยวข้องในการ บริจาคเงินช่วยเหลือให้กับสภาเกษตรกรแห่งชาติได้ในลักษณะเช่นเดียวกันกับสำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

๖) การมีบทบาทในการจัดการผูกขาดของนายทุนหรือกลุ่มพ่อค้าคนกลางโดยการจัดทำแผนพัฒนาร่วมกันกับหน่วยงานตั้งแต่ในระดับจังหวัด

เกษตรกรจะมีชีวิตที่ดีได้ควรจัดการผูกขาดในภาคการเกษตรให้ได้ และ ต้องจัดทำแผนพัฒนาร่วมกันกับหน่วยงานตั้งแต่ในระดับจังหวัด โดยสภาเกษตรกรแห่งชาติ ควรมี บทบาทในการจัดการผูกขาดของนายทุนหรือกลุ่มพ่อค้าคนกลาง

๗) การให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นของเกษตรกร และมุ่งเน้น การสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรในทุกด้าน

ปัจจุบันสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นหน่วยงานเดียวที่เป็นผู้รับฟัง ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร เกษตรกรไม่ต้องออกมาปิดถนนอย่างที่ผ่านมา นอกจากนี้ ควรทำให้เกิดการบูรณาการของภาครัฐในการช่วยเหลือเกษตรกร โดยการเชื่อมโยงกับ หน่วยงาน ภาครัฐในการแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรรับฟัง ข้อเสนอแนะจากเกษตรกรและดำเนินการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน เรื่องของ แผนแม่บทด้านการเกษตร ซึ่งจะทำให้ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนฯ มากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่ การกำหนดนโยบายด้านการเกษตรที่มีเสถียรภาพ โดยรัฐจะต้องดำเนินการสนับสนุนขับเคลื่อน นโยบายภาคการเกษตรอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ควรมุ่งเน้นในการสร้างความเข้มแข็งให้สามารถพึ่งตนเอง ได้ เพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งควรใช้เวลาและโอกาสกับ สภา เกษตรกรแห่งชาติในการดำเนินงาน โดยจะต้องทำให้สภาเกษตรกรแห่งชาติมีความเข้มแข็ง ซึ่งจะต้อง ใช้เวลาพอสมควรเพื่อให้สภาเกษตรกรแห่งชาติดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง

๘) การประชาสัมพันธ์สภาเกษตรกรแห่งชาติและการทำให้ผลงานของ สภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดเป็นที่ประจักษ์

ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรได้รู้ว่ามีสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อวางแผนการพัฒนาเกษตรกรรมแล้ว และให้รู้ถึงบทบาท อำนาจ หน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในการที่เป็นองค์กรหลักในการเสนอแนะและผลักดันด้านนโยบายในการพัฒนาด้านการเกษตร ตลอดจนการดำเนินการในลักษณะใด ๆ ของสภาเกษตรกรแห่งชาติหรือสภาเกษตรกรจังหวัด ควรมุ่ง ที่ผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นผลการดำเนินการ ให้เป็นที่ ประจักษ์แก่เกษตรกรและประชาชนเพื่อให้เกิดการยอมรับต่อไป และใช้ช่องทาง วิทยุกระจายเสียง ระดับจังหวัดหรือวิทยุชุมชนประชาสัมพันธ์การดำเนินการของสภาเกษตรกรจังหวัด เพื่อให้เกษตรกร รับทราบถึงผลการดำเนินการ

๙) การรับฟังความเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการกำหนดผู้รักษาการ ตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓

๙.๑) ควรสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เนื่องจากนายกรัฐมนตรีสามารถ บังคับบัญชาได้ทุกหน่วยงาน ทั้งในระดับกระทรวง ทบวง กรม ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

๙.๒) ควรให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็น ผู้รักษาการ ฯ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้มาตั้งแต่ต้น

๙.๓) ควรให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้รักษาการ ฯ เนื่องจากการดำเนินการของสภาเกษตรกรแห่งชาติที่จะต้องมีการดำเนินการผ่านหลายกระทรวง หรือ หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาจทำให้การดำเนินการเกิดความล่าช้าและไม่เกิดประสิทธิผล

หากจะให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานกำกับดูแลจะทำให้ เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากที่ผ่านมาการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัดยังมีความขัดแย้ง กับหน่วยงานสังกัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพื้นที่ ซึ่งจะลดปัญหาความซ้ำซ้อนในเรื่องของ บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ อีกทั้ง จังหวัด (สังกัดกระทรวงมหาดไทย) จะมีงบประมาณในการบริหารแบบบูรณาการและงบประมาณของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถสนับสนุนการทำงานของสภาเกษตรกรจังหวัดได้

๙.๔) ควรสังกัดรัฐสภา เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ตรวจสอบการดำเนินงาน ของฝ่ายบริหาร ซึ่งสภาเกษตรกรแห่งชาติจะเป็นหน่วยงานที่จัดทำแผนพัฒนาภาคเกษตรกรรมให้กับ ฝ่ายนิติบัญญัติในการผลักดันสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการต่อไป

ดังนั้น สภาเกษตรกรแห่งชาติควรกำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของเกษตรกร ๔ ภาค เกี่ยวกับแนวทางการกำหนดผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งอาจเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและความสะดวกในการบริหารจัดการหรือการกำกับดูแลการดำเนินการของสภาเกษตรกรแห่งชาติหรือสภาเกษตรกรจังหวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๑๐) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสภาเกษตรกรแห่งชาติในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรกับส่วนราชการ

สืบเนื่องจากการดำเนินการตามกรอบอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติตามความในมาตรา ๑๑ และการดำเนินการของคณะรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ จะต้องมีการมีกลไกหรือแนวทางการให้ผู้แทนสภาเกษตรกรแห่งชาติเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาหรือเสนอความเห็นที่เกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ เช่น การให้ผู้แทนสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นกรรมการในคณะกรรมการต่างๆ ที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาด้านการเกษตร เป็นต้น

๑๑) การสนับสนุนงบประมาณของสภาเกษตรกรแห่งชาติเพื่อใช้ในการบริหารจัดการ

สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นเพียงหน่วยงานเสนอและจัดทำแผนแม่บท อาจแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรได้น้อย เนื่องจากเกษตรกรต้องการให้สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรได้แบบเบ็ดเสร็จในจุดเดียว (One Stop Service) ดังนั้น งบประมาณที่สภาเกษตรกรแห่งชาติได้รับจากการอุดหนุนของรัฐบาลส่วนใหญ่จะเป็นงบประมาณในส่วนของการบริหารจัดการองค์กรแต่มีใช้องบบประมาณเพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรจริง ดังนั้น งบประมาณในส่วนที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมาตรา ๔๑ (๑๑) ที่กำหนดไว้ว่า แผนแม่บทของสภาเกษตรกรแห่งชาติจะต้องมีสาระเกี่ยวกับการปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนที่เกี่ยวกับการเกษตรที่มีอยู่ให้สามารถรองรับการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างครบวงจรและลดการซ้ำซ้อน รวมถึงการจัดตั้งกองทุนเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย ดังนั้น จึงควรมีการพิจารณาประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องคือ เกษตรกรต้องการให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักในแก้ไขปัญหาระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว จึงควรให้มีการจัดตั้งกองทุนที่สังกัดสภาเกษตรกรแห่งชาติโดยตรง หรือให้ผู้แทนสภาเกษตรกรเป็นผู้แทนของคณะกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจขององค์กรหรือกองทุนต่าง ๆ เพื่อมีบทบาทในการผลักดันงบกองทุนมาใช้ในการพัฒนาสภาเกษตรกรต่อไป

๑๒) การเพิ่มอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรจังหวัดให้เป็นนิติบุคคล และสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้เอง

เนื่องจากความในมาตรา ๓๓ (๔) กำหนดให้สภาเกษตรกรจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการเสนอแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อบูรณาการเป็นแผนแม่บทเสนอต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป ซึ่งหากพิจารณาแล้วเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อให้สภาเกษตรกรจังหวัดรับไปดำเนินการได้ ด้วยเพื่อความรวดเร็ว

ทั้งนี้ เนื่องจากการทำแผนระดับจังหวัดเชื่อมต่อไปยังตำบล และอำเภอ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาในบางปัญหาสามารถแก้ไขได้โดยตรง โดยเห็นควรแก้ไขความในมาตรา ๓๓ (๔) โดยเพิ่มความในตอนท้าย ดังนี้ “และเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด” และเพิ่มความในมาตรา ๓๓/๑ ดังนี้ “ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดและรายงานผลการปฏิบัติงานให้สภาเกษตรจังหวัดทราบภายในสามสิบวัน”

๑๓) การกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาเกษตรกร ในระดับต่างๆ ให้ชัดเจน (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ/สภาเกษตรกรแห่งชาติ)

ควรให้สมาชิกสภาเกษตรกรระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอมีวาระการดำรงตำแหน่ง ๔ ปี เช่นเดียวกับสมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัด เพื่อให้มีหน้าที่ในการวางแผนทางในการพัฒนาเกษตรกรรมในระดับหมู่บ้านและตำบล

๑๔) การกำหนดบทบาทในการให้คำปรึกษาของสภาเกษตรกรจังหวัดให้กับผู้ว่าราชการจังหวัด รวมทั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติควรเป็นที่ปรึกษาให้กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และนายกรัฐมนตรีในระดับชาติ

สภาเกษตรกรจังหวัดควรเป็นที่ปรึกษาในระดับจังหวัดให้กับผู้ว่าราชการจังหวัด รวมทั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติควรเป็นที่ปรึกษาให้กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และนายกรัฐมนตรีในระดับชาติ

๑๕) การผลักดันให้หน่วยงานภาครัฐต้องให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ เข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างตัวชี้วัดในการพัฒนาการเกษตร

หน่วยงานภาครัฐควรให้สภาเกษตรกรแห่งชาติเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างตัวชี้วัดในการพัฒนาการเกษตร เพื่อให้การทำงานตอบสนองกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๑๖) การมีส่วนร่วมของสภาเกษตรกรในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค

- ระดับจังหวัด ควรส่งเสริมให้สภาเกษตรกรในจังหวัดได้เป็นคณะกรรมการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้มีโอกาสเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา รวมทั้งการผลักดันให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องส่งเสริมให้สภาเกษตรกรมีส่วนร่วมในการทำงานต่างๆ และการเสนอความเห็นต่อการพัฒนาเกษตรกรรมของพื้นที่ หรือจังหวัด เช่น การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ กรอ. คณะกรรมการผังเมืองจังหวัด เป็นต้น เพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตร

- ระดับตำบล เนื่องจากในพื้นที่ระดับตำบลจะมีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรทุกตำบล ซึ่งผู้แทนสภาเกษตรกรระดับตำบลสามารถเข้าไปร่วมหารือเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับตำบลได้ และสามารถเสนอของบประมาณในการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ เช่น อบต. อบจ. เป็นต้น ดังนั้น เห็นว่าควรมีสภาเกษตรกรในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ เช่นเดียวกับศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และให้มีการบูรณาการ

จากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมในระดับจังหวัดอย่างเป็นเอกภาพ และนำงบประมาณด้านการส่งเสริมพัฒนาจังหวัดภาคการเกษตรมาร่วมสนับสนุนการดำเนินงาน

๑๗) การกำหนดสังกัดของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติให้มีความชัดเจน (สภาเกษตรกรแห่งชาติ)

การทำงานของสภาเกษตรกรจะเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ดังนั้น ที่ตั้งของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ควรอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อให้ปัญหาของเกษตรกรได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็ว

๑๘) การนำระบบสหกรณ์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร (สภาเกษตรกรแห่งชาติ)

ควรส่งเสริมให้มีสหกรณ์การเกษตร ๑ แห่งต่อ ๑ ตำบล เนื่องจากระบบสหกรณ์จะช่วยเกษตรกรได้มากในเรื่องการรวมกลุ่มกันผลิต จำหน่าย และแก้ไขปัญหาสินค้าเกษตร

๑๙) การจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรโดยการเชื่อมโยงระหว่างทะเบียนเกษตรกรกับข้อมูลด้านการเกษตรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ควรให้สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการประสานข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วย ซึ่งควรกำหนดบทบาทในการบริหารงานด้านภารกิจ การเงิน และบุคลากรที่ชัดเจน นอกจากนี้ สภาเกษตรกรจังหวัดจะต้องจัดทำทะเบียนเกษตรกรในระดับจังหวัดที่ชัดเจน โดยเชื่อมโยงกับการบริหารงานของหน่วยงานราชการอื่นๆ ด้วย

๒๐) การสร้างความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับสภาเกษตรกรแห่งชาติ

เนื่องจากการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมของสภาเกษตรกรแห่งชาติ จะซ้ำซ้อนกับแผนพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เห็นว่าควรจะมีการบูรณาการเพื่อจัดทำแผนแม่บทด้านการเกษตรร่วมกันระหว่างสภาเกษตรกรแห่งชาติกับกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ เนื่องจากสภาเกษตรกรแห่งชาติจะเป็นหน่วยงานที่สามารถรับทราบและสะท้อน ปัญหาของเกษตรกรได้อย่างครอบคลุม เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับเกษตรกรและกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ซึ่งจะต้องเป็นผู้นำแผนฯ ดังกล่าวไปสู่ภาคปฏิบัติ ดังนั้น จึงควรแก้ไขกฎหมายเพื่อให้มีการกำหนดการจัดทำแผนฯ ร่วมกันอย่างชัดเจน อันจะนำไปสู่การพิจารณาเพื่อจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการได้อย่างถูกต้อง โดยเห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ในบทนิยามของคำว่า “แผนแม่บท” ควรแก้ไขเป็น “แผนแม่บทของสภาเกษตรกรแห่งชาติ” เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกับแผนแม่บทด้านการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒๑) ความเป็นอิสระและโปร่งใสในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ควรมีความเป็นอิสระในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อป้องกันการแทรกแซงจากการเมืองหรือหน่วยงานอื่น ซึ่งจะต้องปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๒๒) การสร้างความต่อเนื่องในนโยบายภาคการเกษตรในแต่ละสมัย

เนื่องจากการเปลี่ยนถ่ายอำนาจของรัฐบาลในแต่ละสมัยทำให้นโยบายภาคการเกษตรไม่มีความต่อเนื่องและขาดเสถียรภาพ ดังนั้น ควรกำหนดให้นโยบายภาคการเกษตรเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อความมีเสถียรภาพด้านนโยบายภาคการเกษตรและความต่อเนื่อง

๒.๒ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน

ในปี ๒๕๖๔ ได้มีผู้ทำหนังสือร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน^{๑๓} ขอให้มีการแก้ไขและปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัดมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ๓ ประเด็น ได้แก่

๑) ให้ยกเลิก ยุบรวม และคงไว้ ซึ่งคณะกรรมการประจำสภาเกษตรกรแห่งชาติ ตามคำสั่งที่ ๘๗/๒๕๕๖ โดยควรทบทวนคณะกรรมการดังกล่าว จาก ๑๕ คณะให้เหลือ ๖ คณะ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนระหว่างคณะกรรมการด้วยกันเอง และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒) ให้มีการกระจายงบประมาณจากส่วนกลางไปสู่ระดับจังหวัดให้เพียงพอต่อการดำเนินงานและใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

๓) ให้มีการผลักดันการดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัด ตามรายงานการพิจารณาการศึกษา เรื่อง ประโยชน์และปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ ที่เสนอต่อสภานิติบัญญัติ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ (รายละเอียดเสนอไว้ในส่วนที่ ๒ ข้อ ๒.๑) เพื่อให้มีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น

ผู้ตรวจการแผ่นดินด้านพิจารณาและแสวงหาข้อเท็จจริงข้อร้องเรียนดังกล่าวแล้วเสร็จเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๖๗^{๑๔} มีความเห็นว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในการเป็นตัวแทนของเกษตรกรและมีบทบาทในการขับเคลื่อนภาคเกษตรกรรมของประเทศ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๘๔ (๘) ประกอบมาตรา ๓๓ (๑) ที่ให้รัฐจัดทำกฎหมายด้วยสภาเกษตรกรอันนำ มาสู่การตราพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพในการคุ้มครองรักษาผลประโยชน์เกี่ยวกับการผลิตและการตลาด เพื่อให้ผลิตผลทางการเกษตรได้รับผลตอบแทนสูงสุด และมีสภาสำหรับเกษตรกรในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนเสริมสร้างสมานฉันท์ของเกษตรกรทั้งประเทศ และให้เกษตรกรได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้ได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกรรมด้านต่าง ๆ ทำให้เกษตรกรมีความเข้มแข็งและมีการรวมตัวกันอย่างเป็นเอกภาพ โดยการสร้างเครือข่ายเกษตรกร นอกจากนี้

^{๑๓} เรื่องร้องเรียนเลขที่คำสั่ง ๒๔๕๒/๒๕๖๔. ร้องโดย นายพงศ์ชินศักดิ์ พลายด้วง และคณะ.

^{๑๔} สำนักผู้ตรวจการแผ่นดิน.เรื่องร้องเรียนเลขแดงที่ ๒๑๖๗/๒๕๖๗, วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๗.

เกษตรกรเป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทของสภาเกษตรกรแห่งชาติ โดยสภาเกษตรกรแห่งชาติมีหน้าที่ ต้องรวบรวม ศึกษา วิจัย พัฒนาและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำ ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็ง การแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรและ องค์กรเกษตรกร ทั้งนี้ จากการประชุมหารือร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ ความจำเป็นของสภาเกษตรกรแห่งชาติ และมีข้อเสนอแนะที่จะทำให้การทำงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงมีข้อเสนอแนะไปยังสภาเกษตรกรแห่งชาติเพื่อพิจารณาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๒.๒.๑ ด้านบทบาท โครงสร้าง และทิศทางการทำงานในอนาคต

๑) เพื่อให้บทบาทของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ควรกำหนดวิธีการและแนวทางในการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนการทำงานดังนี้

๑.๑) บทบาทในฐานะเป็นตัวแทนของเกษตรกร โดยที่สภาเกษตรกรแห่งชาติสภาเกษตรกรจังหวัดเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับเกษตรกรในพื้นที่โดยตรง การรับฟังหรือสะท้อนความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความต้องการ สภาพปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรแล้วรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาสภาเกษตรกรจังหวัดและสภาเกษตรกรแห่งชาติตามลำดับ เพื่อนำมาขับเคลื่อนการทำงาน ในการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๑ (๓) (๗) (๑๐) (๑๑) (๑๒) และมาตรา ๓๓ (๖) (๗)

๑.๒) บทบาทในฐานะเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงหรือเป็นผู้ประสานงาน (System Integrator) ในระบบการพัฒนาเกษตรกรรมของประเทศกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรของประเทศ และเป็นผู้ประสานหรือเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และองค์กร ในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็ง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรทั้งภายใน กลุ่มด้วยกันเอง ระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง กับภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๑๑ (๗) (๘) และมาตรา ๓๓ (๑) (๒) (๓) (๕) โดยสภาเกษตรกรแห่งชาติ ควรพิจารณาให้สภาเกษตรกรจังหวัดเป็นผู้ประสานงาน(System Integrator) ในพื้นที่หรือระดับจังหวัด ในการประสานและรวบรวมข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากเกษตรกร องค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน โอท็อป (OTOP) กลุ่มธุรกิจชุมชน เกษตรอาสา และกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และให้มีกลไกหรือเวทีรับฟังข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่างๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทุกระยะ เช่น

๑.๓) บทบาทในฐานะผู้เสนอแนะและมีส่วนร่วมต่อการกำหนดทิศทางและนโยบาย การเกษตรกรรมของประเทศ โดยการเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อกำหนดนโยบาย แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๑๑ (๑) (๒) (๖) (๗) (๘) และมาตรา ๓๓ (๑) (๒) (๕) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร การพัฒนาเกษตรกรรม รวมทั้งการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาการขาดแคลนน้ำ การใช้พลังงานแสงอาทิตย์มาช่วยในการบริหาร และจัดการน้ำให้กับเกษตรกรในพื้นที่ เสนอนโยบาย แนวทางในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่

เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม ตามมาตรา ๑๑ (๓) และมาตรา ๓๓ (๔) (๖) การเสนอแผนแม่บท ตามมาตรา ๑๑ (๔) มาตรา ๔๒ และมาตรา ๔๓ รวมถึงการบูรณาการและการประสานงานร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงพลังงาน กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้น โดยการกำหนด แนวทางในการปฏิบัติหรือการให้ความร่วมมือและการประสานที่ชัดเจน เพื่อสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรของประเทศและในพื้นที่ได้อย่างรอบด้าน และทันต่อสถานการณ์ ตามมาตรา ๑๑ (๗) มาตรา ๒๐ (๖) และมาตรา ๓๓ (๒)

๑.๔) บทบาทในการเสนอแนะด้านเกษตรแปรรูป อุตสาหกรรมเกษตร และอาหาร เนื่องจากยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถ ในการแข่งขันด้านการเกษตรสร้างมูลค่า มีนโยบายให้ประเทศเป็นครัวไทยสู่ครัวโลก และมีมติคณะรัฐมนตรี ผลักดันให้ประเทศเป็นแหล่งผลิตอาหารโลก รวมทั้งเสริมสร้างความร่วมมือและประสานงานกับภาคีรัฐและเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ เพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ซึ่งจะทำให้ภาคเกษตรกรรม ของไทยเจริญก้าวหน้าได้อย่างกว้างขวางขึ้น สภาเกษตรกรแห่งชาติจึงควรพิจารณากำหนดบทบาทเพื่อรองรับ และเสนอแนะในเรื่องดังกล่าวให้ทันต่อสถานการณ์ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๑๑ (๑) (๒) (๕) (๗) (๘)

๑.๕) บทบาทในการเป็นผู้ดำเนินการและขับเคลื่อนในภารกิจที่สำคัญตาม บทบาท อำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในการจัดทำแผนแม่บทของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ให้กำหนดยุทธศาสตร์ ที่มีกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่สำคัญ ทั้งในส่วนกลางและในพื้นที่หรือระดับ จังหวัด เพื่อนำมาเป็นแผนปฏิบัติการ ประจำปีที่สามารถปฏิบัติและวัดผลสัมฤทธิ์ได้จริงและนำไปสู่ การขอจัดสรรงบประมาณต่อไป ตามมาตรา ๒๙

๒) ด้านโครงสร้างของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในส่วนคณะกรรมการประจำสภาเกษตรกรแห่งชาติ จากบทบาทและภารกิจงานทั้ง ๕ ข้อ ตามข้อ ๗.๑.๑ ในการเป็นตัวแทนของเกษตรกร แม้ปัจจุบันสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการประจำสภาเกษตรกรแห่งชาติ จำนวน ๖ คณะ แล้วก็ตาม^{๑๔} ขอให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ พิจารณาโดยนำข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางการเกษตรในอนาคตมาใช้ในการปรับปรุงโครงสร้างคณะกรรมการประจำสภาเกษตรกรแห่งชาติ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน ตัวแทนองค์กรเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเกษตรกรรม เพิ่มเติม เพื่อช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ตามมาตรา ๑๑ (๑) (๒) (๔) (๗) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๒) และมาตรา ๑๓ ในการจัดทำและเสนอแผนปฏิบัติงาน ข้อเสนอเชิงนโยบาย และแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรของประเทศให้มีความเข้มแข็ง และสามารถแข่งขันทางการเกษตรกับเวทีโลกได้อย่างยั่งยืน โดยพิจารณาจาก

๒.๑) กลุ่มสินค้า ที่เป็นพืชเศรษฐกิจและสินค้าพรีเมียม (Product Champion) ที่สำคัญ ซึ่งมีหลักการสำคัญที่เป็น Cluster based Immatic functional และ Food safety โดยสภาเกษตรกรแห่งชาติ ควรพิจารณาในการจัดลำดับความสำคัญในแต่ละปีหรือทุก ๒ ปี

๒.๒) กลุ่มทิศทางอาหารในอนาคต (Food for the future) เพื่อความมั่นคงทางอาหาร โดยพัฒนาและเพิ่มผลผลิตทางอาหารให้เพียงพอต่อการบริโภคทั้งภายในประเทศ และการส่งออกสู่ตลาดโลก ให้ทันต่อวิกฤติการณ์อาหารโลกอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะอากาศ คุณภาพดินและน้ำ ภัยธรรมชาติ ความขัดแย้ง ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ และปัญหาเชิงระบบในการผลิต การจำหน่ายอาหาร และภาวะสงครามต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาช่วยสนับสนุนในการทำงาน

๒.๓) กลุ่มเทคโนโลยี การวิจัย และการพัฒนา (Smart Farming หรือ Smart Agriculture) เพื่อการเกษตรที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม โดยการใช้เทคโนโลยีและองค์ความรู้มาใช้ในการพัฒนาภาคการเกษตร โดยสภาเกษตรกรแห่งชาติสามารถศึกษาและมียานวิจัยต่างๆ ได้ด้วยตนเอง รวมทั้งประสานงาน เพื่อเชื่อมโยงกับเครือข่ายงานวิจัยและสถาบันวิจัยต่าง ๆ เพื่อสามารถเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ทันสมัย หรือทันต่อสถานการณ์ต่อรัฐบาล

๒.๔) กลุ่มเกษตรกรรมยั่งยืน (Sustainable Agriculture) เพื่อการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปสู่รูปแบบใหม่ที่เรียกว่า BCG Economy Model เพื่อเพิ่มผลผลิต สร้างมูลค่าเพิ่ม และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าต่อไป

๒.๕) กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้ภาคการเกษตรรองรับหรือสนับสนุน ภาคการท่องเที่ยว และเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรไปพร้อมกันด้วย ซึ่งจะช่วยให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ มีบทบาทในการเป็นตัวแทนในการประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อมีข้อเสนอ ต่อรัฐบาลและเป็นการส่งเสริมในเรื่องการท่องเที่ยวของประเทศได้อีกรูปแบบหนึ่ง

ทั้งนี้ สภาเกษตรกรแห่งชาติควรพิจารณาทบทวนปรับโครงสร้าง คณะกรรมการ ประจำสภาเกษตรกรแห่งชาติ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน ตัวแทนองค์กรเกษตรกร ด้านต่างๆ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเกษตรกรรม และแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ทุกระยะหรือให้เป็นไปตามระยะเวลาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะทิศทางการเกษตรและอาหารของโลกในอนาคต รวมทั้งในการประชุมของคณะกรรมการประจำสภาเกษตรกรแห่งชาติ ทั้ง ๖ คณะ ควรพิจารณาให้มีการเชิญผู้เข้าร่วมประชุมจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ทั้ง ภาครัฐและเอกชน เกษตรกร หอการค้า สภาอุตสาหกรรม ซึ่งจะทำให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงหรือเป็นผู้ประสานงาน (System Integrator) ในส่วนกลาง เพื่อบรรณข้อมูลในการนำมา ขับเคลื่อนการทำงานได้อีกทางหนึ่ง

๓) ด้านการแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องให้ทันสมัยและทันต่อสถานการณ์ เพื่อสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดสามารถปฏิบัติงานและใช้จ่ายงบประมาณ ของแผ่นดินได้อย่างคุ้มค่า

๓.๑) กรณีตามข้อบังคับการประชุมสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ ข้อ ๑๔ และข้อบังคับการประชุมสภาเกษตรกรแห่งชาติว่าด้วยข้อบังคับการประชุมสภาเกษตรกรจังหวัด

พ.ศ. ๒๕๕๕ ข้อ ๑๔ กำหนดไว้ว่า ให้ประธานสภาจัดให้มีการประชุมสองเดือนต่อหนึ่งครั้ง โดยแต่ละครั้งให้มีกำหนดเวลารวมกัน ไม่เกินเจ็ดวัน เว้นแต่ในกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วน ประธานสภาจะเรียกประชุมเป็นวาระพิเศษเพิ่มขึ้นก็ได้ หรือเมื่อมีสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของสมาชิกทั้งหมดเข้าชื่อกันทำหนังสือร้องขอต่อประธานสภา ให้เรียกประชุมเพื่อพิจารณาเรื่องจำเป็นได้ นั้น ข้อบังคับดังกล่าวกำหนดให้สภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดจัดประชุมสองเดือนต่อหนึ่งครั้ง หรือหกครั้งต่อปี จากเหตุแห่งการร้องเรียนไม่สามารถ จัดการประชุมตามที่กำหนดไว้ได้ เนื่องจากสภาเกษตรกรแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ นั้น เพื่อให้สภาเกษตรกรแห่งชาติบรรลุภารกิจตามที่กฎหมายกำหนด **สภาเกษตรกรแห่งชาติต้องพิจารณา จัดสรรงบประมาณให้กับสภาเกษตรกรระดับจังหวัดให้เป็นไปตามข้อบังคับ** ขณะเดียวกันก็ต้องพิจารณา ทบทวนการแก้ไขหรือปรับปรุงข้อบังคับเพื่อกำหนดให้มีการประชุมออนไลน์หรือการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ เพื่อการบริหารจัดการให้เหมาะสมและทันต่อสถานการณ์ในยุคดิจิทัลที่มีเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ใช้ในการสื่อสาร ได้รวดเร็วขึ้น และยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายได้อีกทางหนึ่ง

๓.๒) กรณีสภาเกษตรกรแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อกำหนดนโยบายดังนี้ การส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร แนวทางการส่งเสริม และพัฒนาการทำเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา องค์ความรู้ ทางเกษตรกรรม แนวทางการประกันความเสี่ยงราคาและผลผลิตทางเกษตรกรรม รวมทั้งการกำหนดสวัสดิการ ให้แก่เกษตรกร ตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๑ (๑) (๒) (๕) (๖) และให้คำปรึกษา และข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร การพัฒนาเกษตรกรรม รวมทั้งการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การเสนอแผนแม่บทต่อคณะรัฐมนตรี เสริมสร้างความร่วมมือและประสานงานกับภาครัฐและเอกชนในประเทศและต่างประเทศ องค์กรระหว่างประเทศ เพื่อพัฒนาเกษตรกรรมพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ให้ความเห็นต่อนโยบาย กฎหมาย หรือข้อตกลง ที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อเกษตรกร ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่เกษตรกร องค์กรเกษตรกร และตามที่สภาเกษตรกรจังหวัดเสนอ แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน หรือที่ปรึกษา และการปฏิบัติ การอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย ตามมาตรา ๑๑ (๓) (๔) (๗) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๒) รวมทั้งในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม เสนอแผนแม่บทต่อคณะรัฐมนตรี ตามมาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ และมาตรา ๔๓ แห่งพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งเป็นเครื่องมือและกลไก ขับเคลื่อนงานในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งเชื่อมโยงกับแผนแม่บทระดับจังหวัด เสนอแผนแม่บทต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา วิเคราะห์ และกลั่นกรอง โดยกำหนดให้พิจารณาแล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน เพื่อที่นายกรัฐมนตรีเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป ซึ่งอำนาจ และหน้าที่ดังกล่าว สภาเกษตรกรแห่งชาติจะต้องรับทราบผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินงานที่สภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้เสนอติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บท พร้อมทั้งรายงานปัญหาและอุปสรรคที่ไม่อาจดำเนินการตามแผนแม่บท และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้นายกรัฐมนตรีพิจารณานั้น

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติการดังกล่าวมีผลผูกพันและบังคับใช้ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์แห่งการตรากฎหมายดังกล่าวสภาเกษตรกรแห่งชาติ จึงควรพิจารณาจัดให้มีข้อกำหนดที่มีผลผูกพันในทางกฎหมายระหว่าง สภาเกษตรกรแห่งชาติกับนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย สภาเกษตรกรแห่งชาติกับ คณะรัฐมนตรี สภาเกษตรกรแห่งชาติกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและกับภาคเอกชน ที่จะต้องผูกพันในการดำเนินการ ตามข้อเสนอตามอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ และแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมที่สภาเกษตรกรแห่งชาติ เสนอและผ่านมติเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีแล้ว ตามมาตรา ๑๒ เพื่อให้เกิดการประสานงานระหว่างกัน ซึ่งจะทำให้สภาเกษตรกรแห่งชาติปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดและเป็นตัวแทนของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง

๓.๓) ในส่วนของการจัดให้มีการประชุมของสภาเกษตรกรจังหวัดไม่ปรากฏบทบัญญัติ ให้ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดจัดให้มีการประชุมสภาเกษตรกรจังหวัดสองเดือนต่อหนึ่งครั้ง อยู่ในหมวด ๓ สภาเกษตรกรจังหวัด แห่งพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ เช่นเดียวกับบทบัญญัติในหมวด ๑ สภาเกษตรกรแห่งชาติ มาตรา ๑๖ มีประเด็นข้อพิจารณาว่าการไม่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเป็นปัญหา อุปสรรคหรือไม่ จึงขอให้สภาเกษตรกรแห่งชาติพิจารณาถึงการกำหนดข้อบัญญัติดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณได้ให้ความสำคัญหรือเห็นถึงความจำเป็นของสภาเกษตรกรจังหวัดที่มีหน้าที่ ในการรวบรวมข้อมูลข้อคิดเห็นด้านการเกษตร ปัญหาและอุปสรรคจากเกษตรกรและภาคีเครือข่ายภายในพื้นที่ และการประชุมสภาเกษตรกรจังหวัดในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายให้ได้อย่างครบถ้วน รวมทั้งสามารถทำงาน หรือขับเคลื่อนงานได้ตามภารกิจของสภาเกษตรกรแห่งชาติได้อย่างแท้จริง

๔) ด้านงานวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม สภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกร ในหลายจังหวัด โดยสภาเกษตรกรแห่งชาติควรมีโครงสร้างของคณะกรรมการด้านเทคโนโลยี การวิจัย และนวัตกรรม หรือคณะกรรมการที่สภาเกษตรกรแห่งชาติได้แต่งตั้งไว้แล้ว มีบทบาทในการพัฒนาและประสานการทำงานร่วมกับ สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยในหลายแห่ง เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและ นวัตกรรม (สกว.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ให้สภาเกษตรกรแห่งชาติดำเนินการเชื่อมโยงให้เป็นระบบที่ชัดเจน และครอบคลุมในระดับจังหวัดทุกจังหวัด เพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งวิจัยเพื่อพัฒนาการเกษตรให้มีความเข้มแข็งและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรสาขาต่าง ๆ วิสาหกิจชุมชน และองค์กรในรูปแบบอื่น ๆ ตามมาตรา ๑๑ (๕) (๗) และมาตรา ๓๓ (๒) (๕) นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้สนับสนุนในการทำงาน ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ตามมาตรา ๒๐ (๒) (๕) ทั้งนี้ สภาเกษตรกรแห่งชาติควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณ ที่ได้รับมาใช้ในการศึกษาและวิจัยงานตามบทบาทและภารกิจงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อสนับสนุน การขับเคลื่อนการทำงานต่อไป

ทั้งนี้ ในบทบาทดังกล่าว สภาเกษตรกรแห่งชาติควรจัดให้มีการติดตามสถานการณ์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมีคณะกรรมการในระดับจังหวัดเพื่อประสานการทำงานกับเครือข่าย ในระดับจังหวัด ได้แก่ สถาบันวิจัย สถาบันการศึกษาหรือมหาวิทยาลัย นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ รวมถึงสถาบันวิจัยนอกพื้นที่ เพื่อเชื่อมโยงการทำงานกับสภาเกษตรกรแห่งชาติในส่วนกลาง ซึ่งจะเป็นบทบาทที่สำคัญในการรวบรวมข้อเสนอไปยังรัฐบาลเกี่ยวกับทิศทาง และผลกระทบต่อภาคการเกษตร อาหาร และมาตรฐานสินค้า โดยข้อเสนอดังกล่าวนำไปสู่การปรับเปลี่ยนและการกำหนดแนวทางของประเทศ ให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของโลกและมีความสามารถแข่งขันทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ ได้

๕) เสนอแนะให้สภาเกษตรกรแห่งชาติกำหนดให้สภาเกษตรกรจังหวัดเป็นหน่วยงานหลัก ในการส่งเสริม สนับสนุน ร่วมกำหนดแนวทางกับกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmers) รวมทั้ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของ Young Smart Farmers ในภาคเกษตรและ อาหาร และกลุ่มธุรกิจชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่

๖) ด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ สภาเกษตรกรแห่งชาติควรเผยแพร่ผลงาน หรือการดำเนินการในเชิงประจักษ์ และองค์ความรู้ต่าง ๆ บทบาท อำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดให้เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน เครือข่าย กลุ่มชุมชนหรือหมู่บ้านอุตสาหกรรมทราบ และเข้าใจเพื่อให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างได้มากขึ้น ตามมาตรา ๒๐ (๓) (๕) และมาตรา ๓๘ (๓) (๔) รวมทั้งจัดให้มีการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับบทบาท อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของสภาเกษตรกรแห่งชาติให้สมาชิกสภาเกษตรกรทั้งระดับชาติและระดับจังหวัด รวมทั้งผู้ปฏิบัติงานของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

๗) ด้านการสร้างเครือข่ายกับสถาบันการเงินหรือแหล่งเงินทุน เพื่อให้เกษตรกรสามารถ เข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพหรือดำเนินธุรกิจ อีกทั้งยังเป็นช่องทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องหนี้สินให้กับเกษตรกรได้ และก็เป็นช่องทางที่สภาเกษตรกรแห่งชาติสามารถรับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ให้การส่งเสริมและพัฒนาภาคเกษตรกรรมได้มากขึ้น โดยสภาเกษตรกรแห่งชาติควรที่จะพิจารณารวบรวมข้อมูล ของแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและในพื้นที่หรือระดับจังหวัด เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.) กองทุนต่าง ๆ ภายใต้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและ นวัตกรรม (อว.) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม หน่วยบริหาร และจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.) และเครือข่ายพันธมิตร มหาวิทยาลัยเพื่อการวิจัย (Research University Network : RUN) โดยอาจจะมีการฐานข้อมูลของสภาเกษตรกรแห่งชาติ หรือการประสานเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการอำนวยความสะดวกหรือช่องทาง ที่จะทำให้เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร เข้าถึงแหล่งเงินทุนทั้งในเรื่องเงินกู้และการเข้าร่วมโครงการวิจัยต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรนำมาดำเนินการทางการ

เกษตร พัฒนามาตรฐานและคุณภาพของสินค้าที่มีนวัตกรรมใหม่ ที่สามารถเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้ต่อไป ตามมาตรา ๑๑ (๗) และ ๒๘ (๒)

๒.๒.๒ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการขับเคลื่อนการทำงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ตามมาตรา ๒๐ ให้มีบทบาทและสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้ง สภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อเป็นตัวแทนของเกษตรกรในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับเกษตรกรรมได้อย่างแท้จริง ผู้ตรวจการแผ่นดินมีข้อเสนอแนะให้นายกรัฐมนตรี ในฐานะรักษาการตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๔ มาตรา ๔๒ และมาตรา ๔๓ พิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑) สถานะของสภาเกษตรกรแห่งชาติกับรัฐบาล ในการปฏิบัติงานและเสนอเรื่องต่าง ๆ ตามอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ขอให้นายกรัฐมนตรีพิจารณามอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีที่ได้มอบหมายให้กำกับดูแลกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงพาณิชย์ให้กำกับดูแลสภาเกษตรกรแห่งชาติ อีกหน่วยงานหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการด้านการเกษตรของประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒) อาศัยอำนาจตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาสภาเกษตรกรแห่งชาติ ประกอบด้วยประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกระทรวงหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยมีอำนาจหน้าที่ให้คำปรึกษาเพื่อปรึกษาหารือหรือเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาภาคการเกษตร ให้เป็นไปในทิศทางหรือแนวทางที่สอดคล้องกัน โดยให้สภาเกษตรกรแห่งชาติจัดให้มีการประชุมร่วมกับ คณะกรรมการดังกล่าวเป็นรายไตรมาส หรือตามความเหมาะสมเพื่อเสนอความคิดเห็น แนวทาง และทิศทางทางการเกษตรที่ได้จากการประชุมร่วมกันระหว่างสภาเกษตรกรแห่งชาติกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอต่อรองนายกรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรีต่อไป

เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาภาคการเกษตรควรจัดให้มีการประชุมระหว่าง คณะกรรมการที่ปรึกษาสภาเกษตรกรแห่งชาติกับนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง เพื่อให้สภาเกษตรกรแห่งชาติสามารถมีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยง หรือเป็นผู้ประสานงาน (System Integrator) รวบรวมประเด็นต่างๆ จากทุกภาคส่วนหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องข้างต้น เพื่อเสนอต่อรัฐบาลได้อย่างเป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งยังสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการประชุมมาประกอบการพิจารณาเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ทั้งนี้ โดยให้สภาเกษตรกรแห่งชาติกำหนดไว้ในแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมด้วย

๓) การดำเนินงานหรือขับเคลื่อนการทำงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัด เป็นภารกิจงานในหลายมิติที่จะต้องดำเนินการกับเกษตรกร และองค์กรเกษตรกรทั้งประเทศโดยตรง จึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ งบดำเนินงาน และงบบุคลากรอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง โดยเฉพาะงบบุคลากรที่ควรพิจารณา

จัดสรรให้สภาเกษตรกรแห่งชาติร้อยละ ๓๕ จากงบดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อที่สภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดใช้ในการขับเคลื่อนงาน โดยเฉพาะการรวบรวมข้อคิดเห็น และรับฟังปัญหาความต้องการของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรในพื้นที่ต่างๆ โดยตรง เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ ที่ปรึกษาและที่ประชุมร่วม เพื่อให้สภาเกษตรกรแห่งชาติปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล บรรลุตามเจตนารมณ์ของการมีสภาเกษตรกรแห่งชาติต่อไป

๔) กำหนดให้สภาเกษตรกรแห่งชาติมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วม และให้ความคิดเห็น หรือข้อคิดเห็นในเวทีหรือการประชุมที่สำคัญ กรณีรัฐบาลจัดทำโครงการเกี่ยวกับภาคเกษตร ไม่ว่าจะอยู่ในรูป นโยบายและกฎหมาย ขอให้นายกรัฐมนตรีสอบถามความคิดเห็นจากสภาเกษตรกรแห่งชาติเพื่อนำไปประกอบ การพิจารณาในการกำหนดนโยบาย การปฏิบัติการ หรือการออกกฎหมายต่อไปด้วย

จากข้อเสนอแนะดังกล่าว มีประเด็นสำคัญที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำมาพิจารณาจัดทำเป็นยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ สรุปได้ดังนี้

๑) สภาเกษตรกรแห่งชาติต้องให้ความสำคัญกับการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอสำหรับสภาเกษตรกรจังหวัด เพื่อดำเนินการทั้งการประชุมและการขับเคลื่อนงานเชิงยุทธศาสตร์ โดยให้ความสำคัญกับงบประมาณเพื่อใช้จ่ายในการขับเคลื่อนงานเชิงยุทธศาสตร์ ถึงร้อยละ ๓๕ ของงบประมาณที่สภาเกษตรกรแห่งชาติได้รับการจัดสรร

๒) การขับเคลื่อนงานเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งคือ การรับฟังความคิดเห็น แนวทางแก้ไขปัญหากลุ่มเกษตรกร เพื่อให้สามารถนำมาพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรและพัฒนาเกษตรกร

๓) การแสวงหาแหล่งเงินทุนอื่นๆ นอกเหนือจากการพึ่งพาแหล่งงบประมาณจากงบประมาณแผ่นดินแต่เพียงแหล่งเดียว

๔) การดำเนินงานของทั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดให้มีบทบาทเป็นหน่วยประสาน (System Integrator) กับหน่วยงานต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกร

๕) การกิจด้านการจัดทำข้อเสนอในการวิจัยให้ความสำคัญกับการประสานและทำงานร่วมกันกับเครือข่ายองค์กร สถาบันวิจัย เพื่อการพัฒนาที่มุ่งเน้นในด้านการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม

๖) ให้ความสำคัญกับการสื่อสารผลงานที่เชิงประจักษ์ การทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดให้แก่เกษตรกร รวมถึงการจัดอบรม หรือสัมมนาให้สมาชิกสภาเกษตรกรทั้งระดับชาติและระดับจังหวัด รวมทั้งผู้ปฏิบัติงานของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ให้สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย

๗) ให้ข้อเสนอในการปรับปรุงข้อบังคับภายใน และโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสภาเกษตรกรแห่งชาติกับนายกรัฐมนตรี เพื่อให้มีผลผูกพันต่อการขับเคลื่อนงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒.๓ ข้อสังเกตของสำนักงานงบประมาณแห่งรัฐสภา (PBO)

การนำเสนอข้อมูลในส่วนนี้ ได้รวบรวมข้อมูลจากรายงานการวิเคราะห์งบประมาณรายจ่าย ของสำนักงานงบประมาณของรัฐสภา (Parliamentary Budget Office หรือ PBO) จำนวน ๖ ปี จากปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๘ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนความคิดเห็นที่เป็นข้อสังเกตเกี่ยวกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ สรุปได้ดังนี้^{๑๕}

๑) สภาเกษตรกรแห่งชาติต้องมีความชัดเจนว่าการทำหน้าที่ตามกฎหมายมีความแตกต่างอย่างไรกับภารกิจหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การใช้จ่ายงบประมาณไม่ควรนำไปใช้จ่ายในภารกิจที่ทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกับหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยเห็นว่าสถานะของสภาเกษตรกรแห่งชาติสภาเกษตรกรจังหวัดและสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติไม่ใช่หน่วยปฏิบัติการ operating unit ในสายการบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีแต่ควรเป็นการทำหน้าที่ที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อสะท้อนปัญหาในข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อคณะรัฐมนตรีการจัดทำโครงการพัฒนาอาชีพเพื่อส่งเสริมรายได้และโครงการจัดทำแผนพัฒนาตำบลเพื่อพัฒนาอาชีพเป็นหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชนและกรมส่งเสริมการเกษตรดังนั้นสภาเกษตรกรแห่งชาติควรมุ่งทำภารกิจสำคัญตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

๒) สืบเนื่องมาจากความเห็น ในข้อ ๑) ที่อ้างถึงโครงการพัฒนาว่าเป็นการสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร แต่ดูโดยหน้าที่ตามกฎหมายที่กำหนดให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัดสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรควรหมายถึงการส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อเสนอแนะนโยบายผ่านระบบกลไกของสภาเกษตรกรแห่งชาตินำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

๓) การใช้จ่ายงบประมาณในการจัดทำฐานข้อมูลที่สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติดำเนินการ มีควรดำเนินการเพียงแค่จัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ แต่ควรเป็นการสนับสนุนให้หน่วยงานอื่นที่จะทำระบบฐานข้อมูลการเกษตรและข้อมูลเกษตรกร เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ได้จัดทำข้อมูลที่เป็น Big Data เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนางานด้านการเกษตร และการพัฒนาการดำเนินงานในส่วนที่สนับสนุนอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๔) สำนักงานงบประมาณของรัฐสภาอ้างความเห็นของกรมการงบประมาณว่า ยังไม่เห็นผลงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติที่เป็นรูปธรรม และการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ตั้งข้อสังเกตว่ามีข้อเสนอใดที่เสนอถึงคณะรัฐมนตรีมีข้อเสนอใดที่ถูกส่งให้กำหนดเป็นนโยบายระดับชาติ รวมถึงมีข้อเสนอใดที่นำไปขับเคลื่อนจนเห็นผลเป็นรูปธรรม นอกจากนี้กรมการวิสามัญพิจารณาร่างงบประมาณสภาผู้แทนราษฎร ยังตั้งประเด็นข้อสังเกตว่า ที่ผ่านมามีผลงานเป็นรูปธรรม เพราะขาดกลไกทางกฎหมายที่จะให้อำนาจในการดำเนินงาน ดังนั้นสภาเกษตรกรแห่งชาติจะต้องผลักดันกฎหมายที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงาน

^{๑๕} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รายงานวิเคราะห์งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ มาตรา ๓๔ หน่วยงานอื่นของรัฐ. สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ๒๕๖๓, ๒๕๖๔, ๒๕๖๕, ๒๕๖๖ และ ๒๕๖๗.

๕) ในภารกิจด้านการจัดทำข้อเสนอแนวทางในการวิจัยนั้น ยังไม่มีความชัดเจนของการจ้างวิจัย หรือการจ้างที่ปรึกษา เพื่อจะทำข้อมูลสารสนเทศด้านการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับเกษตรกรรม อันเป็นข้อมูลสนับสนุนการทำข้อเสนอแก่คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๖) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นหน่วยงานเลขานุการสภาและหน่วยธุรการของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ซึ่งภารกิจของสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นหน่วยที่เป็นตัวแทนของเกษตรกรแต่ละสาขาทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัด ที่สะท้อนความเห็นและนำเสนอแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการวางแผนทางการเกษตรจากล่างขึ้นบน (botton – up planning) ดังนั้นลักษณะงานที่เป็นหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ จึงเป็นเรื่องการจัดการระบบการประชุมระดับต่างๆ จัดทำระบบสารสนเทศ และระบบการสื่อสารของสภาเกษตรกรจังหวัด เพื่อให้สภาเกษตรกรแห่งชาติได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังนั้นการพัฒนางานด้านระบบสารสนเทศและการสื่อสารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๗) การจัดทำงบประมาณรายจ่าย มีภาวการณ์พึ่งพิงงบประมาณจากรัฐค่อนข้างสูงมาก งบประมาณมาจากงบประมาณอุดหนุนของรัฐ เนื่องจากไม่มีช่องทางแสวงหารายได้เหมือนกับรัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรมหาชน และเมื่อพิจารณารายจ่าย พบว่ารายจ่ายที่มีลักษณะการปฏิบัติงานที่เป็นงานประจำ คือแผนงานบุคลากรภาครัฐ มีสูงถึงร้อยละ ๕๗ – ๖๖ แผนงานพื้นฐานด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันอยู่ระหว่างร้อยละ ๓๒ – ๓๕ ขณะที่งบประมาณตามแผนบูรณาการ หรือแผนเชิงยุทธศาสตร์มีเพียงร้อยละ ๑ – ๑.๗ เท่านั้นซึ่งมีสัดส่วนน้อยมาก ดังนั้นคำว่างงบประมาณที่เพียงพอ คือ เพียงพอต่อแผนงานบุคลากรภาครัฐ(เงินเดือนค่าจ้าง) และแผนงานพื้นฐาน หรืองานอำนวยการ เท่านั้น แต่ไม่เพียงพอต่อการขับเคลื่อนงานเชิงยุทธศาสตร์

๘) ในส่วนของข้อเสนอแนะในการพัฒนาภารกิจหรือหน้าที่ที่สภาเกษตรกรแห่งชาติ ควรให้ความสนใจดำเนินงาน เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมในเชิงนโยบายนั้น กรรมาธิการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ทั้งของสภาผู้แทนราษฎรและของวุฒิสภา ได้ให้ข้อเสนอว่าสภาเกษตรกรแห่งชาติ ควรพิจารณาการดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

๘.๑) สภาเกษตรกรแห่งชาติจะต้องผลักดันกฎหมายที่เอื้อต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๘.๒) ควรร่วมมือกับกระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อกำหนดวิธีการนำการตลาด สร้างแนวคิดนโยบายตลาดให้กับเกษตรกร ให้เกษตรกรศึกษาความต้องการของตลาด ผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด

๘.๓) บูรณาการกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการตรากฎหมายให้การคุ้มครองและสร้างความเป็นธรรมแก่เกษตรกรในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังให้ตั้งข้อสังเกตว่า ที่ผ่านมา สภาเกษตรกรแห่งชาติมีการเสนอกฎหมาย และมีกฎหมายใดที่อยู่ระหว่างการพิจารณาและมีกฎหมายใดประกาศใช้แล้ว

๘.๔) สถานการณ์ที่สภาเกษตรกรแห่งชาติควรติดตามและควรมีบทบาทให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีคือการจัดตั้งเขตการค้าเสรี เช่น ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement หรือ RCEP) อาจส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ซึ่งประเด็นเหล่านี้อาจเป็นหน้าที่ของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในการติดตามสถานการณ์เพื่อรายงานต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้นำเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป

๒.๔ ทศนะจากบุคคลภายนอก

ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการรวบรวมจากข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ที่ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ จำนวน ๑๐ คน ประเด็นการสัมภาษณ์ คือการประเมินสภาพแวดล้อมศักยภาพทิศทางและเป้าหมายในการนำมาประกอบการยกร่างแผนปฏิบัติการของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๗-๒๕๗๐)^{๑๖} อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มีประโยชน์และสามารถนำมาประกอบการประเมินถึงสภาพแวดล้อมและศักยภาพของสภาเกษตรกรแห่งชาติได้

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อองค์กร แบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม (Threats) หรือเรียกว่า SWOT สรุปประเด็นได้ดังนี้

๑) ด้านจุดแข็ง มีดังนี้

- ๑.๑) สภาเกษตรกรเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมีอำนาจหน้าที่ชัดเจน
- ๑.๒) เป็นองค์กรรูปแบบพิเศษที่จัดตั้งขึ้นในรูปแบบของตัวแทนเกษตรกรทั่วประเทศ
- ๑.๓) เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมของไทย
- ๑.๔) มีเครือข่ายเกษตรกรครอบคลุมครบทุกด้าน
- ๑.๕) ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหา ให้กับเกษตรกร (เช่น การติดตามการเจรจาการค้าที่มีผลกระทบต่อเกษตรกร การเจรจากับ บริษัทเอกชนทำให้ต้องยอมลดการนำเข้าข้าวสาลีลง เป็นต้น)

^{๑๖} ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานผลการฝึกอบรมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตร “การบริหารเชิงยุทธศาสตร์” พนักงานสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด. ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๗, หน้า ๕๑-๕๗.

๒) ด้านจุดอ่อน มีดังนี้

๒.๑) มีบุคลากรจำนวนน้อยที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ ไม่เพียงพอในการนำไปใช้ในการ พัฒนานโยบายและการดำเนินงานต่าง ๆ ได้

๒.๓) ในส่วนของสำนักงานไม่ได้ทำหน้าที่ มาตรา ๒๐ (๒) และ มาตรา ๓๘ (๒) ที่สามารถนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา

๒.๔) เป็นหน่วยสนับสนุนงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ แต่มีความอ่อนแอทางวิชาการ ทำให้สภาฯ อ่อนแอทางวิชาการไปด้วย ทำให้ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อคณะรัฐมนตรี ผลิตรายการไม่ได้ หรือไม่มีคุณภาพ

๒.๕) ยังขาดการสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อให้เป็นที่รู้จัก

๒.๖) ขาดการเพิ่มพูนศักยภาพในการนำข้อมูลมาใช้และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นประโยชน์กับเกษตรกรที่เป็นศูนย์รวมข้อมูลภาคการเกษตรที่มีข้อมูลเชื่อมโยงกับเกษตรกรโดยตรง

๒.๗) ระบบสารสนเทศของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติยังขาดศักยภาพในเรื่องการเชื่อมโยงกับทุกฟังก์ชันเพื่อนำไปสู่การสื่อสารกับสาธารณะให้ทันเหตุการณ์

๒.๘) ปัจจุบันสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นฝ่ายเลขานุการในเชิงธุรการเท่านั้น ไม่ใช่เชิงวิชาการอย่างที่เราควรจะเป็น

๒.๙) สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติยังขาดการเตรียมข้อมูลเชิงบูรณาการเพื่อสนับสนุนสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๒.๑๐) ไม่มีผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ทางความคิดและดำเนินงาน

๓) ด้านโอกาส มีดังนี้

๓.๑) ประเทศไทยให้ความสำคัญในการวิจัยทางด้านการเกษตร เห็นจากมีแหล่งงบประมาณที่สามารถนำมาสนับสนุนได้ เช่น สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน)

๓.๒) การตื่นตัวที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารทั้งของไทยและของโลก เอื้อต่อการพัฒนางานของ สกช. ในการดำเนินงานเพื่อช่วยเกษตรกรจากประโยชน์นี้

๓.๓) ปัจจุบันผู้บริโภคให้ความสำคัญกับอาหารเพื่อสุขภาพมากขึ้น สกช. สามารถมองหาโอกาสหรือช่องทางในการช่วยเกษตรกร (เช่น เห็นว่าข้าวสีจะเป็นที่ต้องการมากขึ้น ก็ไปหารีโอกับ ออย. เกี่ยวกับกฎระเบียบ แล้วเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมคิดร่วมบูรณาการโครงการส่งเสริมเกษตรกรผลิตข้าวสีเพื่อการส่งออก จากนั้นสำนักงานจัดทำเป็นข้อเสนอโครงการเสนอรัฐบาล โครงการก็จะมีน้ำหนักและนำไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป)

๓.๔) แผนพัฒนาประเทศทั้งเชิงยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจ นโยบาย ของหลายกระทรวง ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรเพื่อเกษตรกรรวมพัฒนาด้านการเกษตรทั้งระบบ

๓.๕) ได้รับการสนับสนุนและมีความร่วมมือจากชุมชนเกษตรกรในทุกภูมิภาค

๓.๖) สังคมตระหนักถึงปัญหาทางสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น โลกร้อน PM ๒.๕ เป็นต้น เป็นโอกาสในของ สกช. ในการดำเนินการของ สกช. เพื่อออกข้อเสนอเชิงนโยบายต่างๆ

๔) ด้านภัยคุกคาม มีดังนี้

๔.๑) การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และนโยบายที่ไม่ต่อเนื่องและไม่ชัดเจน สามารถส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของ สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๔.๒) กติกาโลกที่เข้มงวด เช่น การเก็บภาษีคาร์บอนเครดิต มีผลกระทบต่อเกษตรกร

๔.๓) การเปลี่ยนแปลงของนโยบายการค้าโลกสามารถส่งผลกระทบต่อการส่งออก และการนำเข้าสินค้าเกษตร

๔.๔) งบประมาณที่ สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอ (คณะทำงานระดับชาติไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพียงพอ ตามมาตรา ๒๙ ยังขาดการศึกษาว่าถ้าทำงานกันอย่างเต็มที่ที่จะต้องใช้งบเงินเท่าไร งบประมาณทำได้เพียงจัดประชุม แล้วไม่มีงบประมาณไปขับเคลื่อนให้เดินไปข้างหน้า สังคมภายนอกมองว่าประชุมแล้วไม่มีผลงาน)

๔.๕) การแข่งขันจากสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศสามารถทำให้เกษตรกรในประเทศประสบปัญหาในการจำหน่ายสินค้า

๔.๖) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น สังคมผู้สูงอายุ เด็กเกิดน้อย เป็นต้น ทำให้หน่วยงานภาครัฐต้องปรับตัวอย่างรวดเร็ว มิฉะนั้นจะไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

๔.๗) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร/เกษตรกรรวมยังไม่มี การแบ่งปันข้อมูลอย่างเต็มที่

ส่วนที่ ๓

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ โดยแบ่งเป็น ๒ มิติ คือมิติที่เป็นปัจจัยภายใน และมิติที่เป็นปัจจัยภายนอก ในส่วนที่เป็นปัจจัยภายในเป็นการวิเคราะห์ปัจจัย ๒ ด้าน คือด้านจุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths) เป็นข้อดีที่เกิดหรือมีอยู่ภายในสภาเกษตรกรแห่งชาติ และเป็นปัจจัยด้านจุดอ่อนหรือข้อด้อย (Weaknesses) อันเป็นปัญหา หรือข้อบกพร่องที่เกิดจากการดำเนินงานที่ผ่านมา มิติที่สอง เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ แยกวิเคราะห์ออกเป็น ๒ ด้าน ด้านโอกาส (Opportunities) เป็นโอกาสจากภายนอกที่เอื้อประโยชน์หรือส่งเสริมการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ด้านที่สอง คือด้านอุปสรรค (Threats) เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดข้อจำกัดหรือคุกคามต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของสภาเกษตรกรแห่งชาติ จากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ทั้ง ๔ ด้านนี้ เพื่อนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ หรือแนวทางพัฒนาการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๓.๑ ด้านจุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths)

สภาเกษตรกรแห่งชาติ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ การดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ให้อำนาจหน้าที่ที่รับรองโดยกฎหมาย คักดิ์ของกฎหมายอยู่ในระดับพระราชบัญญัติ ซึ่งออกโดยรัฐสภา ให้การรับรองสถานะขององค์กรเป็นองค์กรหนึ่งของภาครัฐ ที่สำคัญคือเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการผลิตนโยบาย (policy unit) ภาคเกษตรกรรมให้แก่รัฐบาลโดยตรง ขณะที่องค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เป็นกลไกของภาครัฐทำหน้าที่ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ โดยทั่วไปมักเข้าใจว่าการกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศจะมาจากรัฐบาลหรือฝ่ายการเมืองเท่านั้น หรืออาจมาจากการเสนอแนะจากหน่วยงานทางนโยบายที่เป็นกลไกของรัฐ เช่น สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ เป็นต้น แต่พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้ให้การรับรองอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นหน่วยในการผลิตและเสนอนโยบาย (policy proposal) ต่อรัฐบาล เพื่อให้รัฐบาลนำไปกำหนดเป็นนโยบาย (policy agenda) และให้หน่วยงานที่เป็นกลไกของรัฐบาล อันได้แก่ กระทรวง กรม จังหวัด นำนโยบายไปปฏิบัติ (policy implementation)

นอกจากนี้ สภาเกษตรกรแห่งชาติ ยังมีอำนาจที่สามารถเข้าถึงคณะรัฐมนตรี ได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาหรือลงมติจากองค์กรหรือกลไกใดๆ อำนาจหน้าที่ (authority) ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ที่มีต่อคณะรัฐมนตรี ที่สำคัญมี ๔ ประการ ได้แก่

- ๑) จัดทำข้อเสนอเพื่อให้รัฐบาลกำหนดนโยบาย
- ๒) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- ๓) จัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมต่อคณะรัฐมนตรี
- ๔) เสนอแนวทางต่างๆ ในการพัฒนาภาคเกษตรกรรมที่รัฐยังไม่ดำเนินการ

อำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในการจัดทำข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อนำไปกำหนดเป็นนโยบาย ให้อำนาจสภาเกษตรกรแห่งชาติไว้ในมาตรา ๑๑ (๑) (๒) แห่งพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ดังนี้

มาตรา ๑๑ (๑) เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งแก่เกษตรกร และองค์กรเกษตรกร ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การผลิต การแปรรูป การตลาดและการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม

มาตรา ๑๑ (๒) เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการทำ เกษตรแบบผสมผสาน ระบบวนเกษตร ระบบเกษตรธรรมชาติ ระบบไร่นาสวนผสม ระบบเกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรรมรูปแบบอื่น

อำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาต่อคณะรัฐมนตรี เป็นการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในปัญหาต่างๆ ของเกษตรกร เช่น ปัญหาราคาผลผลิต ปัญหาการผลิต ปัญหาการตลาด ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน และคาดว่าจะในอนาคตจะเกิดผลกระทบต่อเกษตรกร ให้อำนาจไว้ใน มาตรา ๑๑ (๓) และ (๔) ดังนี้

มาตรา ๑๑ (๓) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร การพัฒนาเกษตรกรรม รวมทั้งการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มาตรา ๑๑ (๔) ให้ความเห็นต่อนโยบาย กฎหมาย หรือข้อตกลงที่เกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อเกษตรกร

อำนาจในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ซึ่งศักดิ์ของแผนเป็นแผนพัฒนาระดับประเทศในภาค (sector) เกษตรกรรมโดยตรง ให้อำนาจไว้ในมาตรา ๑๑ (๕) ว่า “เสนอแผนแม่บทต่อคณะรัฐมนตรี” นอกจากนี้ยังให้อำนาจที่ผูกพันต่อนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี ในการที่จะให้หน่วยงานของรัฐนำไปปฏิบัติโดยให้อำนาจไว้ใน มาตรา ๔๒ และ ๔๓ ดังนี้

มาตรา ๔๒ เมื่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ จัดทำแผนแม่บทแล้ว ให้เสนอนายกรัฐมนตรีพิจารณา วิเคราะห์ และกลั่นกรอง เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

มาตรา ๔๓ ให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงาน ตามแผนแม่บท พร้อมทั้งรายงานปัญหาและอุปสรรคที่ไม่อาจดำเนินการตามแผนแม่บท และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้นายกรัฐมนตรีพิจารณา

นอกจากนี้ ยังให้อำนาจสภาเกษตรกรแห่งชาติเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี ในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรโดยบัญญัติไว้ใน มาตรา ๑๓ ความว่า “การใดที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนรวมของเกษตรกร สภาเกษตรกรแห่งชาติ อาจร้องขอเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องได้”

ตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นว่าจุดแข็งของสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีสถานะเป็นองค์กรทางความคิด นโยบาย และแผนที่มีอำนาจเข้าถึงการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรี

จุดแข็งอีกประการหนึ่ง คือ สภาเกษตรกรแห่งชาติ มีแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม เป็นเครื่องมือนำทางในการประสานกับกลไกของรัฐ แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมเป็นแผนพัฒนาภาคเกษตรกรรม โดยรวมครอบคลุมประเด็นการพัฒนาภาคเกษตรกรรมในทุกๆ ด้านมีสาระสำคัญที่มีขอบเขตการพัฒนามากกว่าแผนพัฒนาการเกษตรของหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง อีกทั้ง ที่มาและกระบวนการจัดทำแผนเป็นแบบจากล่างสู่บน (Bottom-up) ที่มาจากการบูรณาการแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัด ๗๗ จังหวัด ซึ่งแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัด ประมวลและสังเคราะห์มาจากปัญหา แนวทางแก้ไข และข้อเสนอของเกษตรกร และกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ กระบวนการจัดทำแผนดังกล่าวนี้บัญญัติเอาไว้ในมาตรา ๓๓ (๔) และมาตรา ๔๑ ดังนี้

มาตรา ๓๓ สภาเกษตรกรจังหวัดมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกร และองค์กรเกษตรกรภายในจังหวัด
- (๒) ประสานนโยบายและการดำเนินงานระหว่างองค์กรเกษตรกร เกษตรกร สถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา และหน่วยงานของรัฐ
- (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มขององค์กรเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และยุวเกษตรกรในจังหวัด ในรูปแบบต่างๆ
- (๔) เสนอแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติเพื่อบูรณาการเป็นแผนแม่บทเสนอต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป
- (๕) สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษา การฝึกอบรม และการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่เกษตรกร และยุวเกษตรกร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างครบวงจรและยั่งยืน
- (๖) เสนอนโยบายและแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม รวมทั้งราคาผลผลิตทางเกษตรกรรมที่ไม่เป็นธรรมต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ
- (๗) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่เกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกร
- (๘) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการใดๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัตินี้
- (๙) ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากสภาเกษตรกรแห่งชาติ

มาตรา ๔๑ ให้สภาเกษตรกรแห่งชาติจัดทำแผนแม่บท โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งเชื่อมโยงกับแผนแม่บทระดับจังหวัด และต้องมีสาระสำคัญอย่างน้อยดังต่อไปนี้

(๑) การพัฒนาศักยภาพ การส่งเสริม และการสนับสนุน การรวมกลุ่มของเกษตรกร องค์กรเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และยุวเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(๒) การส่งเสริม การพัฒนา การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม และการแก้ไขปัญหาที่ดินและที่ดิน โดยส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเกษตรกรให้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดิน เพื่อประกอบเกษตรกรรมของตนเองอย่างทั่วถึง

(๓) การสร้างความเป็นธรรมด้านราคาผลผลิตทางเกษตรกรรม โดยคำนึงถึงการส่งเสริมให้สินค้าเกษตรได้รับผลตอบแทนสูงสุด

(๔) การพัฒนาแหล่งน้ำ และจัดระบบชลประทานเพื่อเกษตรกรรม

(๕) การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการเกษตร

(๖) การค้นคว้า วิจัย และพัฒนาภูมิปัญญาพันธุ์กรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น นวัตกรรมเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการค้นคว้า วิจัย และพัฒนาเพื่อประโยชน์ทางเกษตรกรรม และเกษตรอุตสาหกรรม

(๗) การเสนอแนะแนวทางในการเข้าถึงแหล่งทุน และการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

(๘) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเกษตรกร และการเพิ่มสิทธิและบทบาทของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการทำกิน และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการประกอบการเกษตร

(๙) การสร้างเครือข่ายองค์กรเกษตรกร เชื่อมโยง และพัฒนาความร่วมมือในด้านการผลิตทางการเกษตรกรรม การแปรรูป การตลาด และการบริโภคเพื่อการยังชีพระหว่างเครือข่ายองค์กรเกษตรกร กับภาครัฐ และภาคเอกชน

(๑๐) การสนับสนุน ส่งเสริมการให้การศึกษา อบรม ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีด้านเกษตรกรรม และการจัดการแก่เกษตรกร และยุวเกษตรกร

(๑๑) การปรับปรุง การบริหารจัดการกองทุนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่มีอยู่ ให้สามารถรองรับการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างครบวงจร และลดการซ้ำซ้อน รวมถึงการจัดตั้งกองทุนเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว

จุดแข็งที่สำคัญที่ควรนำมาประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ อีกประการหนึ่ง คือองค์ประกอบของสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติ ที่มาจากทั้งผู้แทนเกษตรกรจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนองค์กรเกษตรกร ที่ต้องมาทำหน้าที่ผลิตความคิด แนวทางแก้ไขและให้ข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกที่มาจากผู้เป็นประธานสภาเกษตรกรจังหวัด ที่มีองค์ประกอบและมีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของเกษตรกรทำให้มีการยึดโยงประเด็นปัญหาในระดับชาติกับปัญหาในระดับพื้นที่ทำให้ดูภาพลักษณะว่าเป็นองค์กรของเกษตรกรอย่างแท้จริง ส่งผลต่อการใช้อำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติในการจัดทำข้อเสนอ

เชิงนโยบาย คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะ การจัดทำแผนพัฒนา การให้แนวทางในการพัฒนา แก่คณะรัฐมนตรีว่ามาจากความคิดของเกษตรกรผ่านองค์กรในรูปแบบของสภา

การดำเนินงานที่ผ่านมาได้ค่อยๆ สร้างและสะสมจุดแข็งให้แก่สภาเกษตรกรแห่งชาติ เพิ่มขึ้น คือ การมีเครือข่ายเกษตรกรเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ อันเป็นผลมาจากการขึ้น ทะเบียนองค์กรเกษตรกรและการจัดตั้งผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้าน ซึ่งจะเอื้ออำนวยต่อการทำ หน้าที่ของสภาเกษตรกรจังหวัดตาม มาตรา ๓๓ (๒) (๓) (๔) (๖) ที่บัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา ๓๓ (๒) ประสานนโยบายและการดำเนินงานระหว่างองค์กรเกษตรกร เกษตรกร สถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา และหน่วยงานของรัฐ

มาตรา ๓๓ (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มขององค์กรเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และยุวเกษตรกรในจังหวัดในรูปแบบต่างๆ

มาตรา ๓๓ (๔) เสนอแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติเพื่อ บูรณาการเป็นแผนแม่บทเสนอต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป

มาตรา ๓๓ (๖) เสนอนโยบายและแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ ภาคเกษตรกรรม รวมทั้งราคาผลผลิตทางเกษตรกรรมที่ไม่เป็นธรรมต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นองค์กรทางความคิด และนโยบาย ซึ่งมาจากฐานล่างในลักษณะจากล่างขึ้นบน การมีเครือข่ายเกษตรกรจึงเป็นจุดแข็งที่เอื้อต่อการ ดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ทั้งในด้านการผลักดันนโยบายจากระดับฐานล่างสภาเกษตรกร แห่งชาติสู่คณะรัฐมนตรี และการประสานนโยบายของรัฐจากระดับบนผ่านระดับจังหวัดสู่ระดับ เครือข่าย

การดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีหน่วยงานที่เป็นกลไกสนับสนุนที่ทำหน้าที่ เลขานุการของสภาทั้งด้านอำนวยการ ธุรกิจ และวิชาการ ซึ่งมีทั้งระดับชาติและระดับจังหวัด คือ สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติและสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด ทั้งสองระดับนี้ กำหนดอำนาจ หน้าที่ให้สนับสนุนการดำเนินงานสภาเกษตรกรทั้งสองระดับเอาไว้อย่างชัดเจน ในมาตรา ๒๐ และ มาตรา ๓๘ จึงอาจถือได้ว่าเป็นจุดแข็งอีกประการหนึ่งของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เมื่อเปรียบเทียบกับ องค์กรในลักษณะเดียวกันที่ทำงานเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่ไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ เลขานุการสนับสนุน โดยให้กลุ่มเครือข่ายรวมตัวกันเองเพื่อขับเคลื่อนงานในพื้นที่ เช่น คณะกรรมการ สุขภาพแห่งชาติ มีภารกิจในการจัดตั้งสภาสุขภาพเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี การขับเคลื่อนนโยบาย ในระดับพื้นที่ดำเนินงานโดยคณะกรรมการที่รวมตัวกันทำงาน อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ สถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน หรือ พอช. มีการขับเคลื่อนงานในพื้นที่โดยอาศัยกลุ่มคนรวมตัวกันทำงานที่เรียกว่า ชบวนชุมชน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัด มีจุดแข็งคือหน่วย ที่เป็นสำนักงานคอยสนับสนุนและเป็นหน่วยงานที่มีฐานะเป็นองค์กรของรัฐ

กล่าวโดยสรุปสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็งเพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินงาน ได้แก่

- ๑) การเป็นหน่วยงานทางความคิดและนโยบาย
- ๒) มีพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ รับรองอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงาน
- ๓) มีอำนาจสัมพันธ์เข้าถึงกระบวนการตัดสินใจทางนโยบายของคณะรัฐมนตรีโดยตรง
- ๔) มีอำนาจในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศด้านเกษตรกรรม โดยมีแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมเป็นเครื่องมือในการประสานกับกลไกของรัฐบาล
- ๕) มีสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติและสมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัดที่ยึดโยงกับเกษตรกรโดยตรง
- ๖) มีเครือข่ายเกษตรกรเป็นฐานและกลไกในการขับเคลื่อนงานเชิงนโยบาย
- ๗) มีสำนักงานทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัดเป็นหน่วยงานสนับสนุน

๓.๒ ด้านจุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses)

สภาเกษตรกรแห่งชาติ จัดตั้งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๓ ตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน ๑๔ ปี ที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อนหรือข้อด้อยหลายประการ

ประการแรก การมีงบประมาณไม่เพียงพอต่อการจัดตั้งเป็นงบประมาณรายจ่ายเพื่อดำเนินภารกิจตามอำนาจหน้าที่ทั้งของสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัด ที่ผ่านมาสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้รับการจัดสรรงบประมาณ อยู่ระหว่าง ๓๐๐ – ๕๐๐ ล้านบาท และมีหลายปีที่ได้รับจัดสรรงบประมาณลดลง (ตารางที่ ๑ และรูปที่ ๒)

การจัดสรรงบประมาณระหว่าง พ.ศ. 2556 - 2568

ปีงบประมาณ พ.ศ.	จำนวนเงิน (ล้านบาท)	เพิ่ม /ลด (ล้านบาท)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
2556	468	-	-
2557	488	20	4.27
2558	509	21	4.30
2559	396	-113	-22.20
2560	407	11	2.78
2561	403	-4	-0.98
2562	390	-13	-3.23
2563	362	-28	-7.18
2564	371	9	2.49
2565	312	-59	-15.90
2566	312	0	0.00
2567	381	69	22.11
2568	402	90	5.51
รวม	5201		

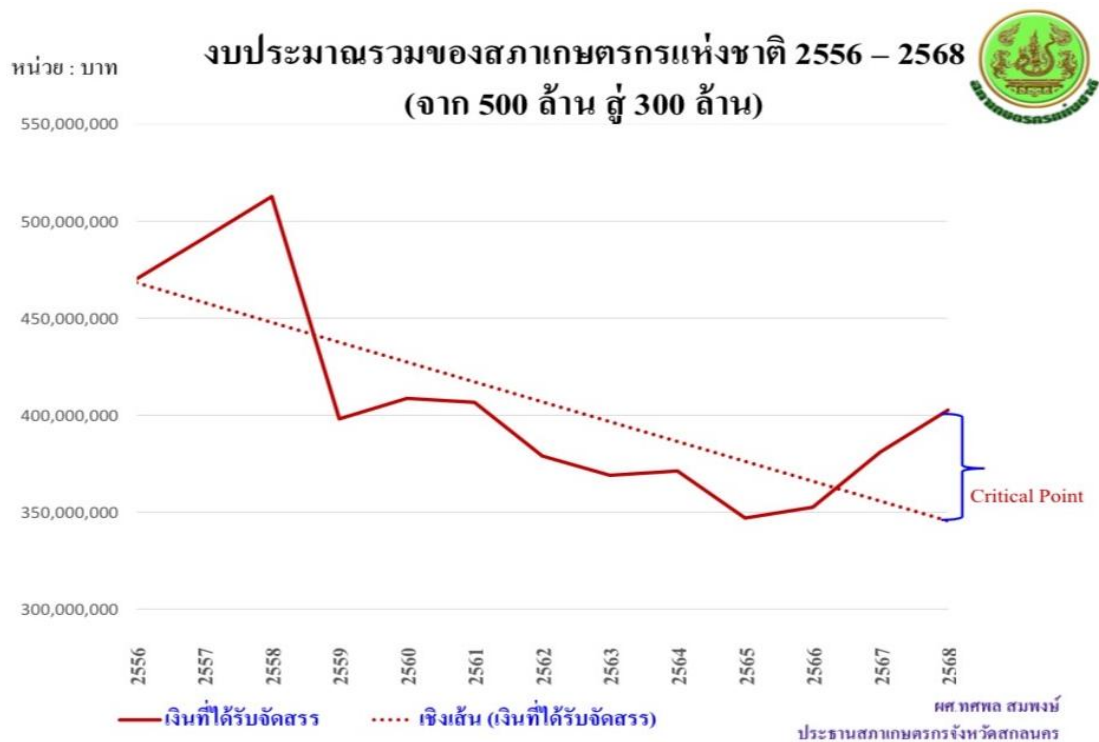
ตารางที่ ๑ การจัดสรรงบประมาณระหว่างพ.ศ ๒๕๕๖ – ๒๕๖๘

ที่มา : ๑. สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ, ๒๕๕๘ – ๒๕๖๘^{๑๗}

๒. สำนักงานงบประมาณ, ๒๕๖๔ ก. น. ๒๙๖.

หมายเหตุ : ข้อมูล ณ วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๘

^{๑๗} หมายเหตุ ในช่วงปี ๒๕๕๓ – ๒๕๕๖ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้บริหารจัดการงบประมาณให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ และมีการโอนภารกิจมาให้สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ใน พ.ศ. ๒๕๕๗ จึงไม่สามารถหาข้อมูลได้ในช่วงปี ๒๕๕๓ – ๒๕๕๖

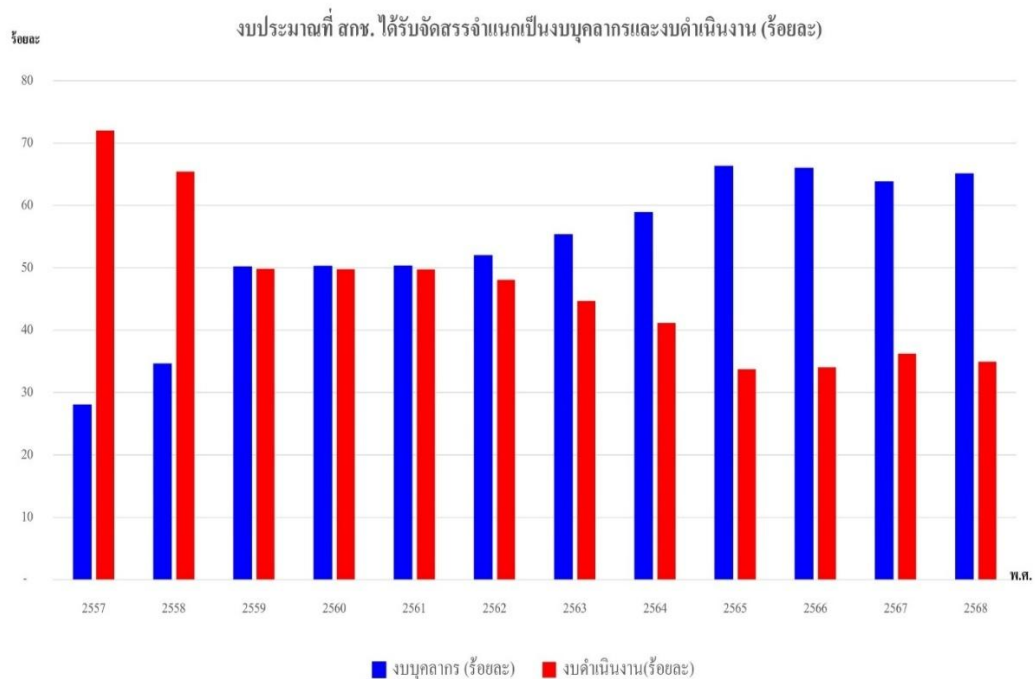
รูปที่ ๒ แสดงการจัดสรรงบประมาณให้สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๘

ที่มา : ๑. สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ, ๒๕๕๖-๒๕๖๘

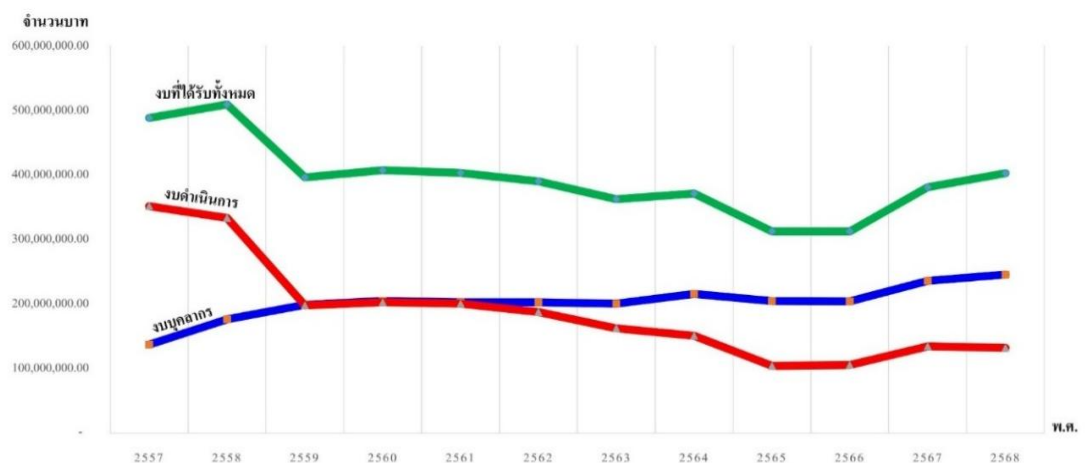
๒. ทศพล สมพงษ์, เอกสารประกอบการบรรยายนำเสนอเจ้าหน้าที่
สำนักงานงบประมาณ, ๒๕๖๗.

จากข้อมูลดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับภารกิจตามอำนาจหน้าที่ของ สภาเกษตรกรแห่งชาติแล้วเห็นว่าน้อยมากเสียงของเกษตรกรที่จะเปล่งออกมาให้ถึงคณะรัฐมนตรี ในรูปของนโยบาย แนวทางแก้ไขและข้อเสนอ มีงบประมาณอยู่ที่ปีละ ๓๐๐-๔๐๐ ล้านบาท

เมื่อพิจารณาถึงการจัดสรรรายจ่ายของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ พบว่า เป็นค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่อยู่ที่แผนงานบุคลากรของรัฐ ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๗ เป็นต้นมา ซึ่งในปีที่ถ่ายโอนภารกิจการบริหารจัดการจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาให้สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ บริหารจัดการรายจ่ายแผนงานมีแนวโน้มสูงขึ้นจากประมาณ ร้อยละ ๒๘ ในปี ๒๕๕๗ เป็นร้อยละ ๖๕ ในปี ๒๕๖๘ (ดูรูปที่ ๓)

รูปที่ ๓

รูปที่ 3 การจัดสรรงบประมาณ : งบที่ได้รับทั้งหมด งบดำเนินการ และงบบุคลากรภาครัฐ

ที่มา : 1.สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ, 2557 - 2568

2.ทศพล สมพงษ์, เอกสารประกอบการบรรยายเสนอต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานงบประมาณ, 2567.

ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายดำเนินการมีสัดส่วนลดลง ในปี ๒๕๕๗ - ๒๕๕๘ สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้รับงบประมาณสูงกว่าปีอื่นๆ ประมาณ ๕๐๐ ล้านบาท เนื่องจากเป็นปีแรกๆ ที่ได้ถ่ายโอน การบริหารจัดการจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาเป็นการบริหารจัดการโดยสำนักงาน สภาเกษตรกรแห่งชาติ มีค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อครุภัณฑ์สำนักงานและการเพิ่มบุคลากร ส่งผลให้มี สัดส่วนของงบบุคลากรสูงขึ้น แต่หลังจากปี ๒๕๕๘ สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติได้รับจัดสรร งบประมาณลดลงขณะที่ค่าใช้จ่ายแผนงานบุคลากรมีแนวโน้มสูงขึ้น ส่งผลให้มีการจัดสรร งบดำเนินการลดลง (รูปที่ ๓) ในช่วงปี ๒๕๖๔ - ๒๕๖๖ เป็นช่วงที่ได้รับจัดสรรงบประมาณน้อยที่สุด ประมาณ ๓๐๐ ล้านบาท ส่งผลให้สภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดไม่สามารถ จัดประชุมได้ตามกฎหมายและข้อกำหนดให้มีการประชุมทุก ๒ เดือน

ตารางที่ ๒ การจัดสรรงบประมาณรายจ่าย ปี ๒๕๖๔ – ๒๕๖๘

จำแนกเป็นแผนงานบุคลากร ภาครัฐ แผนงานพื้นฐาน/อำนวยการ และโครงการเชิงยุทธศาสตร์ (ล้านบาท)

พ.ศ.	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๖	๒๕๖๗	๒๕๖๘
งบประมาณทั้งหมด (%)	๓๗๑ (๑๐๐%)	๓๑๒ (๑๐๐%)	๓๑๒ (๑๐๐%)	๓๘๑ (๑๐๐%)	๔๐๒ (๑๐๐%)
แผนงานบุคลากร ภาครัฐ	๒๑๕.๔๘ (๕๗%)	๒๐๔.๓๐ (๖๕.๕%)	๒๐๔.๐๓ (๖๕.๔%)	๒๓๕.๘๐ (๖๑.๘%)	๒๔๕.๕๐ (๖๑.๐๖%)
แผนงานอำนวยการ/ พื้นฐาน	๑๖๑.๙๐ (๔๓.๖%)	๑๐๓.๑๓ (๓๓.๓๑%)	๑๐๕.๒๗ (๓๓.๗๔%)	๑๔๐.๕๐ (๓๖.๘%)	๑๕๓.๔๒ (๓๘.๑๕%)
โครงการบูรณาการ/ เชิงยุทธศาสตร์	๕.๐๙ (๑.๓๗%)	๔.๐ (๑.๒๘%)	๓.๐ (๐.๙๖%)	๔.๗๒ (๑.๒๓%)	๓.๗ (๐.๙๒%)

ที่มา : ๑. สำนักงบประมาณของรัฐสภา, ๒๕๖๘

* หมายเหตุ ปี ๒๕๖๗ แผนงานอำนวยการคำนวณรวมทั้งรายจ่ายจัดการประชุม
ค่าเช่ารถยนต์ ครุภัณฑ์ และค่าเช่าสำนักงาน

จากตารางที่ ๒ จะเห็นว่าในช่วงปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ แม้จะได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น แต่ส่วนของงบแผนงานบุคลากรภาครัฐยังคงอยู่ที่ร้อยละ ๖๑ ในช่วงปี ๒๕๖๕ - ๒๕๖๖ ได้รับจัดสรรงบประมาณลดลง การจัดสรรงบประมาณอันวยการลดลงตามไปด้วยส่งผลให้สภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดมีงบประมาณในการจัดประชุมลดลง สำหรับงบประมาณเพื่อขับเคลื่อนงานในเชิงยุทธศาสตร์นั้นมีสัดส่วนน้อยมาก อยู่ระหว่างร้อยละ ๐.๙ - ๑.๓ ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรรทั้งหมด ซึ่งในปี ๒๕๖๔ - ๒๕๖๕ เป็นการจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการพัฒนาอาชีพและจัดทำแผนพัฒนาตำบล ซึ่งสำนักงบประมาณของรัฐบาลได้ตั้งข้อสังเกตว่าเป็นโครงการที่ไม่ใช่ภารกิจของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ จึงได้ยกเลิกและมาจัดทำโครงการขับเคลื่อนแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม โครงการคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกร และโครงการจัดทำข้อเสนอเพื่อกำหนดนโยบาย อย่างไรก็ตามการจัดสรรงบประมาณเพื่อขับเคลื่อนงานในเชิงยุทธศาสตร์นี้ เป็นงบประมาณที่น้อยมากสำหรับดำเนินงานตามภารกิจของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ ๓๕ ของงบดำเนินการ^{๑๘}

กล่าวโดยสรุปงบประมาณที่สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติได้รับการจัดสรรได้นำมาใช้จ่ายสำหรับค่าจ้าง เงินเดือน ตามแผนงานบุคลากรภาครัฐ และใช้จ่ายในการจัดประชุมสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัดเป็นส่วนใหญ่รวมกันอยู่ที่ร้อยละ ๙๘ - ๙๙

เมื่อพิจารณาถึงงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัด ได้รับการจัดสรรให้จังหวัดละประมาณ ๑.๑ - ๑.๒ ล้านบาท ซึ่งใช้จ่ายได้เพียงการประชุมสภาเกษตรกรจังหวัด ๒ เดือนต่อครั้งเท่านั้น และที่สภาเกษตรกรแต่ละจังหวัดมีการตั้งคณะทำงานขึ้นมาขับเคลื่อนงานแต่ไม่มีค่าใช้จ่ายในการประชุมคณะทำงานสภาเกษตรกรแต่ละจังหวัด จึงทำได้เพียงจัดประชุมสภาเกษตรกรจังหวัดเท่านั้น ซึ่งในทางปฏิบัติ การดำเนินงานตามภารกิจของสภาเกษตรกรจังหวัดตามมาตรา ๓๓ จะขับเคลื่อนได้ต้องอาศัยการทำงานของคณะทำงาน แต่เมื่อคณะทำงานไม่สามารถจัดประชุมได้ ส่งผลให้สภาเกษตรกรจังหวัดไม่สามารถขับเคลื่อนงานได้

ถึงแม้ว่าในทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๒๙ บัญญัติว่า “ให้สำนักงานเสนอของบประมาณจากรัฐบาลตามมติของสภาเกษตรกรแห่งชาติเพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดให้รัฐบาลอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานให้เพียงพอกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัด

^{๑๘} สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, อ้างแล้ว. หน้า ๒.

การใช้จ่ายเงินอุดหนุนตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่สภาเกษตรกรแห่งชาติ กำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง” แต่เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงแล้ว ในมุมมองของ สำนักงบประมาณและของรัฐบาล เห็นว่าคำว่า งบประมาณที่เพียงพอ คือเพียงพอสำหรับการดำเนินงานสำหรับแผนงานบุคลากรภาครัฐและการบริหารจัดการประชุมเท่านั้น แต่ไม่เพียงพอ สำหรับการขับเคลื่อนงานเชิงยุทธศาสตร์ และการขับเคลื่อนงานของสภาเกษตรกรจังหวัด ตามอำนาจหน้าที่กฎหมายกำหนดในมาตรา ๓๓ จึงกล่าวได้ว่า การมีงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน เป็นจุดอ่อนอย่างมากของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ซึ่งสำนักงบประมาณของรัฐสภาตั้งข้อสังเกตว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติ พึ่งพิงงบประมาณแผ่นดินแต่เพียงแหล่งเดียว ไม่มีการนำเงินนอกงบประมาณ หรือรายได้จากแหล่งอื่นมาสมทบกับงบประมาณแผ่นดิน^{๑๙}

การขับเคลื่อนงานของสภาเกษตรกรจังหวัด ตามอำนาจหน้าที่กฎหมายกำหนดใน มาตรา ๓๓ จึงกล่าวได้ว่า การมีงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานเป็นจุดอ่อนอย่างมากของ สภาเกษตรกรแห่งชาติ ซึ่งสำนักงบประมาณของรัฐสภาตั้งข้อสังเกตว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติ พึ่งพิงงบประมาณเพียงแหล่งเดียว

ประการที่สอง คือ การไม่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์สู่สังคม

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติตาม มาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มีภารกิจหลัก (core function) ที่จะสร้าง ผลงานหลัก (Core product) ดังตารางที่ ๓

^{๑๙} สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการวิเคราะห์งบประมาณรายจ่าย ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๖. สำนักงบประมาณของรัฐสภา, ๒๕๖๖. หน้า ๑๙.

ตารางที่ ๓ อำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๑๑ และผลงานหลักตามอำนาจหน้าที่

อำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๑๑	ผลงาน
๑. อนุ ๑ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งแก่เกษตรกร และองค์กรเกษตรกร ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การผลิต การแปรรูป การตลาดและการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม	๑. ข้อเสนอเพื่อกำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งแก่เกษตรกร
๒. อนุ ๒ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการทำ เกษตรแบบผสมผสาน ระบบวนเกษตร ระบบเกษตรธรรมชาติ ระบบไร่นาสวนผสม ระบบเกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรรมรูปแบบอื่น	๒. ข้อเสนอเพื่อกำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตรฯ
๓. อนุ ๓ ให้คำปรึกษาและข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร การพัฒนาเกษตรกรรม รวมทั้งการอนุรักษ์ และการใช้ ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ	๓. ข้อเสนอในการแก้ไขปัญหของเกษตรกร (กรณีปัญหาเกิดขึ้นและยังคงอยู่)
๔. อนุ ๔ เสนอแผนแม่บทต่อคณะรัฐมนตรี	๔. แผนแม่บท
๕. อนุ ๕ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและ พัฒนาองค์ความรู้ทางด้านพันธุกรรมพืชและสัตว์ ท้องถิ่น ผลผลิตทางเกษตรกรรม และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปผลผลิตทางเกษตรกรรม	๕. ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัย(กรณีที่รัฐไม่คิดทำ หรือไม่มีแนวทางจะทำ)
๖. อนุ ๖ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดแนวทางการประกันความเสี่ยงของราคาและผลผลิต ทางเกษตรกรรม รวมทั้งการกำหนดสวัสดิการให้แก่เกษตรกร	๖. ข้อเสนอแนวทางการประกันความเสี่ยงของราคาและผลผลิต และการจัดสวัสดิการ (กรณีเรื่องที่รับยังไม่ทำ หรือไม่คิดจะทำ)
๗. อนุ ๙ ให้ความเห็นต่อนโยบาย กฎหมาย หรือข้อตกลงที่เกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อเกษตรกร	๗. รายงานการศึกษาประกอบความเห็นต่อนโยบายกฎหมาย หรือข้อตกลงที่กระทบต่อเกษตรกร (กรณีที่รัฐ กำลังจะทำหรือคิดจะทำ)
๘. มาตรา ๑๓ การใดที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนรวมของเกษตรกร สภาเกษตรกรแห่งชาติ อาจร้องขอเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องได้	๘. ข้อเสนอความคิดเห็นประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี(กรณีที่รัฐ กำลังจะตัดสินใจทำ)

เมื่อพิจารณาถึงสิ่งที่เป็นรายงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ อันได้แก่ ข้อเสนอเชิงนโยบาย ข้อเสนอการแก้ไขปัญหา แผนแม่บท ข้อเสนอแนวทางในการดำเนินงาน และข้อเสนอความคิดเห็นต่อการตัดสินใจของรัฐบาล พบว่าตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ – ๒๕๖๗ สังคมยังไม่เห็นผลงานเป็นที่ประจักษ์ รายงานการศึกษาของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ ระบุว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติขาดผลงานหรือการดำเนินงานที่เป็นที่ประจักษ์แก่เกษตรกร หรือประชาชน และขาดการยอมรับจากภายนอก^{๒๐} เช่นเดียวกับกับความคิดเห็นของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓^{๒๑} ของสภาผู้แทนราษฎรระบุว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติที่ผ่านมา ยังไม่มีผลงานเป็นรูปธรรมมากนัก และในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ สำนักงานงบประมาณของรัฐสภาได้ ตั้งข้อสังเกตด้วยคำถามว่า “ข้อเสนอที่จัดทำแล้วในช่วงที่ผ่านมาได้รับการตอบสนองหรือนำไปเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายระดับชาติหรือมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นรูปธรรมแล้วจำนวนกี่เรื่องเรื่องใดบ้าง และมีการนำไปใช้อย่างไร”^{๒๒}

นอกจากนี้ข้อมูลจากการศึกษาประเมินสภาพแวดล้อมและศักยภาพของสำนักงานสภาเกษตรกร จัดทำโดยสำนักบริหารวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (SWOT Analysis) ได้ระบุด้านจุดอ่อนว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติยังไม่มีข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอแนะต่อรัฐบาล ไม่สามารถดำเนินการตามภารกิจตามอำนาจหน้าที่ มาตรา ๑๑ ได้^{๒๓}

จากการวิเคราะห์เรื่องข้อเสนอที่สภาเกษตรกรแห่งชาติพิจารณาเพื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๘ ทั้งเรื่องที่เสนอจากคณะกรรมการและจากสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีทั้งสิ้น ๑๓๒ เรื่อง เป็นเรื่องที่เสนอโดยคณะกรรมการ จำนวน ๑๑๖ เรื่อง และเสนอโดยสภาเกษตรกรจังหวัด จำนวน ๕๖ เรื่อง ผลการประชุมพิจารณาของสภาเกษตรกรแห่งชาติมีมติให้เสนอต่อคณะรัฐมนตรี จำนวน ๑๒ เรื่อง โดยปี ๒๕๖๐ มี ๓ เรื่อง และปี ๒๕๖๗ มี ๙ เรื่อง อย่างไรก็ตามถึงแม้สภาเกษตรกรแห่งชาติได้มีมติให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา แต่จากปี ๒๕๕๓ – ๒๕๖๗ มีเรื่องที่น่าสนใจการพิจารณาเพียง ๑ เรื่องเท่านั้น (ตารางที่ ๔)

^{๒๐} สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, อ้างแล้ว. หน้า ๖ .

^{๒๑} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการวิเคราะห์งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๔. หน้า ๑๒.

^{๒๒} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานวิเคราะห์งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๘. หน้า ๒๑.

^{๒๓} ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อ้างแล้ว. ๒๕๖๗. หน้า ๕๑.

ตารางที่ ๔ จำนวนเรื่องที่สภาเกษตรกรแห่งชาติพิจารณาเพื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี
ข้อมูลปี ๒๕๕๕-๒๕๖๗

ปี พ.ศ.	จำนวนเรื่องที่เสนอจาก คณะกรรมการให้สภา เกษตรกรแห่งชาติพิจารณา	จำนวนเรื่องที่เสนอจาก สภาเกษตรกรจังหวัด ให้ สภาเกษตรกรแห่งชาติ พิจารณา	จำนวนเรื่องที่สภา เกษตรกรแห่งชาติเสนอถึง คณะรัฐมนตรี	เข้าสู่การพิจารณา ของคณะรัฐมนตรี
2555	ไม่มีข้อเสนอเชิงนโยบาย			
2556	1	-	-	-
2557	18	-	-	-
2558	11	-	-	-
2559	16	1	-	-
2560	13	3	3	-
2561	9	3	-	-
2562	9	7	-	-
2563	12	-	-	-
2564	4	-	-	-
2565	12	1	-	-
2566	5	4	-	-
2567	6	37	9	2
2568	3	7	6	-
รวม	119	63	18	1 2

ข้อมูล ณ วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๘

ที่มา : สภาเกษตรกรแห่งชาติ, สำนักกิจการสภา. ๒๕๖๘.

โดยเรื่องที่คณะรัฐมนตรีเมื่อปี ๒๕๖๐ พิจารณา คือ เรื่องแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่น ๑ (๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ และเรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหากลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก (ไก่วง) ในประเทศไทย เสนอในปี ๒๕๖๗ และอยู่ระหว่างการพิจารณาของนายกรัฐมนตรี ๑ เรื่อง คือ แผนแม่บทพัฒนาเกษตรกรรุ่น ๒ (๒๕๖๘ – ๒๕๗๕) ซึ่งในช่วงระหว่างปี ๒๕๕๖ ถึง ๒๕๖๘ สำนักงานได้รับจัดสรรงบประมาณ รวม ๕,๒๐๑ ล้านบาท มีผลงานที่นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพียง ๒ เรื่องเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติมีจุดอ่อนในด้านไม่สามารถผลิตผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ของสังคมได้

ประการที่สาม คือ ความเข้าใจในบทบาทอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรจังหวัด สภาเกษตรกรแห่งชาติ และสำนักงานสภาเกษตรกรซึ่งกฎหมายกำหนดให้สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นหน่วยทางความคิดและนโยบาย โดยสภาเกษตรกรจังหวัดเป็นหน่วยป้อนวัตถุดิบทางความคิดเบื้องต้นให้แก่สภาเกษตรกรแห่งชาติ ซึ่งหมายถึงข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร และเป็นหน่วยในการประสานนโยบายกับส่วนราชการต่างๆ แต่ที่ผ่านมาสมาชิกสภาเกษตรกรทั้งในระดับชาติ และระดับจังหวัด ยังเข้าใจว่าเป็นหน่วยปฏิบัติที่จะต้องจัดทำโครงการเพื่อนำงบประมาณไปใช้ดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกันกับการส่งเสริมการเกษตร คณะทำงานของสภาเกษตรกรจังหวัดเกือบทั้งหมด จัดตั้งขึ้นเป็นคณะทำงานแก้ไขปัญหาด้านพืช ด้านปศุสัตว์

และประมวง ส่งผลให้มีกรอบความคิดที่จะพัฒนาการเกษตรด้านพืช และการเกษตรด้านสัตว์ ทำให้มองข้ามการแก้ไขปัญหาในทางนโยบาย ขาดการวิเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่สร้างความไม่เป็นธรรมให้แก่เกษตรกร นอกจากนี้ยังมีความเข้าใจถึงแนวคิดของคำว่า การสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรที่แปลกๆ แม้แต่ในส่วนของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติก็เช่นเดียวกัน ได้จัดทำโครงการเชิงยุทธศาสตร์ในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕ เป็นโครงการส่งเสริมอาชีพ และโครงการจัดทำแผนแม่บท ซึ่งกรมการวิชาการวิสามัญพิจารณางบประมาณ ปี ๒๕๖๖ ให้ข้อสังเกตว่า สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติควรมีความชัดเจนเกี่ยวกับภารกิจและการปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากสำนักงานมีหน้าที่หลักในการเป็นหน่วยธุรการของสภาเกษตรกรแห่งชาติ การพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรในลักษณะของการสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรในด้านการรวมกลุ่มหรือด้านการเสนอความคิดเห็นต่อคณะรัฐมนตรี จึงไม่ควรกำหนดแผนงานพัฒนาอาชีพระดับตำบลหรือโครงการเสริมทักษะอาชีพ เพราะการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวควรเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยหรือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์^{๒๔} ความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ดังกล่าว ยังส่งผลถึงความเข้าใจต่อเกษตรกรด้วยว่า ผู้แทนเกษตรกรที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปคือตัวแทนที่จะเข้าไปพิจารณางบประมาณ หรือจัดทำโครงการพัฒนาการเกษตรเพื่อนำมาปฏิบัติในพื้นที่ของตนเช่นเดียวกันกับ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ข้อเรียกร้องหรือข้อเสนอจากเกษตรกร หรือกลุ่มเกษตรกร คือการขอให้มีการงบประมาณหรือโครงการมาดำเนินการในพื้นที่ของตน ประเด็นการสื่อสารกับเกษตรกรจึงเบี่ยงเบนไปจากบทบาทหลัก คือการให้ข้อเสนอแนะการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่อคณะรัฐมนตรี ดังนั้นการสื่อสารสังคมเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันทั้งในหมู่สมาชิกสภาเกษตรกรระดับชาติและระดับจังหวัด เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และหน่วยงานอื่น ให้เข้าใจในบทบาทอำนาจหน้าที่และผลงานที่เห็นผลประจักษ์จึงมีความสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์องค์กร

ประการที่สี่ คือ สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด ในฐานะหน่วยเลขานุการของสภาเกษตรกร ยังไม่สามารถทำหน้าที่ตามอำนาจหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกรทั้ง ๒ ระดับ ได้อย่างสมบูรณ์เต็มที่ กล่าวคือสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งส่งผลต่อการสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในข้อที่สำคัญ ดังนี้

^{๒๔} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการวิเคราะห์งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๖. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๖. หน้า ๒๑.

มาตรา ๒๐ ให้สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

มาตรา ๒๐ (๑) รับผิดชอบงานด้านธุรการ และทำหน้าที่เป็นเลขานุการของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

มาตรา ๒๐ (๒) รวบรวม ศึกษา วิจัย พัฒนา และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ สภาเกษตรกรจังหวัด สำนักงาน และสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด

มาตรา ๒๐ (๕) จัดให้มีฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ระบบข้อมูลและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรและกิจการอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การวิจัย การผลิต การแปรรูป การตลาด และราคาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากข้อมูล สารสนเทศทางภูมิศาสตร์

ที่ผ่านมา สำนักงานสภาเกษตรกรทำหน้าที่ได้เพียงงานธุรการของสภาเกษตรกร ส่วนการทำหน้าที่เลขานุการของสภาซึ่งมีขอบข่ายกว้างไปถึงหน้าที่ตามอนุ (๒) และอนุ (๕) ซึ่งเป็นเรื่องการผลิตงานทางวิชาการ การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อไปใช้ในการผลิตผลงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ส่วนสภาเกษตรกรจังหวัดก็เช่นเดียวกัน กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญต่อการสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัด บัญญัติอำนาจหน้าที่เอาไว้ในมาตรา ๓๘ ที่สำคัญได้แก่

มาตรา ๓๘ (๑) รับผิดชอบงานด้านธุรการ และทำหน้าที่เป็นเลขานุการของสภาเกษตรกรจังหวัด

มาตรา ๓๘ (๒) รวบรวม ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัด

มาตรา ๓๘ (๔) จัดให้มีระบบฐานข้อมูล และการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ผลงานการวิจัย และองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิต ผลผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรกรรม รวมทั้งการตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ การจัดทำระบบฐานข้อมูล ผลงานวิชาการและความรู้เกี่ยวกับการผลิต การตลาด ล้วนเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัดเพื่อใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัด และการเสนอแนะนโยบายและแนวทางแก้ไขปัญหายุ่งยากที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในระดับจังหวัด

กรณีการเกษตรและสหกรณ์ สภานิติบัญญัติ ระบุว่าปัญหาประการหนึ่งของสภาเกษตรกรแห่งชาติ คือ ในด้านความสามารถและศักยภาพในการจัดทำฐานข้อมูล^{๒๕} เช่นเดียวกันกับความเห็นของบุคคลภายนอกที่สำนักบริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประมวลไว้ว่าเป็นจุดอ่อน คือ เป็นหน่วยสนับสนุนสภาเกษตรกรแห่งชาติ แต่มีความอ่อนแอทางวิชาการทำให้สภาฯ อ่อนแอทางวิชาการไปด้วย ทำให้ไม่สามารถผลิตข้อเสนอเชิงนโยบายต่อ

คณะรัฐมนตรี หรือผลิตออกมาได้แต่ไม่มีคุณภาพ ยังอยู่ในสภาพที่ทำหน้าที่บกพร่องตามมาตรา ๒๐ และมาตรา ๓๘^{๒๖}

๓.๓ ปัจจัยด้านโอกาส

ปัจจัยด้านโอกาสเป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีปัจจัยสำคัญๆ ดังนี้

ปัจจัยที่หนึ่ง คือ ทิศทางการพัฒนาประเทศที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาระดับต่างๆ ให้ความสำคัญหรือยังคงมีประเด็นที่มุ่งไปสู่การพัฒนาภาคเกษตรกรรม ดังจากเห็นได้จากแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ แผนพัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แผนพัฒนาจังหวัด และกลุ่มจังหวัด กล่าวคือ

(๑) ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐)

- มุ่งเน้นการพัฒนาเกษตรกรรมสู่ “เกษตรสมัยใหม่ มีคุณภาพ และมีมูลค่าสูง”

- ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในภาคเกษตร
- พัฒนาระบบโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตร
- สร้างความมั่นคงทางอาหารและรายได้ให้เกษตรกร

(๒) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)

- มุ่งเป้าสู่การเกษตรมูลค่าสูง และเกษตรยั่งยืน
- ส่งเสริมเกษตรแปรรูปและเกษตรอุตสาหกรรม
- สนับสนุนเกษตรกรรายย่อยให้มีความเข้มแข็ง
- พัฒนาระบบประกันรายได้และความเสี่ยงให้เกษตรกร

(๓) แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร
- ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัย
- พัฒนาระบบสหกรณ์การเกษตร
- สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช

^{๒๕} สำนักเลขาธิการวุฒิสภาอ้างแล้วหน้า ๗

^{๒๖} สำนักบริหารทางวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอ้างแล้วหน้า ๕๒

(๔) แผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด

- มุ่งเน้นการพัฒนาเอกลักษณ์และศักยภาพเฉพาะถิ่น
- ส่งเสริมเกษตรประจำถิ่นและสร้างมูลค่าเพิ่ม
- พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- สนับสนุนการรวมกลุ่มและเครือข่ายเกษตรกร

ซึ่งแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดเกือบทุกแห่งต่างระบุให้การพัฒนาภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนหนึ่ง (Sector) ของแผนพัฒนาจังหวัด

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาภาคเกษตรกรรมว่ายังเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น หอการค้า สมาอุตสาหกรรม เป็นต้น

ปัจจัยที่สอง คือ มีหน่วยงานหรือองค์กรสำคัญๆ ยังเห็นความสำคัญของการมีสภาเกษตรกรแห่งชาติ โดย ผลการสัมมนาเรื่องประโยชน์และปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติ^{๒๗} สรุปดังนี้

๑) มีบทบาทในการพัฒนาการเกษตรของประเทศ โดยมีความใกล้ชิดกับปัญหาของผู้แทนเกษตรกรในสภาเกษตรกรแห่งชาติเพราะการเข้าถึงความต้องการของเกษตรกร มีบทบาทที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาภาคเกษตรกรรมของประเทศ

๒) เป็นหน่วยในการประสานการบูรณาการของภาคส่วนต่างๆ

๓) เป็นหน่วยงานเพื่อการรวมกลุ่มของเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง

๔) เป็นเวทีให้แก่เกษตรกรทุกสาขาอาชีพได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสานความเข้าใจระหว่างเกษตรกรและภาครัฐ

๕) เป็นกลไกในการรวบรวมข้อมูลด้านการเกษตร และสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร

นอกจากนี้กรรมาธิการด้านการเกษตรและสหกรณ์ เห็นว่าสภาเกษตรกรแห่งชาติยังมีประโยชน์แล้วยังได้ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานอีกด้วยว่า ควรดำเนินงานอย่างไรให้เกิดการพัฒนาภาคเกษตรกรรมของประเทศ (ดูหัวข้อ ๒.๑.๒)

สภาพความเป็นประโยชน์ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ส่วนกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีของรัฐสภาหลายชุด รวมทั้งสำนักงบประมาณของรัฐสภา ก็ได้ให้ความสนใจต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ นอกจากได้ให้ข้อสังเกตต่อการดำเนินงานที่ผ่านมาของสภาเกษตรกรแห่งชาติ แล้วยังได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน เช่น ควรบูรณาการกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการตรากฎหมายในการคุ้มครองและสร้างความเป็นธรรมแก่เกษตรกร ควรติดตามความเคลื่อนไหวและกิจกรรมการจัดตั้งเขตการค้าเสรี เช่น ข้อตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ที่อาจส่งผลกระทบต่อเกษตรกร

^{๒๗} สำนักเลขาธิการวุฒิสภา. อ้างแล้ว. หน้า ๑-๓

นอกจากนี้ ผู้แทนจากสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรีให้ช่วยพิจารณาแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ฉบับที่ ๒ ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เห็นว่าเป็นแผนที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ควรจัดอยู่ในระดับแผนแม่บทด้านการพัฒนาเกษตรกรรม แตกต่างจากแผนระดับ ๓ ที่เป็นแผนปฏิบัติการของกระทรวงเกษตรและกรมอันเป็นหน่วยงานกลไกของรัฐบาล

การให้ความสนใจและเห็นประโยชน์ของการมีสภาเกษตรกรแห่งชาติดังกล่าวนี้ นับเป็นโอกาสที่ดีที่ควรนำมาพิจารณาเป็นปัจจัยด้านโอกาสที่เกื้อหนุนต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ปัจจัยที่สาม คือในช่วง ๑๐ ปี ที่ผ่านมา มีองค์กรจัดตั้งขึ้นมาหลายหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาภาคการเกษตร เช่น สำนักพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) หรือ GISTDA มีภารกิจด้านการจัดทำข้อมูลสภาพภูมิอากาศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก องค์การมหาชน หรือ TGO มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับตลาดคาร์บอน สภาดิจิทัลที่มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาดิจิทัลเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ รวมทั้งด้านการเกษตร เป็นต้น

องค์กรใหม่ๆ ที่จัดตั้งขึ้นมานี้ ต่างแสวงหาความร่วมมือเป็นเครือข่ายกับองค์กรอื่นๆ จึงเป็นโอกาสที่สภาเกษตรกรแห่งชาติจะได้นำมาพัฒนาเป็นปัจจัยด้านโอกาสเพื่อวางยุทธศาสตร์การพัฒนาการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ปัจจัยที่สี่ คือ ระบบการบริหารยุทธศาสตร์ชาติที่เอื้อต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกร ทั้งระดับชาติและระดับจังหวัด กล่าวคือ การบริหารยุทธศาสตร์ชาติจะมีคณะกรรมการบริหารในระดับชาติ ระดับกลุ่มจังหวัด ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ เรียกว่าคณะกรรมการบริหารนโยบายตามยุทธศาสตร์ชาติ ในระดับชาติมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีผู้ว่าราชการคนใดคนหนึ่งในกลุ่มจังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการในระดับกลุ่มจังหวัด และมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในคณะกรรมการบริหารตามนโยบายยุทธศาสตร์ชาติระดับจังหวัด

ภายใต้โครงสร้างดังกล่าวนี้ การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดจะต้องสอดคล้องและมุ่งสู่เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ ขณะเดียวกันประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นหนึ่งในคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ ดังนั้นการที่สภาเกษตรกรแห่งชาติจะเสนอผลักดันแนวทางการพัฒนาใดๆ หรือแนวทางแก้ไขปัญหาของเกษตรกรที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติเป็นอีกโอกาสหนึ่งที่ควรพิจารณา ส่วนในระดับจังหวัด หรือกลุ่มจังหวัด การจัดทำแผนพัฒนาหรือโครงการพัฒนาระดับกลุ่มจังหวัด หรือระดับจังหวัด ก็ต้องเป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งการจัดทำคำของบประมาณจังหวัด เป็นการนำเสนอของจังหวัดต่อสำนักงบประมาณและกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี ดังนั้นการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัด สามารถใช้กลไกการบริหารงาน

ตามนโยบายยุทธศาสตร์เป็นช่องทางในการพัฒนาภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นโอกาสที่จะประสานการพัฒนาภาคเกษตรกรรมได้ทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัด

นอกจากนี้กระทรวงมหาดไทย โดยปลัดกระทรวงได้มีหนังสือสั่งการเมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๘ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของสภาเกษตรกรจังหวัด และการบูรณาการขับเคลื่อนแผนงานด้านเกษตรไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ โดยพิจารณาให้ ความสำคัญในการประสานความร่วมมือกับสภาเกษตรกรจังหวัด^{๒๘} (ดูภาคผนวก)

ปัจจัยที่ห้า คือ ปัญหาภาคเกษตรกรรมเป็นปัญหาที่มีมายาวนานและเกิดปรากฏการณ์ของปัญหาซ้ำๆ ซากๆ เช่น ปัญหาการผลิต ราคา การตลาด และหนี้สิน แม้จะมีการแก้ไขปัญหาในรัฐบาลทุกยุค แต่ปัญหาเหล่านี้ก็ยังคงอยู่เพราะปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ขณะที่อำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีเป้าหมายที่จะแก้ไข ปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การจัดสวัสดิการเกษตรกร การประกันความ เสี่ยงของราคา และผลผลิตซึ่งที่ผ่านมาได้มีการแก้ไขปัญหาเป็นแบบเฉพาะหน้าไม่มีความยั่งยืน ปัญหาของเกษตรกรในมิตินี้จึงเป็นประเด็นท้าทายที่เป็นโอกาสให้สภาเกษตรกรแห่งชาติได้ ดำเนินการ

ปัจจัยที่หก คือ เงื่อนไขใหม่ของโลกาภิวัตน์ที่มีระบบสากลที่เป็นกฎเกณฑ์ระเบียบ ข้อตกลงต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเกษตรกร เช่น R E C P หรือข้อตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ ระดับภูมิภาค

สรุปประเด็นการค้าและกฎระเบียบที่มีผลกระทบต่อสินค้าเกษตรของไทย

๑. กฎระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการค้าสากล

(๑) มาตรฐานด้านความปลอดภัยอาหาร (Food Safety Standards): กฎระเบียบของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป (EU Directives) ประเทศสหรัฐอเมริกา (FSMA) ประเทศจีน (GB Standards) ฯลฯ ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเข้มงวดมากขึ้น

(๒) มาตรการกีดกันทางเทคนิค (Technical Barriers to Trade: TBT) และ มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary: SPS): ข้อกำหนดด้าน สารเคมีตกค้าง (MRLs), การตรวจสอบศัตรูพืช และมาตรฐานบรรจุภัณฑ์

(๓) กฎระเบียบด้านแรงงานและสิทธิมนุษยชนของประเทศผู้ซื้อและข้อกำหนดของกลุ่มผู้ซื้อในต่างประเทศ: มาตรฐานแรงงานของ ILO (International Labour Organization) กฎหมายต่อต้านแรงงานบังคับ เช่น

^{๒๘} กระทรวงมหาดไทย. “หนังสือด่วนที่สุด ที่ มท.๐๒๑๑.๑/ว ๒๙๑๖ เรื่องการขับเคลื่อนแผนงานด้าน การเกษตรระดับจังหวัด”. สำนักปลัดกระทรวง, ๒ เมษายน ๒๕๖๘.

- UFLPA (Uyghur Forced Labor Prevention Act) และ FLSA (Fair Labor Standards Act) (สหรัฐฯ)

- SMETA (Sedex Members Ethical Trade Audit) – ระบบตรวจสอบด้านแรงงานและจริยธรรมที่ใช้โดย Tesco, Unilever, Walmart ฯลฯ

- BSCI (Business Social Compliance Initiative) – ข้อกำหนดด้านจรรยาบรรณแรงงานที่ถูกใช้โดยกลุ่มค้าปลีกยุโรป

๒. ข้อตกลงด้านความร่วมมือต่างๆ

(๑) RCEP & CPTPP: การลดภาษีศุลกากรและการเปิดตลาด แต่มีเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมและแรงงาน

(๒) FTA ไทย-สหภาพยุโรป (อยู่ระหว่างเจรจา): โอกาสเปิดตลาดสินค้าเกษตรคุณภาพสูง แต่ต้องปรับตัวตามกฎระเบียบใหม่ของ EU

(๓) Bilateral Agreements: ข้อตกลงกับจีน อินเดีย และตะวันออกกลางที่ช่วยผลักดันการส่งออกสินค้าเกษตร

๓. ประเด็นด้านความยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ Climate Change and Sustainability)

(๑) CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism) ของ EU: ภาษีคาร์บอนที่จะกระทบสินค้าเกษตรที่ใช้พลังงานเข้มข้น

(๒) ข้อกำหนดด้าน ESG (Environment, Social and Governance) ซึ่งเป็นนโยบายของผู้ซื้อในต่างประเทศ ซึ่งมีการตรวจสอบ ESG ของห่วงโซ่อุปทาน

(๓) ประเด็นความเป็นกลางทางคาร์บอน (Net Zero): ผู้ซื้อ/ผู้นำเข้ารายใหญ่ต้องการสินค้าที่มีคาร์บอนฟุตพริ้นท์ต่ำและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน อาจผลักดันสู่การสำแดงฉลากคาร์บอนบนสินค้า

(๔) ข้อกำหนดด้านการปลูกพืชแบบยั่งยืน: เช่น กฎหมายของสหภาพยุโรป EUDR (European Deforestation-free Regulation) ที่จะมีผลบังคับใช้ในปี ๒๕๖๙ ส่งผลกระทบสินค้าไทย (โค ปาล์มน้ำมัน ยางพารา กาแฟ ฯลฯ)

๔. ประเด็นอื่นๆ ที่เป็นภัยคุกคามของภาคเกษตรและอาหาร

(๑) ประเด็นด้านภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) เช่น ความขัดแย้งระหว่างประเทศ (สงครามระหว่างรัสเซียและยูเครน) การค้าและการลงทุน (สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯและจีน) การเลือกตั้งในหลายประเทศอาจกระทบต่อนโยบายต่างประเทศ ฯลฯ

(๒) ต้นทุนโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทานโลก: ต้นทุนค่าขนส่งที่ผันผวนและความล่าช้าจากวิกฤติการค้าโลก

(๓) เทคโนโลยีและนวัตกรรม: การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี AgriTech และ FoodTech ที่อาจทำให้สินค้าไทยเสียเปรียบด้านมาตรฐานและต้นทุนการผลิต หากไม่ปรับตัวได้

(๔) ภัยพิบัติทางธรรมชาติและโรคระบาด: ผลกระทบจากเอลนีโญ (El Niño) ภัยแล้ง โรคระบาดในพืชและสัตว์ที่อาจทำให้การผลิตและส่งออกหยุดชะงัก

เงื่อนไขสากลดังกล่าวนี้ ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรทั้งการผลิต ราคา และการส่งออก จึงเป็นประเด็นที่เป็นโอกาสของสภาเกษตรกรแห่งชาติจะได้แสดงบทบาทคุ้มครองผลประโยชน์ของเกษตรกร

ปัจจัยที่เจ็ด คณะกรรมการต่างๆ ในระดับชาติที่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจทางนโยบายและกำหนดมาตรการบริหารที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมมีองค์ประกอบที่มีประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นกรรมการ เช่น

คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่กำหนดกำกับดูแลการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ และยังมีอำนาจในการเสนอความเห็นต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินตามยุทธศาสตร์ชาติที่สำคัญ คือ การจัดทำแผนของทุกหน่วยงานภาครัฐในทุกระดับต้องเป็นไปตามกรอบเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งจัดเป็นแผนระดับ ๑ ของแผนพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังมีกลไกการบริหารนโยบายตามยุทธศาสตร์จากระดับชาติเชื่อมโยงไประดับกลุ่มจังหวัด ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ

คณะกรรมการนโยบายและบริหารข้าวแห่งชาติ (นบข.) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่กำหนดกรอบนโยบาย แผนงานและมาตรการเกี่ยวกับสินค้าข้าว รวมทั้งเสนอแนะนโยบายและยุทธศาสตร์ข้าวทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อคณะรัฐมนตรี และพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร สถาบันเกษตรกร ผู้ประกอบการโรงสี ผู้ค้า และผู้ส่งออก เพื่อให้การบริหารจัดการข้าวทั้งระบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา ซึ่งมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการส่งเสริมระบบเกษตรพันธสัญญาให้เป็นธรรมอย่างยั่งยืนรวมทั้งออกประกาศเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของเกษตรกร

คณะกรรมการบริหารจัดการมันสำปะหลัง ซึ่งมีหน้าที่กำหนดกรอบนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการเกี่ยวกับสินค้ามันสำปะหลังเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรี อนุมัติแผนงาน โครงการ และมาตรการด้านการผลิตและการตลาด ตลอดจนส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณภาพและลดต้นทุน รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการสนับสนุนเกษตรกรและผู้ประกอบการ เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ

การที่องค์กรทางนโยบายและบริหารในระดับชาติที่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจที่ส่งผลต่อการรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรมีองค์ประกอบที่มีประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นกรรมการจึงเป็นปัจจัยด้านโอกาสที่สำคัญที่ควรนำมาพิจารณาต่อการกำหนดประเด็น ยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๓.๔ ปัจจัยคุกคาม

ปัจจัยภายนอกที่นำมาพิจารณาว่าเป็นภัยคุกคามหรืออุปสรรค (Threats) มีดังนี้

ประการแรก คือ ความไม่เข้าใจของเกษตรกรที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของ สภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัด โดยส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติ และ สภาเกษตรกรจังหวัดเป็นหน่วยปฏิบัติการในการส่งเสริมการเกษตร ข้อเสนอจากเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรมักเป็นการจัดโครงการเพื่อขอประมาณมาดำเนินการในพื้นที่ของตน ความเข้าใจดังกล่าวนี้เป็นอุปสรรคต่อการจัดทำข้อเสนอนโยบายและแนวทางพัฒนาและแก้ไข ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมโดยรวมนอกจากนี้กระบวนการและขั้นตอนของการจัดทำ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ผ่านมาเดินทางไปไม่ถึงคณะรัฐมนตรีและไม่ส่งผลเชิงประจักษ์ ส่งผลต่อ ความเชื่อถือศรัทธาของเกษตรกรที่มีสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ประการที่สอง ผลกระทบจากนโยบายประชานิยม ในช่วง ๒๐ กว่าปีที่ผ่านมา เกษตรกรเรียนรู้และคุ้นชินกับระบบการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาแบบประชานิยม ซึ่งได้รับ ผลประโยชน์รวดเร็วทันใจแต่ไม่มีความยั่งยืน เกษตรกรได้เรียนรู้ว่าการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของเกษตรกรในด้านการผลิต การจำหน่ายและราคา ต้องอยู่ในรูปของการสงเคราะห์ ชดเชย เยียวยาที่เป็นนโยบายมาจากรัฐบาลเท่านั้น ทศนคตและความเข้าใจดังกล่าวนี้ส่งผลต่อ กระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายจากล่างขึ้นบน (Bottom – up) ที่มุ่งหวังจะพัฒนา และแก้ไขปัญหาภาคเกษตรกรรมทั้งระบบที่มีความยั่งยืน

ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยที่ก้าวเข้าสู่ สังคมสูงวัย และทัศนคติของคนรุ่นใหม่ โดยที่สัดส่วนของประชากรสูงอายุขึ้นและสัดส่วน ประชากรวัยเด็กลดลง ส่งผลให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงานค่อยๆ ลดลงตามไปด้วย ประกอบกับ ประชากรวัยเด็กที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมในช่วง ๓๐ ปี ที่มามีค่านิยมการทำงานและการใช้ชีวิต เปลี่ยนไปในทิศทางที่ไม่คาดหวังว่าจะพึ่งพาและมีวิถีชีวิต อยู่ในภาคเกษตรกรรมอีกต่อไป ส่งผลให้ อายุเฉลี่ยของผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมสูงขึ้น ขณะที่เกษตรกรสูงวัยมีประสบการณ์ที่ตกอยู่ใน วัฏจักรปัญหาแบบเดิม ๆ ที่ไม่สามารถหลุดพ้นจากการขาดทุนและหนี้สินได้ สถานการณ์ ดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เป็นภัยคุกคามหรืออุปสรรคที่ควรนำมาพิจารณาในการ กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ การพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๓.๕ สรุปปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่อการดำเนินงานของ สภาเกษตรกรแห่งชาติ

ในการวิเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้นำ ปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมภายใน และปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงาน ของสภาเกษตรกรแห่งชาติมาประกอบการพิจารณา ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในประกอบด้วยจุดแข็งและ จุดอ่อน ส่วนปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกได้แก่โอกาสและภัยคุกคามหรืออุปสรรค สรุปได้ ดังตารางที่ ๕

ตารางที่ ๕ ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการใช้อำนาจ และเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

	ปัจจัยที่เอื้ออำนวย	ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค
	จุดแข็ง (Strengths : S) ๑. หน่วยงานนโยบายและความคิด ๒. อำนาจหน้าที่ที่มีกฎหมายรองรับ ๓. เข้าถึงการตัดสินใจของรัฐมนตรี ๔. มีอำนาจในการกำหนดทิศทางพัฒนาประเทศภาคเกษตรกรรม ๕. สมาชิกสภายึดโยงกับเกษตรกร ๖. มีเครือข่ายเกษตรกรเป็นฐาน ๗. มีสำนักงานเป็นหน่วยสนับสนุน	จุดอ่อน (Weaknesses : W) ๑. งบประมาณไม่เพียงพอต่อการขับเคลื่อนงานเชิงยุทธศาสตร์ ๒. ไม่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ๓. เข้าใจบทบาทหน้าที่คลาดเคลื่อนจากที่กฎหมายกำหนด ๔. สำนักงานทำหน้าที่สนับสนุนไม่ครบตามที่กฎหมายกำหนด
ปัจจัยภายใน		
ปัจจัยภายนอก	โอกาส (Opportunities : O) ๑. แผนพัฒนาประเทศยังให้ความสำคัญภาคเกษตรกรรม ๒. องค์การสำคัญอื่นๆ ยังให้ความสำคัญต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ ๓. เมืองนวัตกรรมเทคโนโลยีตั้งขึ้นใหม่หลายหน่วยงาน ๔. ระบบบริหารนโยบายตามยุทธศาสตร์ชาติเอื้อต่อการกิจ ๕. ปัญหาภาคเกษตรกรรมยังมีให้แก้ไข ๖. เงื่อนไขโลกาภิวัตน์ท้าทาย ๗. คณะกรรมการนโยบายและบริหารระดับชาติมีประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นกรรมการ	อุปสรรค (Threats : T) ๑. ทักษะและความไม่เข้าใจของเกษตรกรต่อหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ๒. ผลกระทบจากนโยบายประชานิยม ๓. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและทัศนคติของคนรุ่นใหม่ ๔. ทักษะ และค่านิยมของรัฐบาล

๓.๖ วงจรแห่งปัญหา

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT analysis) ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ พบว่าการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ตกอยู่ในวังวนหรือวงจรแห่งปัญหา (Problem circle) ที่เกิดขึ้นใน ๔ จุด ที่สำคัญ ได้แก่

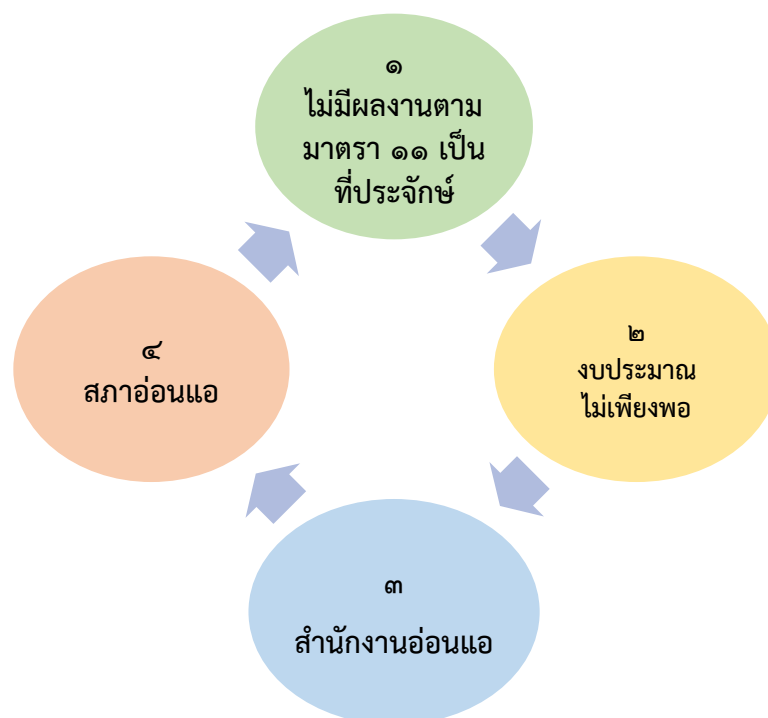
จุดที่หนึ่ง คือ ไม่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งอยู่ในผลงานตามอำนาจหน้าที่ ในมาตรา ๑๑ มาตรา ๑๓ และมาตรา ๓๓

จุดที่สอง คือ งบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัด งบประมาณที่ได้เพิ่มขึ้นในแต่ละปี อย่างคงที่ คืองบรายจ่ายหมวดบุคลากรภาครัฐ ส่วนงบประมาณหมวดดำเนินการ และการขับเคลื่อนงานเชิงยุทธศาสตร์ได้คงที่หรือบางปีลดลง

จุดที่สาม คือ สำนักงานอ่อนแอทั้งในระดับชาติและจังหวัด กล่าวคือ ไม่สามารถทำงานสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการตามหน้าที่ ในมาตรา ๒๐ (๒) และมาตรา ๓๘ (๒) ได้อย่างสมบูรณ์เต็มที่

จุดที่สี่ สภาอ่อนแอ กล่าวคือ ทั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัด ไม่สามารถขับเคลื่อนงานให้เกิดผลงานตามหน้าที่ได้ โดยส่วนใหญ่เน้นที่กระบวนการและเอาวิธีการ (Mean) มาเป็นผลงาน (End) จึงวนเข้าสู่จุดที่หนึ่งตามเดิม

ความสัมพันธ์ของจุดปัญหาทั้งสี่ประการ (ดังรูปที่ ๔)

รูปที่ ๔ วงจรแห่งปัญหาของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

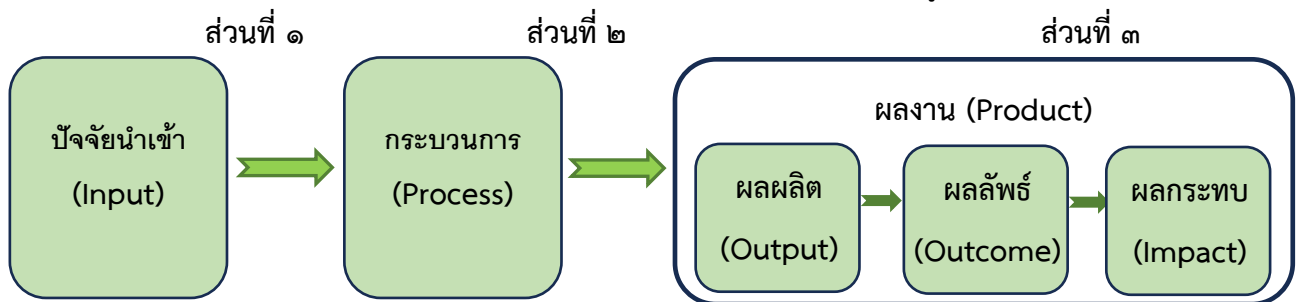
ส่วนที่ ๕

ระบบขับเคลื่อนที่พึงประสงค์และทิศทางการพัฒนา

๕.๑ การขับเคลื่อนงานเชิงระบบของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ตาม พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้ออกแบบการขับเคลื่อนงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติเอาไว้ในเชิงระบบที่มีการเคลื่อนไหวขององค์ประกอบของระบบที่สัมพันธ์กัน ๓ ส่วน ได้แก่ **ส่วนที่ ๑** คือปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นปัจจัยเบื้องต้น หรือสารตั้งต้นที่นำเข้าสู่การทำงานของ **ส่วนที่ ๒** คือกระบวนการ (Process) เป็นการนำปัจจัยนำเข้ามาพิจารณาศึกษา วิเคราะห์หาข้อสรุปเพื่อให้เกิด **ส่วนที่ ๓** คือผลงาน (Product) ซึ่งในส่วนที่ ๓ นี้จะเกิดการแปลงผลงานออกเป็น ๓ ขั้นตอนย่อยๆ ตามลำดับคือ

ขั้นแรกสิ่งที่ได้เป็นผลงานจากกระบวนการทำงาน คือ ผลผลิต (Output) เมื่อนำผลผลิตไปขับเคลื่อนต่อจะได้ผลงานตามมาคือผลลัพธ์ (Outcome) และเมื่อนำผลลัพธ์ไปขับเคลื่อนต่อจะเกิดผลงานต่อมา คือ ผลกระทบ (Impact) โดยสรุปในส่วนที่ ๓ ของระบบคือผลงาน (Product) จะประกอบด้วยผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) ความสัมพันธ์เชิงระบบดังรูปที่ ๕

รูปที่ ๕ องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของระบบ

การขับเคลื่อนงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีการเคลื่อนไหวงานในเชิงระบบ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นปัจจัยตั้งต้นที่นำเข้าสู่ระบบเพื่อไปเคลื่อนไหวงานในส่วนที่ ๒ ปัจจัยนำเข้าของระบบได้ถูกกำหนดเอาไว้ในมาตราต่างๆ ของพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ดังนี้

๑) มาตรา ๕ (๑) (๒) และ (๓) คือ สมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติ จำนวน ๑๐๐ คน

๒) มาตรา ๓๓ (๔) คือ แผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัด และมาตรา ๓๓ (๖) คือ ข้อเสนอแนะนโยบายและแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม

๓) มาตรา ๒๐ คือ การมีสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นหน่วยสนับสนุนตามอนุมาตรา ดังนี้

มาตรา ๒๐ (๑) คือ ประสิทธิภาพการทำงานที่เป็นเลขานุการของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

มาตรา ๒๐ (๒) คือ ผลงานการศึกษา วิจัย พัฒนา และการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่

เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัด

มาตรา ๒๐ (๕) คือ ฐานข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

๔) มาตรา ๓๘ (๒) คือ ผลงานการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัด

๕) มาตรา ๒๘ (๑) (๒) (๓) และ (๔) ได้แก่ เงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ

ปัจจัยนำเข้าดังกล่าวนี้ นำมาใช้ประโยชน์เพื่อให้ส่วนที่ ๒ ของระบบคือกระบวนการ (Process) ได้ดำเนินการผลิตผลงาน ทั้งนี้กระบวนการจะดำเนินการได้ดีมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับ ประสิทธิภาพ คุณภาพ และความพอเพียงของปัจจัยนำเข้า โดยมีสมมติฐานว่า ถ้าปัจจัยนำเข้ามีประสิทธิภาพ คุณภาพ และความพอเพียง จะส่งผลต่อกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ คุณภาพ และความพอเพียง ในทางตรงกันข้าม ถ้าปัจจัยนำเข้าอ่อนแอ คือไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีคุณภาพ และไม่มี ความพอเพียง จะส่งผลให้กระบวนการทำงานอ่อนแอไปด้วย กล่าวคือ กระบวนการทำงานไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีคุณภาพ และไม่มี ความพอเพียง

ส่วนที่ ๒ กระบวนการ (Process) เป็นกระบวนการทำงานเพื่อสร้างผลงาน (Product) ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ในพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้กำหนดกระบวนการเอาไว้ในมาตรา ต่างๆ ดังนี้

๑) มาตรา ๑๑ (๗) คือการ ร่วมมือ และประสานงานกับภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนา เกษตรกรรม (ทั้งนี้เป็นการสร้างความร่วมมือเพื่อร่วมกันสร้างผลงาน)

๒) มาตรา ๑๑ (๘) คือ สร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร (เป็นการสร้าง ความเข้มแข็งในการเสนอนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรซึ่งจะนำไปสู่ กระบวนการผลิตผลงาน)

๓) มาตรา ๑๑ (๑๑) คือการมีคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน และที่ปรึกษา (เพื่อผลิตผลงาน)

๔) มาตรา ๑๑ (๑๐) คือการให้คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและองค์กร เกษตรกร (ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาสร้างผลงานได้)

๕) มาตรา ๑๑ (๑๒) คือปฏิบัติการตามที่กฎหมายกำหนดได้แก่มาตรา ๔๒ และ ๔๓ เสนอแผนแม่บทและติดตาม

๖) มาตรา ๑๓ คือเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของเกษตรกร

การดำเนินการต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้ เป็นกระบวนการ (Process) ทำงานของระบบเพื่อจะให้เกิด ผลงาน (Product) ทั้งนี้ หากกระบวนการสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และพอเพียงจะ ส่งผลให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และมีความพอเพียงตามไปด้วย

ส่วนที่ ๓ ผลงาน (Product) เป็นผลงานที่เกิดจากกระบวนการทำงานของระบบ ผลงานประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ซึ่งส่งผลต่อเนื่องกันตามลำดับ ดังนี้

๑) **ขั้นตอนที่ ๑ ผลผลิต (Output)** เป็นผลงานเบื้องต้น หรือผลงานอันดับแรกที่เกิดจาก กระบวนการทำงานผลผลิตที่เกิดขึ้น ได้แก่

๑.๑) ข้อเสนอเพื่อกำหนดนโยบาย ตาม มาตรา ๑๑ (๑)

๑.๒) ข้อเสนอเพื่อกำหนดนโยบาย ตาม มาตรา ๑๑ (๒)

๑.๓) ข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร ตาม มาตรา ๑๑ (๓)

๑.๔) แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ตาม มาตรา ๑๑ (๔)

๑.๕) ข้อเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมตาม มาตรา ๑๑ (๕)

๑.๖) ข้อเสนอเพื่อกำหนดแนวทางประกันความเสี่ยง **ราคา** และสร้างสวัสดิการให้แก่เกษตรกร ตาม มาตรา ๑๑ (๖)

๑.๗) ข้อเสนอความเห็นต่อนโยบาย กฎหมาย หรือข้อตกลงที่กระทบต่อเกษตรกรตาม มาตรา ๑๑ (๙)

๑.๘) ข้อเสนอความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี ตาม มาตรา ๑๓ ผลผลิตดังกล่าวนี้จะปรากฏที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อระเบียบวาระการประชุมมีข้อเสนอของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา ถือได้ว่าเป็นผลผลิตของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ผลผลิต (Output) ดังกล่าวนี้อาจจะไปสู่สิ่งที่ยเรียกว่าผลลัพธ์ (Outcome)

๒) ขั้นตอนที่ ๒ ผลลัพธ์ (Outcome) เมื่อผลผลิตได้รับการยอมรับว่าจะเกิดประโยชน์และส่งผลกระทบต่อเกษตรกรจะเข้าสู่การเป็นผลลัพธ์ตาม พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ เมื่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ ทำการสร้างผลผลิตขึ้นมา เป็นสินค้าหรือบริการสาธารณะ (Public goods and service) เพื่อส่งมอบบริการนี้ให้แก่ผู้รับบริการ (Customer) รายเดียว คือ คณะรัฐมนตรี ถ้าหากสินค้าหรือบริการมีคุณภาพ นำไปใช้แล้วส่งผลดีต่อสังคมจะเกิดการยอมรับการยอมรับของคณะรัฐมนตรี แสดงออกมาเป็นผลลัพธ์ คือ **มติเห็นชอบ** กับผลผลิตชิ้นงานข้อเสนอต่างๆ ที่สภาเกษตรกรแห่งชาติ นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี กล่าวคือคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้นำไปปฏิบัติ

ผลผลิต (Output) ที่เป็นสินค้าและบริการสาธารณะบางชิ้นงานอาจไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ (Outcome) กล่าวคือ ผลผลิตไม่เป็นที่ยอมรับ ผลจากกระบวนการทำงานจึงทำได้เพียงข้อที่ ๑ คือ ได้เพียงผลผลิตเท่านั้น กล่าวคือ คณะรัฐมนตรีมีมติไม่เห็นชอบ ดังนั้นการที่ผลผลิตจะเข้าสู่ขั้นเป็นผลลัพธ์ได้ผลผลิตต้องมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้รับบริการ หรือผู้บริโภค

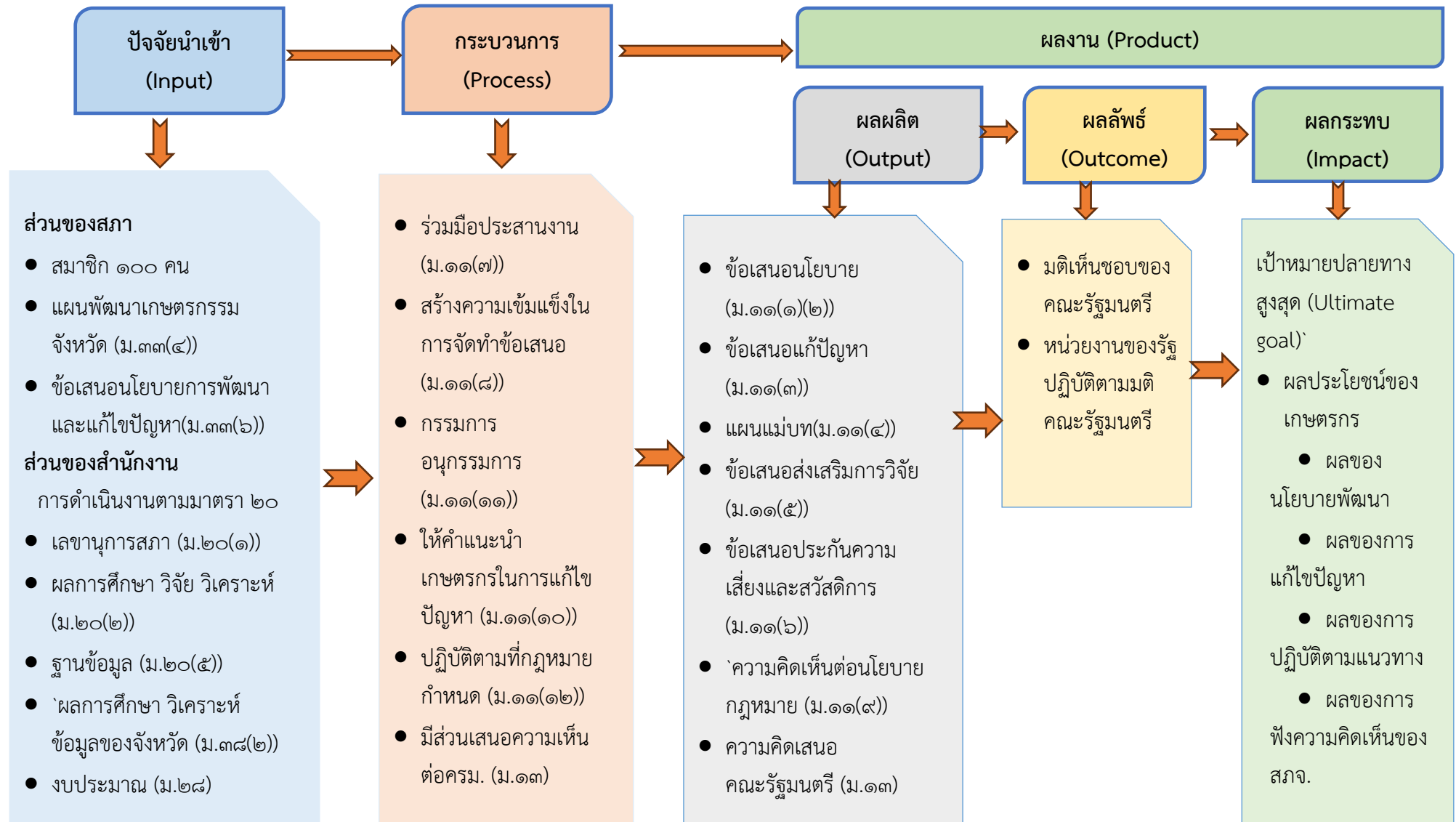
ในส่วนของผลลัพธ์จะมองเห็นภาพที่เกิดขึ้น ๒ ประการ ได้แก่ ประการแรก มติเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ประการที่สอง คือกลไกของรัฐมีการนำมติของคณะรัฐมนตรีไปปฏิบัติตามข้อเสนอของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ดังนั้นการที่หน่วยงานต่างๆ ของรัฐได้มีการดำเนินการต่างๆ ตามข้อเสนอของสภาเกษตรกรแห่งชาติ จึงถือเป็นผลลัพธ์ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๓) ขั้นตอนที่ ๓ ผลกระทบ (Impact) เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการนำผลลัพธ์ไปปฏิบัติจนเกิดผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมายตามจุดประสงค์ของผลผลิต และผลลัพธ์ ในที่นี้คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามกลไกของรัฐแล้วส่งผลต่อเกษตรกร

ในทุกผลผลิต และผลลัพธ์ของสภาเกษตรกรแห่งชาติที่ได้นำไปดำเนินการจะเกิดผลกระทบออกมาในแบบต่างๆ เช่น ผลการนำนโยบายการพัฒนาไปปฏิบัติ ผลของการแก้ไขปัญหา ผลของการนำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรมไปปฏิบัติ ผลของการวิจัยและนำการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ผลของการดำเนินการตามแนวทางประกันความเสี่ยงและการจัดสวัสดิการ ผลของการทำตามคำแนะนำต่อนโยบายกฎหมาย ข้อตกลง ผลของการดำเนินการตามความเห็นของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ซึ่งผลทั้งหมดนี้เป็น

ประโยชน์ต่อเกษตรกร ดังนั้น ผลงานปลายทางขั้นตอนสุดท้ายของสภาเกษตรกรแห่งชาติ คือ **เกษตรกรได้รับผลประโยชน์** ถือว่าเป็นเป้าหมายปลายทางสูงสุด (Ultimate goal) ของสภาเกษตรกร (ดูรูป ๖)

การที่ระบบจะสามารถทำงานขับเคลื่อนได้งานจนไปถึงเป้าหมายปลายทางได้นั้นต้องอาศัยการขับเคลื่อนงานที่เข้มแข็งของระบบ หรือจัดระบบให้เข้มแข็งทั้งในส่วนของปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Product) ในทางตรงกันข้าม ถ้าระบบอ่อนแอก็จะไม่สามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายปลายทางได้ ดังนั้น การที่สภาเกษตรกรแห่งชาติจะมีความเข้มแข็งหรือความอ่อนแอต้องพิจารณาที่ระบบทั้งในส่วนของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลงาน

รูปที่ 6 ความสัมพันธ์ของระบบขับเคลื่อนงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๔.๒ ทิศทางการพัฒนา

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติฉบับนี้มุ่งไปสู่การพัฒนาระบบขับเคลื่อนงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Product) เพื่อมุ่งไปสู่การทำให้**สภามีความเข้มแข็ง** ในทุกส่วนของระบบ จึงมุ่งทิศทางการพัฒนา ๔ ทิศได้แก่

- ๑) ทิศที่ ๑ การพัฒนาผลงาน (Product)
- ๒) ทิศที่ ๒ พัฒนาคณ องค์กร และระบบสนับสนุน
- ๓) ทิศที่ ๓ พัฒนารายได้
- ๔) ทิศที่ ๔ พัฒนาระบบการขับเคลื่อนงาน

ทิศที่ ๑ การพัฒนาผลงาน เป็นการมุ่งไปสู่การสร้างผลงาน (Product) อันประกอบไปด้วยผลผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอต่อการตอบสนองปัญหาของเกษตรกร ผลลัพธ์เป็นที่ยอมรับ และมีมติของคณะรัฐมนตรีให้หน่วยราชการนำไปปฏิบัติและผลกระทบคือ เกษตรกรได้รับประโยชน์จากผลผลิต และผลลัพธ์ของสภาพการที่จะพัฒนาผลงานขึ้นมาให้มีคุณภาพ และปริมาณที่เพียงพอต้องพัฒนาทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ และทิศที่ ๔ ให้เกื้อหนุนต่อการขับเคลื่อนงานใน ทิศที่ ๑

ทิศที่ ๒ พัฒนาคณและองค์กร เป็นการพัฒนาศักยภาพของคน ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญของระบบให้มีความสามารถในการผลิตปัจจัยนำเข้าในส่วนที่เป็นหน้าที่ของสำนักงานให้ทำหน้าที่ตาม มาตรา ๒๐ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพ และมีปริมาณงานที่เพียงพอต่อการนำเข้าไปเป็นปัจจัยสนับสนุนกระบวนการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เช่น การทำหน้าที่เลขานุการของสภาได้ทั้งระบบ การมีผลการศึกษา วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ให้แก่สภามีฐานข้อมูลสนับสนุนกระบวนการทำงานและพัฒนาระบบอื่นๆ ขององค์กรเพื่อสนับสนุนการทำงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เช่น การพัฒนาการสื่อสารสังคม นอกจากนี้ การพัฒนาคนหมายรวมไปถึงการพัฒนาสมาชิกสภาเกษตรกรในทุกระดับให้มีความสามารถทำหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพ และเกิดประสิทธิผล

ทิศที่ ๓ การพัฒนารายได้ การพัฒนารายได้เป็นส่วนที่อยู่ในการพัฒนาปัจจัยนำเข้า โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนางบประมาณให้เพิ่มสูงขึ้นให้เพียงพอต่อการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ โดยแสวงหารายได้จากแหล่งอื่น ตาม มาตรา ๒๘ (๒) (๓) และ (๔) นอกเหนือจากการพึ่งพิงเงินอุดหนุนจากรัฐบาลแต่เพียงอย่างเดียว

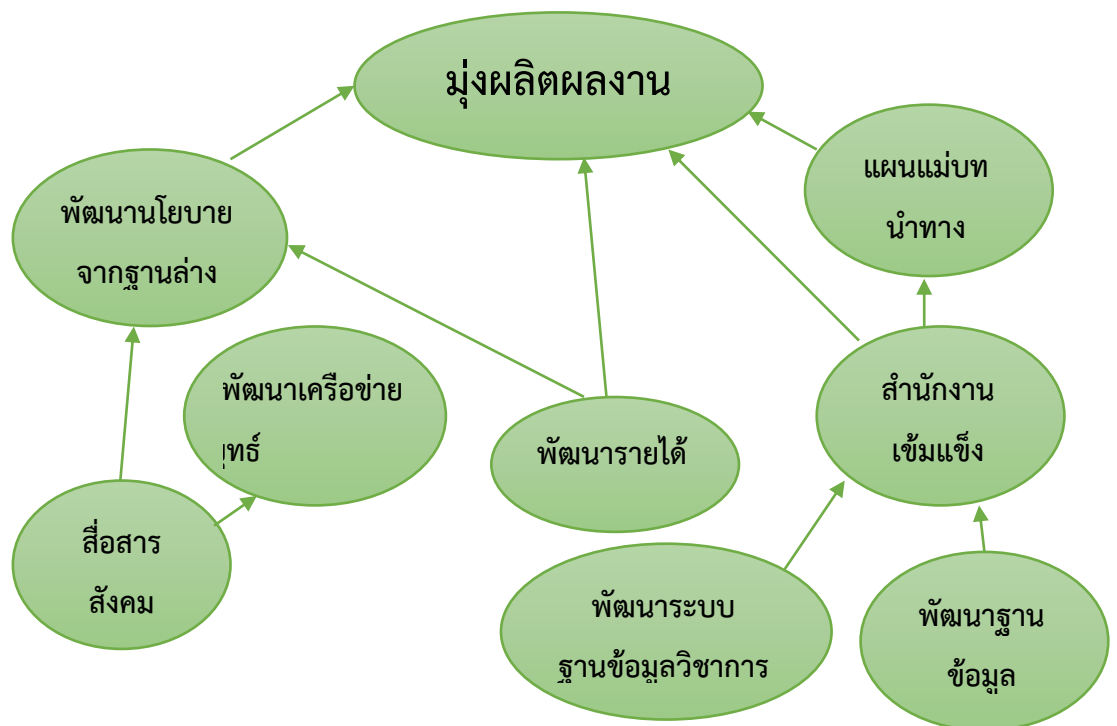
ทิศที่ ๔ การพัฒนาระบบการขับเคลื่อนงาน เป็นการพัฒนาระบบการ (Process) ของระบบเพื่อให้ได้ผลงาน (Product) ออกมาอย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของสังคมการพัฒนาในส่วนนี้เป็นการพัฒนาเครือข่ายพันธมิตรเชิงกลยุทธ์เพื่อร่วมกันก่อตัวและขึ้นรูป

นโยบาย (Policy formation/ formulation) จนนำไปสู่กระบวนการผลิตออกมาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ข้อเสนอในการแก้ไขปัญหา ข้อเสนอแนวทางปกป้องผลประโยชน์ของเกษตรกร เป็นต้น นอกจากนี้ การพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนงานยังรวมไปถึงการใช้ในการพัฒนานโยบายมาจากฐานล่าง (Bottle-up) ที่ก่อตัวมาจากเกษตรกรกลุ่มเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

จากทิศทางการพัฒนาทั้งสี่ทิศ ดังกล่าวนี้นี้ ได้นำมากำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาได้เป็น ๕ ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่

- ๑) มุ่งผลิตผลงาน
- ๒) พัฒนารายได้
- ๓) พัฒนานโยบายจากฐานล่าง
- ๔) แผนแม่บทนำทาง
- ๕) พัฒนาระบบสนับสนุน โดยมี ๕ ประเด็นยุทธศาสตร์ย่อย
 - ๕.๑) การพัฒนาการสื่อสารสังคม
 - ๕.๒) การสร้างความเข้มแข็งของสำนักงาน
 - ๕.๓) การพัฒนาระบบข้อมูล วิจัย และวิชาการ
 - ๕.๔) การพัฒนาเครือข่ายเชิงกลยุทธ์
 - ๕.๕) การพัฒนาระบบฐานข้อมูล

ความสัมพันธ์ของประเด็นยุทธศาสตร์ดังกล่าว พิจารณาได้จาก รูปที่ ๗

รูปที่ ๗ รูปแบบความเข้มแข็งของสภาเกษตรกรแห่งชาติที่พึงประสงค์

ส่วนที่ ๕

ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และแนวทางการพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ

(พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๓)

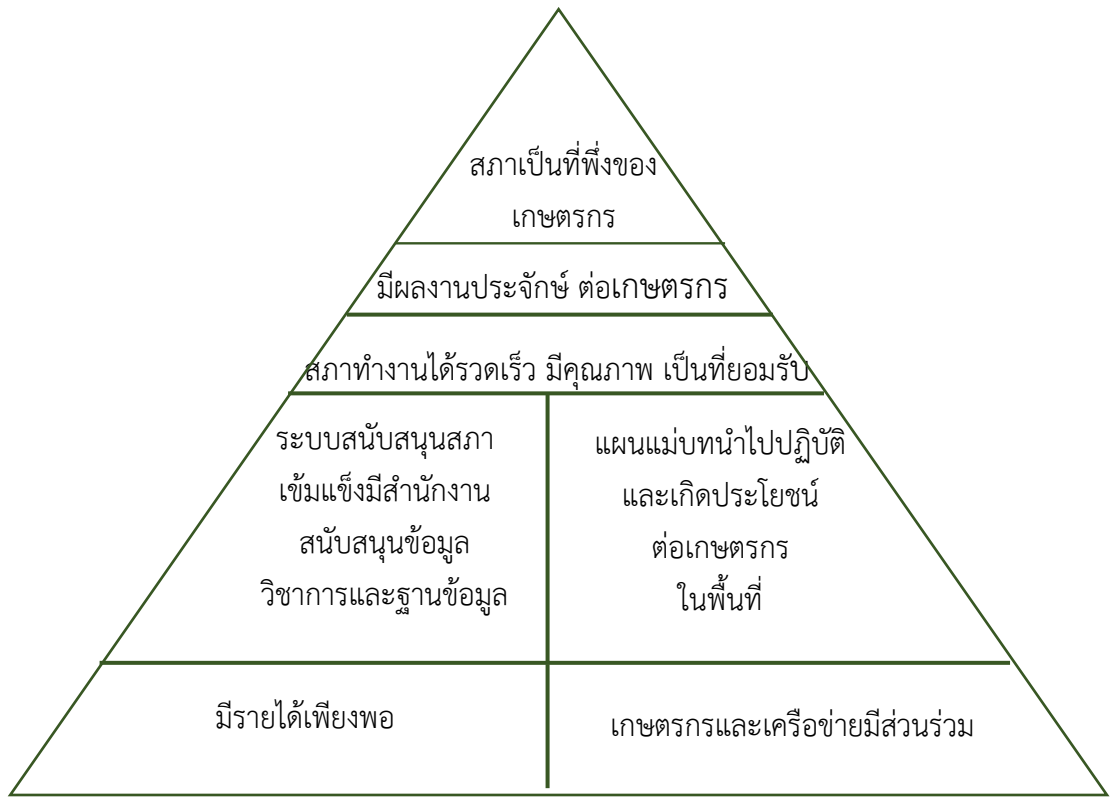
ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอภาพอนาคตของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ที่พึงประสงค์ ต้องการให้เกิดขึ้นภายในปี ๒๕๗๓ และประเด็นยุทธศาสตร์ ในส่วนที่เป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ ได้ประมวลและวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน ๒๗๕ คน เพื่อนำมากำหนด เป็นวิสัยทัศน์นำทางของยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ ส่วนประเด็นยุทธศาสตร์ ได้จากการสังเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของสภาเกษตรกร แห่งชาติ

๕.๑ วิสัยทัศน์ (Vision) และภาพอนาคตของสภาเกษตรกรที่พึงประสงค์ภายในปี ๒๕๗๓

ยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาเกษตรกรฉบับนี้ กำหนดทิศทางการพัฒนาไปที่ การพัฒนาผลงาน การพัฒนาคน และองค์กร การพัฒนารายได้และการพิจารณาระบบสนับสนุน โดยมี ๕ ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา ได้แก่ มุ่งผลิตผลงาน พัฒนารายได้ พัฒนานโยบายจาก ฐานล่าง แผนแม่บทนำทาง และพัฒนาระบบสนับสนุน ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติให้ เกิดสภาพหรือสภาวะที่พึงประสงค์ ดังนี้

- ๑) เป็นที่พึงในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของเกษตรกร
- ๒) มีผลงานประจักษ์สามารถแก้ไขปัญหา รักษาและคุ้มครองผลประโยชน์ของ เกษตรกรได้
- ๓) มีระบบสนับสนุนที่เข้มแข็งสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ สามารถสนับสนุน ข้อมูลวิชาการฐานข้อมูล และการสื่อสารสังคมให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ ขับเคลื่อนงานได้อย่างดี และเกิดภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของสังคม
- ๔) เกษตรกรและเครือข่ายเชิงกลยุทธ์มีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบาย และข้อเสนอ ในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร
- ๕) แผนแม่บท ส่งผลต่อการปฏิบัติในพื้นที่
- ๖) สภาทำงานได้มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และส่งผลต่อเกษตรกร
- ๗) มีรายได้เพียงพอต่อการขับเคลื่อนงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

สภาพสภาเกษตรกรแห่งชาติที่พึงประสงค์ดังกล่าวนี้ สามารถสรุปเป็นพีระมิดภาพอนาคตได้ดังรูปที่ ๘

รูปที่ ๘ สภาพที่พึงประสงค์ของสภาเกษตรกรแห่งชาติภายในปี ๒๕๗๓

นอกจากการนำทิศทางการพัฒนาและประเด็นยุทธศาสตร์มากำหนดเพื่อใช้ภาพอนาคตของสภาเกษตรกรแห่งชาติ แล้วยังได้นำข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๗๕ ราย โดยมีประเด็นการสำรวจ ความคิดเห็นว่า

“ภายในปี ๒๕๗๓ ท่านต้องการเห็นสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นอย่างไร”
ได้คำตอบความคิดเห็นแบ่งได้เป็น ๕ กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

- ๑) เป็นเสาหลักของเกษตรกรที่เป็นที่พึ่งได้อย่างแท้จริง
- ๒) เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในส่วนของสภา และส่วนของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ
- ๓) เป็นองค์กรที่เสริมพลังความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร ทั้งในการพัฒนานโยบาย การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาห่วงโซ่การผลิต
- ๔) เป็นองค์กรที่มีบุคลากรแข็งแกร่ง มีศักยภาพในการสนับสนุนข้อมูลวิชาการให้แก่ทั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติ และเกษตรกร
- ๕) เป็นองค์กรที่นำภาคเกษตรกรไทยไปสู่การเปลี่ยนแปลงใหม่และเป็นผู้นำทางความคิดในการพัฒนานโยบายใหม่ๆ

จากข้อคิดเห็นความคาดหวังดังกล่าว นำมาสังเคราะห์ร่วมกับภาคอนาคตของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ที่พึงประสงค์เพื่อกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้ข้อความ ดังรูปที่ ๙

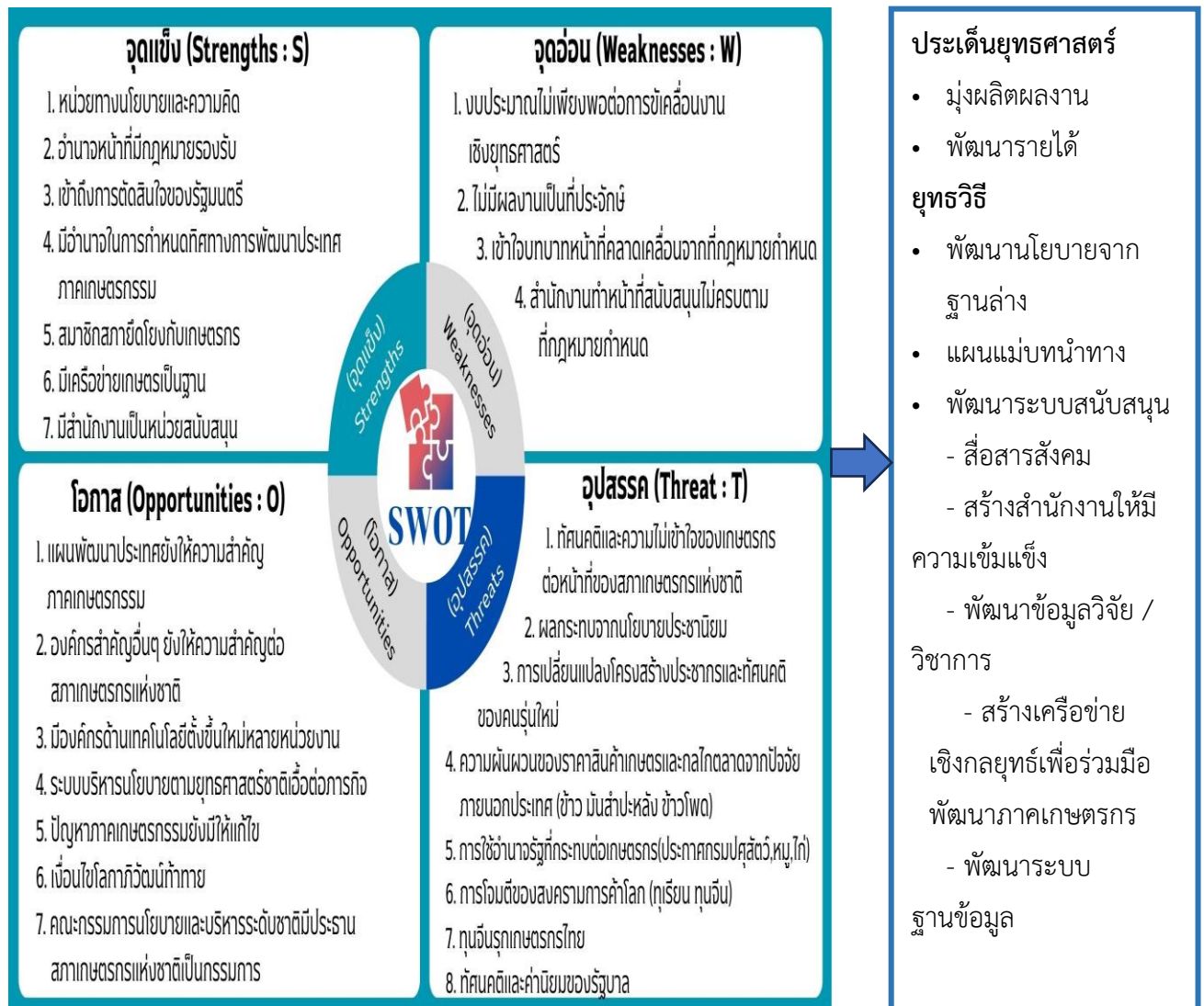
วิสัยทัศน์การพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ สภาเกษตรกรแห่งชาติ จะเป็นองค์กรที่เข้มแข็งในการนำการพัฒนา นโยบายการเกษตรเพื่อการเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาได้รวดเร็วให้เป็นที่ยี่งของเกษตรกร

รูปที่ ๙ วิสัยทัศน์การพัฒนากับสภาเกษตรกรปี ๒๕๖๘ – ๒๕๗๓

๕.๒ ประเด็นยุทธศาสตร์

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค พบว่าปัจจัยที่เอื้ออำนวย อันได้แก่ ปัจจัยด้านจุดแข็งและโอกาสมีตัวแปรที่มีพลังค่อนข้างมาก สามารถใช้จุดแข็งที่มีอยู่ไปขับเคลื่อนงานตามภารกิจของสภาเกษตรกรแห่งชาติ โดยอาศัยปัจจัยด้านโอกาสเป็นช่องทาง โดยใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุก (Proactive) แทนการตั้งรับ (Passive) ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและจุดอ่อน อยู่ในวิสัยที่จะนำจุดแข็งและโอกาสไปกำจัดหรือแก้ไขได้ การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาเกษตรกรแห่งชาติ จึงใช้ยุทธศาสตร์ “เสริมจุดแข็ง แสวงหาโอกาส เพื่อกำจัดจุดอ่อนและอุปสรรค” โดยกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ได้ดังนี้ (รูปที่ ๑๐)

รูปที่ ๑๐ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT

ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ มีแนวคิด เป้าประสงค์ แนวทางดำเนินการ วิธีการ และ เป้าหมาย โดยรายละเอียด ดังนี้

๕.๒.๑ การพัฒนาผลงาน

๑. แนวคิด

ผลงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ ที่กำหนดไว้ใน มาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๓ โดยสามารถวิเคราะห์ถึง ผลงานที่ต้องผลิตหรือทำให้เกิดขึ้นได้ ดังนี้

๑.๑ กรณีที่รัฐบาลยังไม่มีความเห็นหรือยังไม่คิดที่จะทำสภาเกษตรกรแห่งชาติ ผลิตผลงานเสนอคณะรัฐมนตรีในรูปของข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนา ซึ่งในมาตรา ๑๑ กำหนด หน้าที่เอาไว้ในอนุ (๑) และอนุ (๒) ดังนี้

อนุ ๑ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งแก่เกษตรกร และองค์กรเกษตรกร ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การผลิต การแปรรูป การตลาดและการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ผลงานคือข้อเสนอเชิงนโยบาย

อนุ ๒ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการทำ เกษตรแบบผสมผสาน ระบบวนเกษตร ระบบเกษตรธรรมชาติ ระบบ ไร่นาสวนผสม ระบบเกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรรมรูปแบบอื่น ผลงานคือข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑.๒ กรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นกับเกษตรกรและปัญหานั้นยังไม่หมดไป หน้าที่ของ สภาเกษตรกรแห่งชาติคือจัดทำข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร ซึ่ง บัญญัติไว้ในอนุ ๓ ดังนี้

อนุ ๓ ให้คำปรึกษาและข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหา ของเกษตรกร การพัฒนาเกษตรกรรม รวมทั้งการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติผลงานคือข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร ผลงานคือข้อเสนอ ในการแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกร

๑.๓ กรณีที่ต้องมีแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม เพื่อใช้เป็นแม่บท (Master) ในการให้กลไกของรัฐนำไปเป็นแนวทางและจัดทำแผนปฏิบัติการ หน้าที่ของ สภาเกษตรกรแห่งชาติ คือ จัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ซึ่งบัญญัติไว้ใน อนุ ๔

อนุ ๔ เสนอแผนแม่บทต่อคณะรัฐมนตรี ผลงานคือแผนแม่บทเพื่อ พัฒนาเกษตรกรรมเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ

ผลงานคือแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ

๑.๔ กรณีที่รัฐบาลยังไม่มีแนวทาง หรือยังไม่คิดจะหาแนวทางที่จะทำใน ๒ เรื่อง คือ

(๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาภาคเกษตรกรรม

(๒) แนวทางประกันความเสี่ยงของราคา

หน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติคือจัดทำข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้มี
แนวทางในการดำเนินการ ๒ เรื่องดังกล่าวซึ่งบัญญัติไว้ในอนุ (๕) และ (๖) ผลงานของสภา คือ

(๑) ข้อเสนอแนวทางส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย

(๒) ข้อเสนอแนวทางประกันความเสี่ยงของราคา ผลผลิต และสวัสดิการ

๑.๕ กรณีที่รัฐบาลคิดจะทำหรือกำลังตัดสินใจทำ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ
เกษตรกร หน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติคือจัดทำรายงานเสนอความเห็น ให้แก่คณะรัฐมนตรี
ว่าควรหรือไม่ควรทำ หรือควรทำอย่างไรซึ่งบัญญัติไว้ในอนุ (๙) และ (๑๓)

ผลงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติคือ รายงานประกอบการเสนอ
ความเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรี

อย่างไรก็ตามผลงานตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ ตลอดช่วงระยะเวลาปี
๒๕๕๓ – ๒๕๖๗ มีข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพียง ๓ เรื่องเท่านั้น ขณะที่ได้รับงบประมาณ
สนับสนุน จากรัฐบาลระหว่างปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๘ รวม ๕,๒๐๑ ล้านบาทและผลงาน ยังไม่ส่งผล
เป็นที่ประจักษ์ต่อเกษตรกร ดังนั้นจึงควรมีการดำเนินการ เพื่อเร่งสร้างผลงาน ตามอำนาจหน้าที่
ในช่วงระหว่างปี ๒๕๖๘-๒๕๗๓ เพื่อให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติ
ได้ทำหน้าที่พัฒนาแก้ไขปัญหาภาคเกษตรกรรมได้อย่างคุ้มค่า

๒. เป้าประสงค์

เพื่อให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ มีผลงาน (Product) ที่ต้องผลิต หรือจัดทำตามที่
กฎหมายกำหนดที่ส่งผลต่อเกษตรกร เป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม

ผลงาน (Product) ประกอบด้วย การสร้างผลผลิต (output) ได้แก่ข้อเสนอ
เชิงนโยบาย แผนแม่บท ข้อเสนอแนวทาง ข้อเสนอความคิดเห็น ที่ส่งผลลัพธ์ (Outcome) คือ
ได้รับการพิจารณาเพื่อการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรี และเกิดผลกระทบ (Impact) ต่อเกษตรกร
อย่างกว้างขวาง

๓. แนวทางดำเนินการ

เพื่อให้สภาเกษตรกรแห่งชาติมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ มีแนวทางดำเนินการดังนี้

๑) เร่งสร้างปัจจัยนำเข้า input ที่นำมาใช้ในการผลิตผลงานโดยกระตุ้นอุปสงค์
(demand) คือความต้องการที่จะพัฒนาและแก้ไขปัญหาภาคเกษตรกรรมให้มากและกว้างขวางขึ้น

การกระตุ้นอุปสงค์ดำเนินการโดยการสื่อสารสังคม การจัดกระบวนการ
กระตุ้นความคิด การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาความต้องการ การกำหนดแนวทาง ทั้งใน
ระดับชาติจังหวัดและพื้นที่ให้กลุ่มเกษตรกร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีพื้นที่สาธารณะทาง
ความคิด ได้ร่วมกัน ผลิตข้อเสนอเป็นอุปทาน (Supply) ในรูปข้อมูล ข้อเสนอเบื้องต้น ป้อนเข้าสู่
สภาเกษตรกรแห่งชาติ การผลิตข้อเสนอเบื้องต้นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ ดังนี้

๑.๑) ระดับประเทศ ดำเนินการด้วยการผนึกกำลังความคิดจากเครือข่ายพันธมิตรการพัฒนา เครือข่ายเกษตรกร องค์กรภาคประชาสังคมและองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อการระดมความคิดเห็นในรูปของการสัมมนา เวทีสาธารณะ เวทีวิชาการ การจัดสมัชชาพัฒนาเกษตรกร เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นแนวทางในการจัดทำข้อเสนอ ในประเด็นหลักที่สำคัญต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาภาคเกษตรกรรม

๑.๒) ระดับจังหวัด กระตุ้นการทำหน้าที่ของสภาเกษตรกรจังหวัดทำหน้าที่ตามมาตรา ๓๓ (๖) คือจัดทำข้อเสนอแนวทาง พัฒนาและแก้ไขปัญหาของเกษตรกรควบคู่ไปกับการเปิดพื้นที่สาธารณะ จากกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร องค์กรเกษตรกรในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำข้อเสนอ และเปิดช่องทางสื่อสารอื่นๆ เพื่อให้เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำข้อเสนอ

๑.๓) ในระดับพื้นที่ สร้างกระบวนการรับรู้ การตระหนักในปัญหา และประเด็นการพัฒนาให้แก่เกษตรกร เพื่อนำเสนอความคิดเห็น

๑.๔) พัฒนาสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ให้สามารถทำหน้าที่ตามมาตรา ๓๘ (๒) คือรวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัด

๒) เร่งกระบวนการผลิตผลงาน ซึ่งผลงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ที่จะนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีสามารถดำเนินการด้วยวิธีการและแหล่งผลิตดังนี้

๒.๑) โดยคณะกรรมการประจำสภา กำหนดเป้าหมายการผลิต ผลงานตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละคณะ พร้อมกำหนดตัวชี้วัดแนวทางดำเนินการ ความสำเร็จ และการติดตามผล

๒.๒) โดยสภาเกษตรกรจังหวัด สามารถดำเนินการได้ ๒ แนวทางคือ

๒.๒.๑ ทางตรง หมายถึง เป็นข้อเสนอจากสภาเกษตรกรจังหวัดที่มีเป้าหมายจะเสนอต่อคณะรัฐมนตรีโดยตรง โดยผ่านการเห็นชอบของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๒.๒.๒ ทางอ้อมหมายถึง การให้ข้อมูล ความคิดเห็น รายงานการศึกษาประกอบกรณี ข้อเสนอแนวทางที่คณะกรรมการประจำสภาสามารถนำมาใช้ประกอบในการจัดทำข้อเสนอคณะรัฐมนตรี

๒.๓) ร่วมกันผลิตข้อเสนอโดยสภาเกษตรกรแห่งชาติและสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในประเด็นที่ไม่อยู่ในขีดความสามารถหรือความสนใจของสภาเกษตรกรจังหวัด และสภาเกษตรกรแห่งชาติแต่อยู่ในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติตามอำนาจหน้าที่มาตรา ๒๐ (๒) ที่ทำหน้าที่รวบรวม ศึกษา วิจัย พัฒนา และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ซึ่งสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติสามารถผลิตข้อเสนอทำเป็นประโยชน์เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เช่น รายงานการติดตามสถานการณ์ข้อตกลงการค้าเสรี การวิจัยเพื่อพัฒนานโยบาย เป็นต้น

๒.๔) โดยการว่าจ้างที่ปรึกษา (Outsource) ทางวิชาการทำการศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย

๒.๕) โดยความร่วมมือกับองค์กรเครือข่ายพันธมิตรที่มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทางแก้ไขปัญหาและการพัฒนาภาคเกษตรกรรม เช่น สำนักงานพัฒนาการวิจัย (สวก.) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ เป็นต้น

๒.๖) การจัดทำโครงการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระดับจังหวัด (One Plan)

๔. วิธีดำเนินงาน

๔.๑) ข้อเสนอจากพื้นที่

๑) สนับสนุนสภาเกษตรกรจังหวัดทำหน้าที่ ตามมาตรา ๓๓ (๖) เพื่อจัดทำข้อเสนอนโยบายและแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม รวมทั้งราคาผลผลิตที่ไม่เป็นธรรม

๒) สภาเกษตรกรจังหวัดชักจูงเครือข่ายเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ในพื้นที่ จัดเวทีพัฒนาข้อเสนอนโยบาย และแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา โดยมีสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด ทำหน้าที่ตามมาตรา ๓๓ (๖) สนับสนุนในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓) สภาเกษตรกรแห่งชาติ ในฐานะหน่วยเลขานุการทำหน้าที่ตามมาตรา ๒๐ (๒) ทำการสังเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางแก้ไขปัญหา

๔.๒) ผลผลิตของคณะกรรมการประจำสภา

๑) คณะกรรมการแต่ละคณะทบทวนและปรับวิธีทำงานโดยยึดหลัก มุ่งเน้นผลงาน (Product-Oriented) ตั้งเป้าหมายการผลิตผลงานในรูปข้อเสนอนโยบายและข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา อย่างน้อยคณะละ ๒ ผลงานต่อปี

๒) กำหนดประเด็นนโยบาย ขั้นตอนการทำงาน และเวลาแล้วเสร็จของผลผลิตนโยบายแต่ละเรื่อง ตั้งแต่ปี ๒๕๖๘ -๒๕๗๓

๓) คณะกรรมการแต่ละคณะกำหนดผลงานที่จะผลิตตามขอบเขตของอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตามแนวทาง ดังนี้

๓.๑) มาตรา ๑๑ อนุ ๑ ผลผลิต ได้แก่

๓.๑.๑) ข้อเสนอแนะนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของเกษตรกร

๓.๑.๒) ข้อเสนอแนะนโยบายส่งเสริมและพัฒนาการผลิตการแปรรูปและการตลาด

๓.๑.๓) ข้อเสนอแนะนโยบายการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม

๓.๒) มาตรา ๑๑ अनु ๒ ผลผลิต ได้แก่

- ๓.๒.๑) ข้อเสนอแนะนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตรแบบผสมผสาน
- ๓.๒.๒) ข้อเสนอแนะนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาระบบวนเกษตร
- ๓.๒.๓) ข้อเสนอแนะนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนา ระบบเกษตรธรรมชาติ
- ๓.๒.๔) ข้อเสนอแนะนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนา ระบบไร่นาสวนผสม
- ๓.๒.๕) ข้อเสนอแนะนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนา ระบบเกษตรอินทรีย์
- ๓.๒.๖) ข้อเสนอแนะนโยบายและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนา เกษตรรูปแบบอื่น เช่น Smart farmer การปลูกพืชไร้ดิน (Hydroponics) เป็นต้น

๓.๓) มาตรา ๑๑ अनु ๓ ผลผลิต ได้แก่

- ๓.๓.๑) ข้อเสนอเชิงให้คำปรึกษา^{๒๙} ในการแก้ไขปัญหาของ เกษตรกรกรณีต่างๆ
- ๓.๓.๒) ข้อเสนอเชิงให้คำปรึกษาในการพัฒนาเกษตรกรรม
- ๓.๓.๓) ข้อเสนอเชิงให้คำปรึกษาในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

๓.๔) มาตรา ๑๑ अनु ๔ ผลผลิต ได้แก่

- ๓.๔.๑) แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม
- ๓.๔.๒) แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (ฉบับปรับปรุงแผน)
- ๓.๔.๓) รายงานผลการปฏิบัติตามแผน

๓.๕) มาตรา ๑๑ अनु ๕ ผลผลิต ได้แก่

- ๓.๕.๑) ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาความรู้ทางด้านพันธุกรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น

^{๒๙} ข้อเสนอเชิงให้คำปรึกษาหมายถึงข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีว่า “ควร” หรือ “ไม่ควร” ทำอะไร (Should or Should not be done) ส่วนข้อเสนอเชิงนโยบายเป็นข้อเสนอที่บอกแนวทางว่าคณะรัฐมนตรี “จะต้องทำ” อะไร (Must be done)

๓.๕.๒) ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย
และพัฒนาความรู้ด้านผลิตทางเกษตรกรรม

๓.๕.๓) ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย
และพัฒนาความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูป
ผลิตผลทางเกษตรกรรม

๓.๖) มาตรา ๑๑ อนุ ๖ ผลิตได้แก่

๓.๖.๑) ข้อเสนอแนะทางประกันความเสี่ยงของราคา

๓.๖.๒) ข้อเสนอแนะทางประกันผลิตทางเกษตรกรรม

๓.๖.๓) ข้อเสนอแนะทางจัดสวัสดิการให้แก่เกษตรกร

๓.๗) มาตรา ๑๑ อนุ ๙ ผลิตได้แก่

๓.๗.๑) ข้อเสนอความเห็นต่อนโยบายที่รัฐจะดำเนินการหรือกำลัง
ดำเนินการ

๓.๗.๒) ข้อเสนอความเห็นต่อกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อ
เกษตรกร

๓.๗.๓) ข้อเสนอความเห็นต่อข้อตกลงที่รัฐทำกับประเทศหรือ
องค์กรต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของ
เกษตรกร

๓.๘) มาตรา ๑๓ ผลิตได้แก่

๓.๘.๑) ข้อเสนอความเห็นประกอบการพิจารณาของ
คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

๔.๓) ผลผลิตจากเครือข่าย

๑) จัดทำฐานข้อมูลเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรรม
จำแนกประเภทตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

๒) จัดทำข้อเสนอประเด็นท้าทายต่อภาคเกษตรกรรมไทยสื่อสารสังคม
เพื่อดึงเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะภาคประชาสังคม

๓) ถักทอพลังเครือข่ายให้เข้มแข็งเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบาย

๔) จัดเวที (forum) แลกเปลี่ยนประเด็นการพัฒนาและแก้ไขปัญหาภาค
เกษตรกรรม

๕) สำนักงานสภาเกษตรกรทำการวิเคราะห์เพื่อก่อรูปร่างนโยบาย
(Policy formulation)

๖) จัดทำข้อเสนอนโยบายแบบมีส่วนร่วม(Participatory Publicly)

๗) จัดทำข้อเสนอโครงการพัฒนานโยบายเสนอแหล่งเงินทุนสนับสนุน

การดำเนินกิจกรรม

๔.๔) ผลผลิตจากการว่าจ้างที่ปรึกษา

กรณีประเด็นเชิงนโยบายมีความซับซ้อน ต้องใช้หลักวิชาการชั้นสูงในการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล หรือต้องมีการศึกษาวิจัยในเชิงลึกจนเกินขีดความสามารถของคณะกรรมการประจำสภา หรือสำนักงานสภาเกษตรกรจะทำได้ ควรว่าจ้างที่ปรึกษา (Consultants) ที่มีความเชี่ยวชาญดำเนินการ มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

๑) จัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแนวคิดข้อเสนอแนะนโยบาย (concept paper) ในประเด็นต่างๆ แยกพิจารณาว่าประเด็นนโยบายใดควรให้ผู้ใดดำเนินการ แยกเป็น

(๑) ให้คณะกรรมการประจำสภาเป็นผู้ดำเนินการ

(๒) ให้สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการ

(๓) ให้เครือข่ายเป็นผู้ดำเนินการแบบมีส่วนร่วม

(๔) ว่าจ้างที่ปรึกษา

(๕) ร่วมกันทำจากทุกภาคส่วน

๒) จัดทำข้อเสนอโครงการพัฒนานโยบายเพื่อเสนอแหล่งเงินทุนสนับสนุน

๕ เป้าหมาย

ที่มาของข้อเสนอ	พ.ศ. ๒๕๖๙	พ.ศ. ๒๕๗๐	พ.ศ. ๒๕๗๑	พ.ศ. ๒๕๗๒	พ.ศ. ๒๕๗๓
๑. ข้อเสนอจากสภาเกษตรกรจังหวัดที่สามารถพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ๑๐ เรื่อง/ปี	๑๐	๑๐	๑๐	๑๐	๑๐
๒. ข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางแก้ไข ปัญหาและข้อเสนอความคิดเห็นจาก คณะกรรมการประจำสภา ๒ เรื่อง/ปี (๕ คณะ)	๑๐	๑๐	๑๐	๑๐	๑๐
๓. ข้อเสนอเชิงนโยบายจากการพัฒนานโยบายแบบมีส่วนร่วมกับเครือข่าย ๒ เรื่อง/ปี	๒	๒	๒	๒	๒
๔. ข้อเสนอเชิงนโยบายจากการว่าจ้างที่ปรึกษา ๑ เรื่อง/ปี	๑	๑	๑	๑	๑
รวม	๒๓	๒๓	๒๓	๒๓	๒๓

๕.๒.๒ การพัฒนารายได้

๑. แนวคิด

ตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๓ บัญญัติที่มาของรายได้ของ สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติเอาไว้ในมาตรา ๒๘ เอาไว้ว่ามาจาก ๔ แหล่ง ด้วยกัน

“มาตรา ๒๘ ให้สำนักงานมีรายได้ดังต่อไปนี้

(๑) เงินอุดหนุนตามมาตรา ๒๙

(๒) เงินช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรม

(๓) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้

(๔) ดอกผลและรายได้อื่น ๆ

รายได้ของสำนักงานไม่เป็นรายได้ที่ต้องนำส่งกระทรวงการคลังตามกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลังกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ หรือกฎหมายอื่น”

และในมาตรา ๒๙ ยังได้บัญญัติเพิ่มเติมว่า “...ให้รัฐบาลอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานให้เพียงพอกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัด....

อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์ข้อมูลในหัวข้อ ๓.๒ พบว่า สภาเกษตรกรแห่งชาติและ สภาเกษตรกรจังหวัดมีงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ทั้งนี้ งบประมาณที่ได้รับจากปี ๒๕๖๓-๒๕๖๘ มีที่มาของรายได้แหล่งเดียวคือ เงินอุดหนุนจากรัฐบาลเท่านั้น ที่ผ่านมาสภาเกษตรกรแห่งชาติและสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติยังไม่ได้ดำเนินการแสวงหารายได้เป็นเงินนอก งบประมาณ จากแหล่งอื่นตามมาตรา ๒๘(๒) (๓) และ (๔) เมื่อพิจารณาถึงงบประมาณเงินอุดหนุน จากรัฐบาล ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๘ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ แบ่งเป็นรายจ่าย ดังนี้ รายจ่ายตามแผนงาน บุคลากรภาครัฐ ร้อยละ ๕๗-๖๕ งบดำเนินการ ร้อยละ ๓๖-๔๓ งบขับเคลื่อนงานเชิงยุทธศาสตร์ ร้อยละ ๐.๕-๑.๓ โดยที่งบดำเนินการเป็นค่าใช้จ่ายเพื่ออำนวยการประชุมสภาเกษตรกรแห่งชาติ คณะกรรมการประจำสภา และสภาเกษตรกรจังหวัด ถึงร้อยละ ๘๐-๘๕ ของงบดำเนินการ เหลือเป็น งบค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพียงร้อยละ ๑๕-๒๐ ของงบดำเนินการ โดยที่ไม่มียกสนับสนุนการดำเนินงานของ คณะทำงานของสภาเกษตรกรจังหวัด และไม่มียกงบประมาณสนับสนุนการประสานงานและขับเคลื่อน ตามอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรจังหวัด ตามอำนาจหน้าที่ในมาตรา ๓๓ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ พัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายจากระดับฐานล่าง จึงกล่าวได้ว่า “เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานให้เพียงพอกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัด” นั้น เป็นค่าใช้จ่ายที่เพียงพอสำหรับรายจ่าย แผนงานบุคลากรภาครัฐ และการจัดการประชุมสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดเท่านั้น แต่ไม่เพียงพอต่อการขับเคลื่อนงานเชิง

ยุทธศาสตร์ และการประสานนโยบายและแผนการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย ด้วยเหตุนี้ จำเป็นที่ สภาเกษตรกรแห่งชาติต้องกำหนดประเด็นการพัฒนา ว่าด้วยเรื่องการแสวงหารายได้ให้เพียงพอ

๒. เป้าประสงค์

เพื่อให้สภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดมีงบประมาณที่เพียงพอต่อการ ดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ และมีงบประมาณเพียงพอต่อการขับเคลื่อนงานเชิงยุทธศาสตร์ โดยมียกงบประมาณทั้งจากเงินอุดหนุนจากรัฐบาล และเงินนอกงบประมาณมาสนับสนุนการดำเนินงาน

๓. แนวทางการดำเนินงาน

การแสวงหารายได้ให้เพียงพอ แบ่งพิจารณาแหล่งรายได้ เป็น ๒ แหล่ง ด้วยกัน ได้แก่

- ๑) งบอุดหนุนจากรัฐบาล
- ๒) แสวงหารายได้เงินนอกงบประมาณ

๓.๑ การหารายได้จากเงินอุดหนุนของรัฐบาล

๓.๑.๑ แนวทาง โดยปกติสำนักงานงบประมาณจะเป็นหน่วยแรกที่ทำ การวิเคราะห์ ค่าของงบประมาณประจำปี เพื่อจัดทำเพดานการจัดสรรงบประมาณเสนอต่อรัฐบาล ใน สภาวะปกติ รัฐบาลมักจะเห็นชอบตามที่สำนักงานงบประมาณเสนอ ทั้งนี้การพิจารณาการจัดสรร งบประมาณของ สำนักงานงบประมาณจะใช้วิธีการปรับเพิ่มทีละกทีละน้อย (Incremental all ovation method) โดยปรับเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๖ - ๑๐ ต่อปี

เมื่อสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้รับการจัดสรรมาแล้วมี ภาระงบประมาณที่ จะต้องนำเงินที่ได้รับจัดสรรเพิ่มขึ้นในปีนั้นๆ ไปจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายหมวด บุคลากรของรัฐซึ่งมี ค่าใช้จ่ายประมาณ ร้อยละ ๖๕ ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร ดังนั้น สมมุติว่า ได้รับงบประมาณ เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑๐ ในส่วนที่เพิ่มขึ้นนี้จะถูกนำไปจัดสรรเป็นเงินเดือนค่าจ้าง ร้อยละ ๖๕ จึงเหลือเงิน น้อยมาก ที่จะเป็นส่วนเพิ่มรายจ่ายหมวดดำเนินการการประชุมสภา เกษตรกรแห่งชาติ ประชุม คณะกรรมการ อนุกรรมการ คณะทำงาน และการประชุมสภาเกษตรกร จังหวัด และคณะทำงานของสภาเกษตรกรจังหวัด

การวางยุทธศาสตร์เพื่อหารายได้จากเงินอุดหนุนของรัฐบาลจึงมุ่ง เป้าไปที่การเพิ่มสัดส่วนงบประมาณดำเนินการและงบประมาณขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้ได้เพิ่มขึ้น อย่างน้อยไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๒ ต่อปี โดยมีแนวทาง ดังนี้

๑) ต้องจัดทำงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ทำให้เห็นความ แตกต่าง จากการดำเนินงานของหน่วยงานอื่นๆ สร้างผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ โดยนอกจากจะเกิด ผลผลิต (Output) ตามเป้าหมายที่กำหนดควรก่อให้เกิดผลลัพธ์ (Outcome)/ ผลกระทบ (Impact) ต่อเกษตรกรอันเป็นกลุ่มเป้าหมายของการจัดการพัฒนาและแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม

ชัดเจน มีความคุ้มค่าในการใช้จ่ายงบประมาณ โดยควรมีมาตรการที่สำคัญ เช่น การจัดประชุมสภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัด ต้องได้ผลผลิตที่เป็นรูปธรรม

๒) ในแต่ละจังหวัด ต้องผลักดันให้แผนงาน โครงการ ของสภาเกษตรกรจังหวัด/ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด ได้รับการบรรจุเป็นแผนพัฒนาของจังหวัด กลุ่มจังหวัดและภาค

๓) ควรมีการคัดเลือกกรณีของความสำเร็จที่สามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาแก้ปัญหาของเกษตรกร/ ภาคเกษตรกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณะ รวมทั้งนำผู้เกี่ยวข้อง อาทิ จากสำนักงานงบประมาณ และสภานิติบัญญัติแห่งชาติ รวมถึงสื่อมวลชน ไปเยี่ยมชมศึกษาดูงาน/ โครงการที่มีผลงานโดดเด่น ดังกล่าว เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจในการทำงานขององค์การสภาเกษตรกร

๔) ต้องมีโครงการเพื่อขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี (โครงการสำคัญ) เพื่อเพิ่มช่องทางในการได้รับจัดสรรงบประมาณเพิ่มมากขึ้น

๕) จัดทำโครงการในลักษณะของงบลงทุน

๖) ปรับกลยุทธ์ในการทำคำของบประมาณ โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนา นโยบายจากฐานล่าง

๗) จัดทำคำของบประมาณในรายละเอียดโครงการและกิจกรรมให้อยู่ในกรอบ ของอำนาจ และหน้าที่ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๘) คำชี้แจงมีเป้าหมายอยู่ที่การรักษาเพดานงบประมาณไม่ให้ต่ำกว่างบประมาณปี ที่ผ่านมาและให้ได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๐ ต่อปี

๓.๑.๒ วิธีการ

๑) จัดทำข้อมูลประกอบคำชี้แจงให้สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวชี้วัดความสำเร็จ ที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน เป้าหมายปัจจุบัน และเป้าหมาย ๕ ปีต่อไป

๒) กระชับความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณของสำนักงานงบประมาณ โดยร่วมศึกษากิจกรรม Best Practice กระบวนการพัฒนานโยบายและแนวทางแก้ไขปัญหาในพื้นที่

๓) ประสานฝ่ายการเมืองในรัฐสภาให้สนับสนุนการจัดสรรงบประมาณให้แก่สภาเกษตรกรแห่งชาติ

๔) แต่ละปีทำการวิเคราะห์คาดการณ์ประเด็นปัญหาที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการขอรับจัดสรรงบประมาณจากงบกลาง เช่น เพื่อป้องกันหรือแก้ไขสถานการณ์จำเป็นเร่งด่วน เป็นต้น

๕) จัดทำโครงการผ่านหน่วยงานอื่น เพื่อบรรจุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด

๓.๑.๓ เป้าหมาย

เพิ่มการจัดสรรงบประมาณในหมวดงบดำเนินการ และกิจกรรมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้ได้เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๑๐ ต่อปี

๓.๒ การหารายได้จากเงินนอกงบประมาณ

สภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นองค์กรตัวแทนเกษตรกรที่มีภารกิจหลักเชื่อมโยงกับการพัฒนา ยกระดับ และแก้ไขปัญหาภาคเกษตรกรรม โดยจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสู่รัฐบาลและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีสำนักงานทั่วประเทศ ครอบคลุมทั้ง ๗๗ จังหวัด จำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนาแหล่งรายได้ที่ยั่งยืนและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการใช้ศักยภาพของเครือข่ายเกษตรกร ความเชี่ยวชาญด้านการเกษตร และความร่วมมือกับพันธมิตรทั้งภาครัฐและเอกชน ในการสร้างโอกาสการพัฒนา เพื่อสร้างโอกาสสำหรับสร้างรายได้ที่หลากหลายจากแหล่งอื่น ๆ นอกเหนือจากงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ

ก. เป้าประสงค์ (Objective and Goal)

- (๑) พัฒนาโอกาสและช่องทางสร้างรายได้ที่หลากหลายเพื่อความยั่งยืนของสภาเกษตรกรแห่งชาติ
- (๒) ลดการพึ่งพางบประมาณภาครัฐโดยการสร้างรายได้นอกงบประมาณ
- (๓) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรและเครือข่ายที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- (๔) สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภารกิจและสร้างโอกาสใหม่แก่ภาคเกษตรกรรม
- (๕) เชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรและพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่งรายได้

ข. แนวทางการดำเนินงาน (Operational guidelines)

- (๑) จัดตั้งหน่วยงานพิเศษภายในสภาฯ เช่น มูลนิธิฯ สถาบันฯ กองทุนฯ หรือหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันที่สามารถรับเงินบริจาคและรับผิดชอบด้านการบริหารรายได้
- (๒) สร้างเงื่อนไขการเป็นองค์กรที่ได้รับการลดหย่อนทางภาษีได้หากบริจาคเงินให้แก่สภาเกษตรกรแห่งชาติ
- (๓) สำรวจและประเมินศักยภาพของสินทรัพย์ ทรัพยากร และความสามารถของเครือข่ายเกษตรกร
- (๔) พัฒนาระบบซอฟต์แวร์ ฐานข้อมูล และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนงานการพัฒนารายได้
- (๕) สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน มหาวิทยาลัย สถาบันด้านการวิจัย และองค์กรระหว่างประเทศ

ค. ช่องทางการหารายได้นอกงบประมาณ

๑) โครงการทวนสอบข้อมูลเกษตรกรตามข้อกำหนด EUDR (EU Deforestation Regulation) – ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๙

๑.๑) วิธีการดำเนินการ (Project Methodology)

(๑) ตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาเงื่อนไขต่างๆเกี่ยวกับข้อกำหนดของกฎระเบียบของสหภาพยุโรปว่าด้วย EUDR เพื่อศึกษา และทำความเข้าใจประเด็นดังกล่าวในทุกๆมิติ เช่น ผลกระทบและโอกาสต่างๆ ของกฎหมายนี้หากสามารถปฏิบัติได้สอดคล้อง

(๒) จัดทำข้อเสนอและข้อปฏิบัติในระดับประเทศเพื่อรับมือและเตรียมความพร้อมดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(๒.๑) เสนอรายชื่อคณะกรรมการเพื่อดำเนินการเตรียมการดังกล่าว โดยระบุรายชื่อคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นประธานคณะทำงานและเลขาธิการสภาเป็นเลขานุการ

(๒.๒) วางระบบและกลไกเกี่ยวกับการทวนสอบและออกเอกสารยืนยันความสอดคล้องกับข้อกำหนดดังกล่าว

(๒.๓) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

(๒.๔) กำหนดระเบียบปฏิบัติ เพื่อนำเสนอต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อให้สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นหน่วยงานประสานงานระดับชาติ (National Focal Contact Agency)

(๒.๕) จัดทำระบบการเชื่อมต่อระหว่างประเทศ (Gate way) เพื่อแลกเปลี่ยนและยืนยันข้อมูลกับหน่วยงานที่ได้รับการมอบหมายโดย EU

(๒.๖) ออกเอกสารการทวนสอบข้อมูลเพื่อยืนยันความสอดคล้องแก่ผู้ส่งออกเพื่อแสดงความสอดคล้องแก่ผู้นำเข้าอีกทอดหนึ่ง

(๒.๗) กำหนดการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการดำเนินการออกและยืนยันเอกสาร

(๓) ประสานความร่วมมือในประเด็นอื่นๆกับหน่วยงานต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

๒) จัดตั้งองค์กรประสานการรับรองระบบมาตรฐานร่วมกับสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย – GAP และ Organic

๒.๑ จัดตั้งสถาบันด้านวิชาการมาตรฐานเพื่อดำเนินการส่งเสริมผลักดันการยกระดับมาตรฐานด้านการเกษตร

๒.๒ รวมมือกับสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย – สถาบันส่งเสริมคุณภาพเกษตรไทย (Thai GAP) เพื่ออำนวยความสะดวกในการตรวจประเมินและรับรองมาตรฐานด้านการผลิตทางการเกษตร – GAP และ Organic

๒.๓ เชื่อมโยงโปรแกรมการรับรองมาตรฐานกับสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) และกรมวิชาการเกษตร เพื่อนำไปสู่การยอมรับร่วม (Mutual recognition) ระหว่างภาครัฐและเอกชน

๒.๔ ประสานความร่วมมือกับหน่วยรับรอง (Certification bodies) ในประเทศและต่างประเทศเพื่อดำเนินการตรวจรับรองมาตรฐาน

๒.๕ สภาเกษตรกรแห่งชาติ (โดยสถาบันฯ) จะเป็นผู้ออกใบรับรองฯ และเก็บค่าธรรมเนียมใบรับรองฯ

๓) การขอรับการสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศ – ประสานงานกับองค์กรระหว่างประเทศเพื่อขอทุนสนับสนุน

๓.๑ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างประเทศ เช่น UNIDO, JICA, GIZ ฯลฯ

๓.๒ จัดทำโครงการความร่วมมือด้านวิชาการโดยมีเป้าหมายหลัก ได้แก่

(๑) ระบบอาหารในอนาคต (Food for the future)

(๒) สร้างความยั่งยืนในห่วงโซ่อุปทานด้านเกษตรและอาหาร

(๓) เป็นไปตามแนวทาง ESG (Environment, Social and Governance)

๓.๓ ขอการสนับสนุนและร่วมโครงการโดยการเป็นหน่วยงานดำเนินการ (Implementing body)

๓.๔ เชื่อมโยงโครงการต่างๆดังกล่าวกับภารกิจสภาเกษตรกรแห่งชาติและการขับเคลื่อนแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม

ง. เป้าหมายและตัวชี้วัด (Target and KPIs)

๑) รายได้จากแหล่งที่ไม่ใช่งบประมาณภาครัฐเพิ่มขึ้นอย่างน้อย ๒๐% (เทียบกับงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ) ภายใน ๓ ปี

๒) จำนวนโครงการสร้างรายได้ที่สำเร็จไม่น้อยกว่า ๑๐ โครงการภายใน ๓ ปี

๓) มีเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจเพิ่มขึ้นอย่างน้อย ๒๐ ราย

๔) จัดตั้งและดำเนินการศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพไม่น้อยกว่า ๓ แห่ง

๕.๒.๓ การพัฒนานโยบายจากฐานล่าง

๑. แนวคิด

การพัฒนานโยบายจากฐานล่าง (Bottom-up Policy Development) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ซึ่งในกรณีของภาคเกษตรกรรมในประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการคุ้มครองและรักษาประโยชน์ของเกษตรกร ในการผลิต การแปรรูป และการตลาด ส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสูงสุดรวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปแบบของสภาเกษตรกร เพื่อวางแผนเกษตรกรรมและรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ของเกษตรกรเพื่อสนับสนุนสิทธิและการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการกำหนดนโยบาย และวางแผนการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างเป็นระบบ เมื่อนโยบายในประเทศไทยมีโครงสร้างแบบแนวตั้งคือการสั่งการจากด้านบน

ส่งต่อมายังผู้มีอำนาจและกระจายลงสู่เกษตรกรผ่านโครงการต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่หรือข้อจำกัดที่มีอยู่ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการให้ลุล่วงและไม่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้

สภาเกษตรกรแห่งชาติ มีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกกลางที่ช่วยรวบรวมและส่งต่อปัญหา ความต้องการและแนวทางการแก้ไขจากเกษตรกรไปยังหน่วยงานเพื่อกำหนดนโยบาย รวมไปถึงการให้คำปรึกษาและข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร และเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัดทั้ง ๗๗ จังหวัด ที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ตลอดจนหน่วยงานในระดับพื้นที่เพื่อจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป (ดูรูปที่ ๑๑) ประกอบ)

รูปที่ ๑๑ แนวคิดเกี่ยวกับกลไกของฐานล่าง

มาตรา ๓๓ (๑) พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรภายในจังหวัด การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรในระดับจังหวัดควรมีการขับเคลื่อนตั้งแต่การได้มาซึ่งเครือข่ายผู้แทนเกษตรกรในระดับหมู่บ้าน โดยรวมถึงขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ การเลือกตั้งสมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัด การสรรหา และการขึ้นทะเบียนเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรในระดับจังหวัด การวางกรอบการได้มาซึ่งชัดเจนยอมทำให้เห็นเส้นทางการเติบโต อย่างองค์ประกอบหลักของสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติที่มาจากผู้แทนเกษตรกรจังหวัด(ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของเกษตรกร) ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนองค์กรเกษตรกร

มาตรา ๓๓ (๒) ประสานนโยบายและการดำเนินงานระหว่างองค์กรเกษตรกร สถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา และหน่วยงานของรัฐ ในด้านการประสานนโยบายและการดำเนินงานสามารถสื่อได้ในหลายรูปแบบ อาจเกิดจากการมีส่วนร่วมในฐานะคณะทำงาน คณะอนุกรรมการ คณะกรรมการในหน่วยงานในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ในบทบาทของเกษตรกรที่จะมีส่วนได้ส่วนเสียจากนโยบายที่กำหนดขึ้น และในอีกด้านหนึ่งคือการรับทราบปัญหาที่แท้จริงของเกษตรกรในพื้นที่ และแนวทางแก้ไขปัญหาก็ที่เกษตรกรสามารถยอมรับหรือดำเนินการได้จริงโดยการส่งต่อปัญหาไปยังสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดในการประสานกับหน่วยงานผู้รับผิดชอบ หรืออีกนัยหนึ่งจะพบว่าเครือข่ายผู้แทนเกษตรกรสามารถเป็นแกนกลางในการลดความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรกับหน่วยงานได้ด้วยการติดตามผลและแจ้งผลการดำเนินงานหรือความคืบหน้าแก่เกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนได้อีกด้วย

มาตรา ๓๓ (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มขององค์กรเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และยุวเกษตรกรในรูปแบบต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๓ ได้กำหนด แนวทางการรวมกลุ่มผ่านมาตรา ๒๐(๔) รับขึ้นทะเบียนเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร และมาตรา ๓๑(๑) สมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งจำนวนสิบหกคน ในกรณีที่จังหวัดใดมีจำนวนอำเภอมากกว่าสิบหกอำเภอให้เพิ่มจำนวนผู้แทนเกษตรกรในจังหวัดนั้นเท่ากับจำนวนของอำเภอ และ (๒) สมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสมาชิกตาม (๑) เลือกจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านเกษตรกรรมจำนวนห้าคน โดยมาจากด้านพืช ด้านสัตว์ และด้านประมงอย่างน้อยด้านละหนึ่งคน ในส่วนของสภาเกษตรกรแห่งชาติตามมาตรา ๕(๒) สมาชิกซึ่งสมาชิกตาม (๑) เลือกจากตัวแทนองค์กรเกษตรกรด้านพืช ด้านสัตว์ ด้านประมง และด้านเกษตรกรรมอื่น ๆ จำนวนสิบหกคน โดยกระจายความสำคัญและครอบคลุมสาขาอาชีพเกษตรกรรมในแต่ละด้าน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่สภาเกษตรกรแห่งชาติกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๓ (๔) เสนอแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อบูรณาการเป็นแผนแม่บทเสนอต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป มาตรา ๔๑ ให้สภาเกษตรกรแห่งชาติจัดทำแผนแม่บทโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งเชื่อมโยงกับแผนแม่บทระดับจังหวัด ซึ่งแนวทาง ในการได้มาซึ่งปัญหา ความต้องการและแนวทางแก้ไขจะเกิดจากเครือข่ายผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้าน/ตำบลที่รวบรวมประเด็นปัญหาโดยส่งต่อมายังคณะผู้ปฏิบัติงานระดับอำเภอที่จะทำหน้าที่ในการนำเสนอ ต่อที่ประชุมสภาเกษตรกรระดับจังหวัด โดยมีสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดทำหน้าที่เลขานุการในการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำ(ร่าง)แผนพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัด ซึ่งต้องผ่านการมีส่วนร่วมในเวทีรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม หรือสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และจัดส่งแผนพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัดทั้ง ๗๗ จังหวัดนี้มายังสภาเกษตรกรแห่งชาติเพื่อบูรณาการในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมและเสนอต่อนายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๑ (๔) ต่อไป

มาตรา ๓๓ (๖) เสนอนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม รวมทั้งราคาผลผลิตทางเกษตรกรรมที่ไม่เป็นธรรมต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ สืบเนื่องจากประเด็นปัญหาที่สะท้อนจากเกษตรกรว่าการสื่อสารความเดือดร้อนไปยังหน่วยงานมีความยุ่งยากและมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ซับซ้อนตั้งแต่ในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และทำให้ไม่สามารถส่งต่อปัญหาไปยังหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินการแก้ไขได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้จึงมีความจำเป็นในการสร้างช่องทางในการสะท้อนประเด็นปัญหา ความเดือดร้อนของเกษตรกรในรูปแบบของข้อเสนอเชิงนโยบายและข้อเสนอเพื่อการแก้ไขปัญหาเพื่อส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มาตรา ๓๓ (๗) ให้คำปรึกษาและข้อแนะนำแก่เกษตรกร และองค์กรเกษตรกร การเกิดปัญหา ภาคการเกษตรในระดับพื้นที่มักจะพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงหน่วยงานซึ่งอาจเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทของแต่ละหน่วยงานที่มีอยู่ รวมไปถึงหน่วยงานตรงในการรับเรื่องราวทุกข์ก็อาจอยู่ไกลจากพื้นที่ ในส่วนของช่องทางแจ้งปัญหาที่สามารถแจ้งผ่านระบบออนไลน์ แจ้งผ่านระบบ LINE ก็ไม่เหมาะสมกับเกษตรกรไทยที่ข้อจำกัดด้านอายุที่ส่งผลต่อสายตาและความจำ อุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร ที่อาจไม่ครอบคลุมระบบออนไลน์ ซึ่งทำให้ปัญหาและความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นไม่สามารถสะท้อนออกไปได้ ในส่วนของสภาเกษตรกรแห่งชาตินั้นมีทั้งสภาเกษตรกรจังหวัด ที่ประกอบไปด้วย ผู้แทนเกษตรกร เครือข่ายผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านที่เป็นช่องทางในการให้คำปรึกษาหรือข้อแนะนำแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร โดยมีสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการในด้านการทำเอกสารและการประสานงานระหว่างองค์กรได้ และสิ่งสำคัญที่สุดคือการทำงานของสำนักงานสภาฯ ที่สามารถเดินทางไปรับข้อมูลปัญหา ในพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรได้อีกช่องทางหนึ่ง

๒. เป้าประสงค์

เพื่อส่งเสริมให้เกิดการรวบรวมปัญหา ความต้องการ และแนวทางแก้ไขปัญหอันเกิดจากภาคการเกษตรหรือส่งผลกระทบต่อเกษตรกรหรือภาคการเกษตรของประเทศไทย ผ่านเครือข่ายผู้แทนเกษตรกรในระดับหมู่บ้านส่งผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิ ผู้แทนเกษตรกร ศูนย์ประสานงานและคุ้มครองฯ สมาเกษตรกรจังหวัด โดยมีสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดทำหน้าที่ตามมาตรา ๓๘ ในการเป็นเลขานุการของสภาเกษตรกรจังหวัดในการรวบรวม ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรได้ทราบถึงนโยบาย แผนพัฒนาเกษตรกรรมและการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัด รวมไปถึงจัดให้มีระบบฐานข้อมูลและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผลงานวิจัยและองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิต ผลผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์เกษตรกรรมในจังหวัด และประสานการดำเนินงานกับเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่สภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดมอบหมาย

๓. แนวทางการดำเนินงาน

๓.๑ การสร้างเครือข่ายในทุกกระดับ การสร้างเครือข่ายผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้าน ผู้แทนเกษตรกรระดับตำบล เพื่อเป็นกลไกเชื่อมต่อปัญหาความต้องการและแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากฐานล่างโดยสะท้อนไปยังสภาเกษตรกรจังหวัดและสภาเกษตรกรแห่งชาติตามลำดับ รวมไปถึงการสะท้อนความคิดเห็นต่อนโยบายภาครัฐโดยบทบาทของเครือข่ายผู้แทนเกษตรกรจะรวบรวมความคิดเห็นและให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะในนามของผู้แทนเกษตรกรในระดับพื้นที่

๓.๒ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน นั้นรวมถึงตั้งแต่เกษตรกร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และสถาบันการเงิน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ในหลากหลายรูปแบบ อาทิ

- การให้ข้อแนะนำ/คำปรึกษา	วิทยากร	ที่ปรึกษา	คณะทำงาน	
- การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	การประชุม	ประชาพิจารณ์	เวทีรับฟังความเห็น	-
การเก็บข้อมูล	สัมภาษณ์	แบบสอบถาม		
- การมีส่วนร่วม	เลือกตั้ง	แบบสำรวจ		

เกษตรกรควรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัดและสภาเกษตรกรแห่งชาติ ตั้งแต่การขึ้นทะเบียนเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรเพื่อนำไปสู่การเลือกตั้งสมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัดหรือการมีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหามายังสภาเกษตรกรจังหวัดเพื่อส่งต่อไปยังหน่วยงานผู้รับผิดชอบเพื่อดำเนินการแก้ไข การมีส่วนร่วมในการรับรอง(ร่าง)แผนพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาภาคการเกษตรอันเกิดจากเกษตรกรอย่างแท้จริง

๓.๓ การสื่อสาร เชื่อมโยงถ่ายทอดข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารที่สามารถนำไปใช้สามารถจำแนกตามช่องทางการสื่อสาร ซึ่งหมายถึงวิธีการที่จะส่งต่อข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับโดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ นั่นคือ การมองเห็น การได้กลิ่น การได้ยิน การสัมผัส การลิ้มรส โดยหากนำมาเทียบเคียงกับแนวทางการสื่อสารของสภาเกษตรกรแห่งชาติแล้วพบว่าช่องทางหลักสำหรับสื่อสารอาจเป็นการใช้ลายลักษณ์อักษรผ่านการทำบันทึกข้อความ คำสั่ง ระเบียบ ประกาศต่าง ๆ และปรับเปลี่ยนไปในรูปแบบของสื่อประชาสัมพันธ์อย่าง จดหมายข่าว สิ่งพิมพ์ ป้ายประกาศหรือการสื่อสารผ่านการพูดด้วยการส่งการผ่านการโทรศัพท์พูดคุยโดยตรง การประชุมซึ่งสามารถใช้กับการประชุมทั่วไปและประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น การLiveสด ประชุมผ่านระบบZoom Meeting เป็นต้น

ลักษณะการสื่อสาร หมายถึง การสื่อข้อความระห

วางบุคคลทั้งในและนอกองค์กรเพื่อให้เกิดการสื่อสารระหว่างองค์กรและบุคคลภายนอก เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร เพราะจะทำให้ช่วยตัดสินใจในการดำเนินการเรื่องต่างๆ และยังทำให้ทราบถึงที่มาและจุดมุ่งหมายของข้อมูล รวมถึงลักษณะการไหลเวียนของข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งว่าจะเกิดผลอย่างไร และการให้ความสำคัญของข้อมูลข่าวสารแต่ละประเภทขององค์กรเป็นอย่างไร โดยแบ่งลักษณะการสื่อสารในองค์กรเป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑.) การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสื่อสารโดยมีผู้ส่งสารและผู้รับสารตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป โดยมีผู้ส่งสารและผู้รับสารจะสลับบทบาทกัน โดยการสื่อสารประเภทนี้อาจใช้ในสถานการณ์ทั่วไป ซึ่งสามารถสื่อสารได้ทั้งแบบเห็นหน้าและไม่เห็นหน้า เช่น การแจ้งข่าวเรื่องค่าชดเชยรายได้เกษตรกร การสอบถามแนวทางการขึ้นทะเบียนเกษตรกร การแจ้งความเดือดร้อนผ่านระบบLINE เป็นต้น

๒.) การสื่อสารแบบกลุ่ม เป็นการสื่อสารที่มีผู้สื่อสารหลายคนหรือมากกว่า ๒ คน เพื่อให้บุคคลภายในกลุ่มเกิดการรับรู้และเข้าใจร่วมกัน รวมไปถึงการเสนอแนวคิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องการดำเนินงาน หรือสอบถามในข้อสงสัยโดยมีการพูดคุยแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมสภาเกษตรกรจังหวัด เวทีรับฟังความคิดเห็น การประชุมรับ(ร่าง)แผนพัฒนาเกษตรกรรม เป็นต้น

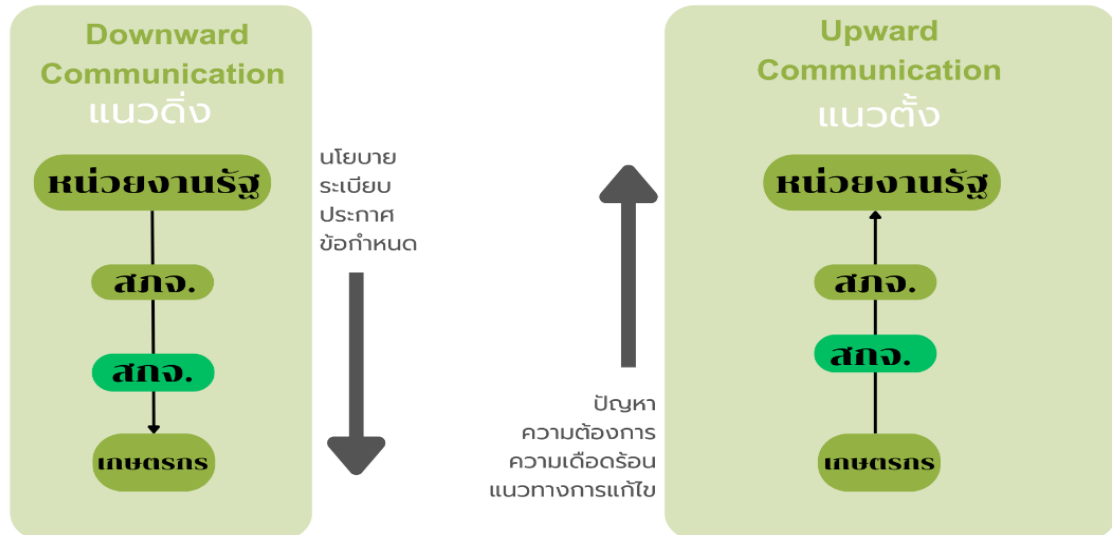
๓.) การสื่อสารสาธารณะ เป็นการสื่อสารระหว่างองค์กรกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก อาจใช้ในการประชาสัมพันธ์ผลงาน การติดต่อประสานงาน การแจ้งเตือนเกษตรกร ซึ่งการสื่อสารในลักษณะนี้จะมุ่งเน้นระดับความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มาของข้อมูล โดยมุ่งให้เกิดการรับทราบการดำเนินงานขององค์กร สิ่งสำคัญคือการส่งเสริมการรู้เท่าทันข่าวสารเพื่อประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการเพาะปลูก และการปรับความคิดของเกษตรกรให้ ตื่นตัวเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วยวิธีการสื่อสารช่องทางต่างๆ (รูปที่ ๑๒)

รูปที่ ๑๒ ช่องทางการสื่อสารของสภาเกษตรกรจังหวัด/แห่งชาติ

การสื่อสารเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาเพื่อใช้ในการแสดงความต้องการ ความรู้สึก นั้นทำให้กลไกเครือข่ายเกษตรกรจากระดับหมู่บ้านนั้นมีความสำคัญในการถ่ายทอดเรื่องราวจากการสร้างความเข้าใจระหว่างเกษตรกรด้วยกัน หรือระหว่างเกษตรกรและหน่วยงานก็ตาม สิ่งสำคัญที่จะได้นั้นก็คือการแลกเปลี่ยนความคิด แลกเปลี่ยนข้อมูล องค์ความรู้ รวมไปถึงการเข้าถึงข่าวสารต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจในการประกอบอาชีพหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในช่องทางการสื่อสารของสภาเกษตรกร

จังหวัดและสภาเกษตรกรแห่งชาตินั้นประกอบไปด้วยหลายช่องทางเพื่อรองรับเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรในหลากหลายพื้นที่และหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ เพื่อให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพและสามารถส่งต่อข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ๓๖๐ องศา จึงจำเป็นต้องวางแนวทางการสื่อสารอย่างรอบด้าน ดังนี้

รูปที่ ๑๓ รูปแบบการสื่อสารแนวตั้งและแนวตั้ง

๓.๑.) สื่อสารแนวตั้ง (Downward Communication)

การสื่อสารรูปแบบนี้เป็นการสื่อสารออกไปในหลากหลายระดับหลากหลายตำแหน่ง เป็นไปได้ทั้งการสื่อสารจากบนลงล่าง สามารถใช้ในการสื่อสารด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร ในส่วนของการนำไปใช้จะเป็นการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ ประกาศ นโยบาย ระเบียบ และมาตรการต่าง ๆ ที่เกษตรกรมีความจำเป็นต้องรับรู้รับทราบ (รูปที่ ๑๓)

๓.๒.) สื่อสารแนวตั้ง (Upward Communication)

การสื่อสารลักษณะนี้เป็นการสื่อสารที่สวนทางจากรูปแบบ Downward โดยเป็นการสื่อสารจากเกษตรกรขึ้นไปสู่เครือข่ายสภาเกษตรกร สภาเกษตรกรแห่งชาติหรือผู้บริหารและส่งต่อไปยังหน่วยงานต่าง ๆ หรือคณะรัฐมนตรี โดยการสื่อสารในลักษณะนี้จะไม่ใช้การสั่งการแต่สำหรับภายในองค์กรจะเป็นการรายงานผลลัพธ์ต่าง ๆ ขึ้นไปยังระดับผู้บริหาร เช่น ความคิดเห็น การรายงานผล แต่ในมุมของเกษตรกรจะอยู่ในส่วนของการเสนอปัญหา ความต้องการ หรือแม้แต่มีข้อร้องเรียนต่าง ๆ เพื่อให้สะท้อนผ่านไปยังหน่วยงานเพื่อประกอบการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม (รูปที่ ค)

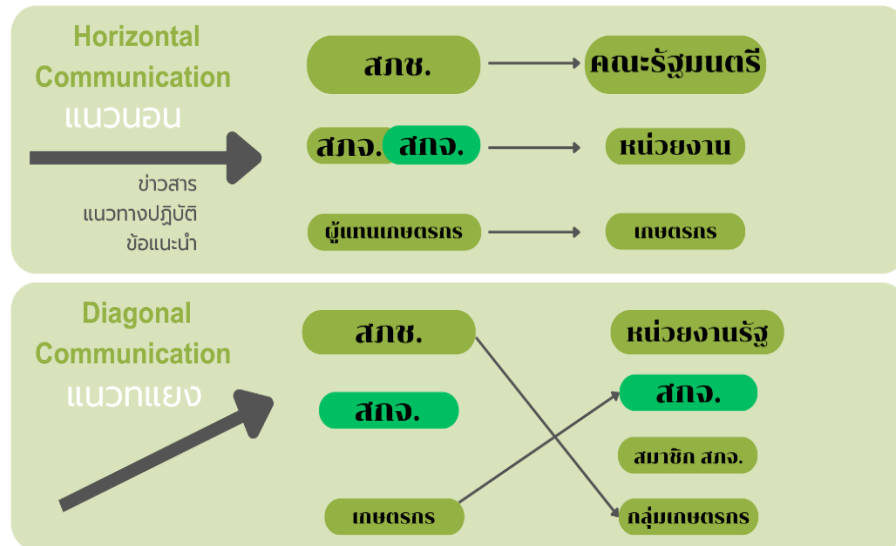
๓.๓.) สื่อสารแนวนอน (Horizontal Communication)

การสื่อสารรูปแบบแนวนอนหรือแนวราบจะต่างกับการสื่อสารแบบแนวตั้งตรงที่เป็นการสื่อสารระหว่างคนในระดับเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นแผนกเดียวกันหรือคนละแผนกคนละหน้าที่ก็ได้เช่นกัน โดยเป็นไปได้ทั้งการแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร ประเด็นต่างๆที่เกิดขึ้น ข้อเสนอแนะ หรือการร้องขอให้ช่วยเหลือต่างๆ การสื่อสารในรูปแบบนี้จะช่วยให้เกิดความร่วมมือระหว่างแผนกได้ดีและรวดเร็วยิ่งขึ้น (รูปที่ ง)

๓.๔.) สื่อสารแนวทแยง (Diagonal Communication)

การสื่อสารในรูปแบบซิกแซกไปมา (รูปที่ ๑๔) ที่ไม่ใช่ทั้งแบบแนวตั้งหรือแนวนอนที่ทุก ๆ คน ในองค์กรสามารถสื่อสารข้ามระหว่างกันได้ โดยไม่ได้ยึดโยงกับสายบังคับบัญชา ตำแหน่งหรือระดับใด ๆ โดยอาจจะเกิดขึ้นระหว่างเกษตรกรสื่อสารปัญหาโดยผ่านช่องทางของศูนย์ประสานงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือเกษตรกรโดยตรง หรือองค์กรเกษตรกรจะสื่อสารกับประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติ

แต่หากมองภาพของกรขับเคลื่อนข่าวสารทั่วไปก็อาจใช้ในลักษณะของการแจ้งข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรเฉพาะกลุ่ม เช่น เจ้าหน้าที่สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติติดต่อไปยังองค์กรเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับสภาเกษตรกรแห่งชาติโดยตรงเพื่อรับฟังความคิดเห็นประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียน หรือกรมส่งเสริมการเกษตรขอข้อมูลเกษตรกรที่ประสบปัญหาเรื่องทุเรียนส่งออกในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกที่ขึ้นทะเบียนกับสภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นต้น

รูปที่ ๑๔ รูปแบบการสื่อสารแนวนอนและแนวทแยง

๔. วิธีการดำเนินงาน

๔.๑ กลไกการแก้ไขปัญหา

- ๔.๑.๑ การกำหนดช่องทางการสื่อสารออนไลน์/ออฟไลน์
- ๔.๑.๒ การกำหนดแนวทางการส่งต่อข้อมูลปัญหา/ความต้องการ
 - (๑) แนวทางการรับ-ส่งข้อมูลจากเกษตรกร
 - (๒) แนวทางการรับ-ส่งข้อมูลจาก สทจ./สทอ.
 - (๓) แนวทางการรับ-ส่งข้อมูลจากศูนย์ประสานงานฯ
- ๔.๑.๓ การกำหนดรูปแบบการแก้ไขปัญหา
 - (๑) การประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหา
 - (๒) การจัดทำรายงานการศึกษา
 - (๓) การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย/ข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหา

๔.๒ กลไกการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรจังหวัด

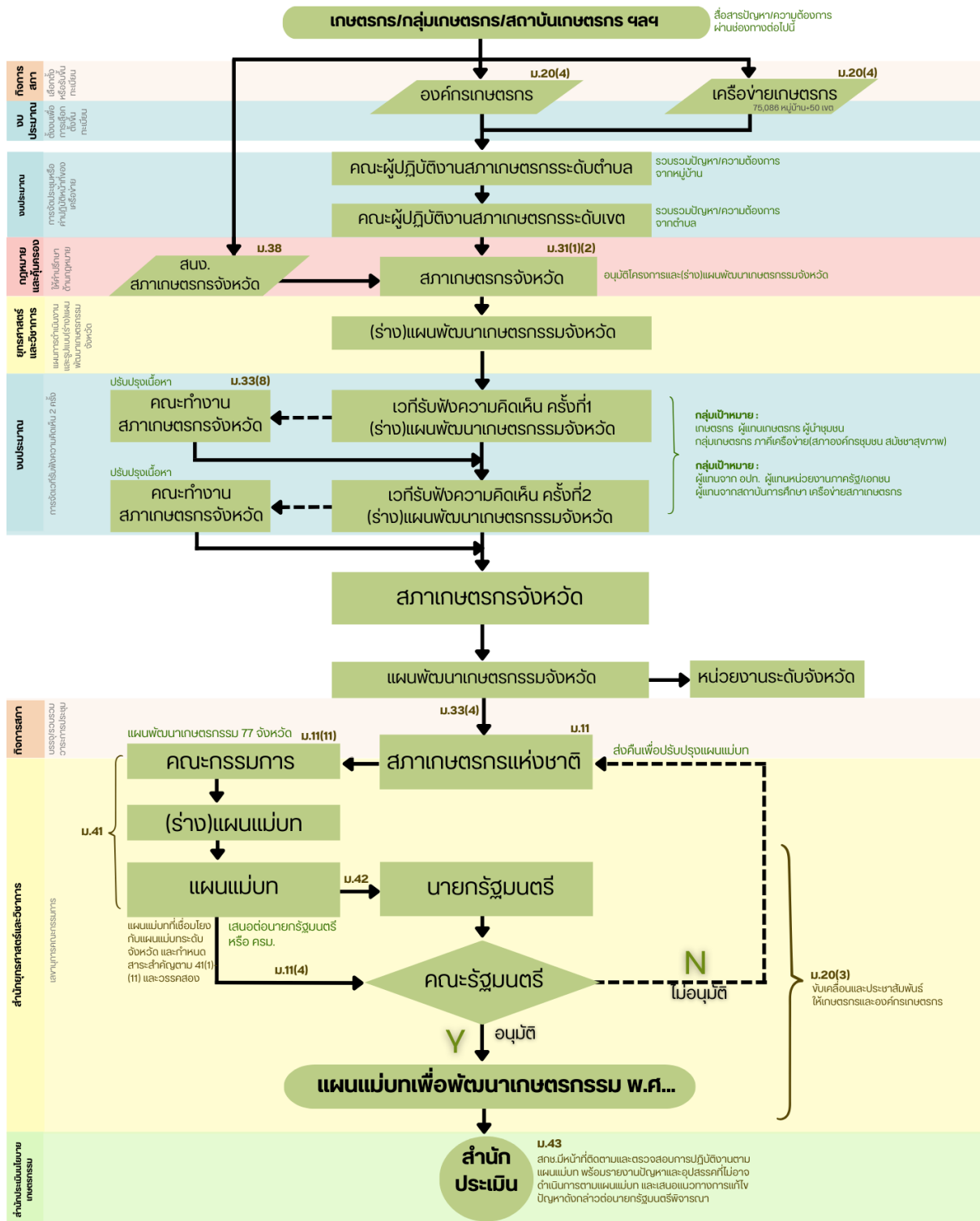
- ๔.๒.๑ การสร้างเครือข่ายผู้แทนเกษตรกรในระดับหมู่บ้าน/ตำบล
 - ๔.๒.๒ การจัดทำแผนการปฏิบัติงานและสิทธิประโยชน์ผู้แทนเกษตรกร
 - ๔.๒.๓ แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรจังหวัดและการรายงานผล
 - ๔.๒.๕ แนวทางการเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกร
- (ดูรูปที่ ๑๕ และรูปที่ ๑๖)

WORK FLOW การพัฒนานโยบายจากฐานล่าง
“กลไกการแก้ไขปัญหา”
สำนักยุทธศาสตร์และวิชาการ

WORK FLOW การพัฒนานโยบายจากฐานล่าง

“กลไกการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัด”

สำนักยุทธศาสตร์และวิชาการ

รูปที่ ๑๖ Flow work กลไกการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัด

๕. เป้าหมาย

ที่มาของข้อเสนอ	จำนวนข้อเสนอ				
	พ.ศ.๒๕๖๙	พ.ศ.๒๕๗๐	พ.ศ.๒๕๗๑	พ.ศ.๒๕๗๒	พ.ศ.๒๕๗๓
๑. ข้อเสนอนโยบายหรือแนวทางพัฒนาและแก้ไขปัญหาจากสภาเกษตรกรจังหวัดและเครือข่ายอย่างน้อย ๒ เรื่อง/ปี/จังหวัด	๑๕๔	๑๕๔	๑๕๔	๑๕๔	๑๕๔
๒. ข้อเสนอจาก ๑ ที่สามารถพัฒนาเป็นข้อเสนอ นโยบายหรือแนวทางพัฒนาและแก้ไขปัญหาระดับชาติได้ อย่างน้อย ๑๐ เรื่อง/ปี	๑๐	๑๐	๑๐	๑๐	๑๐

๕.๒.๔ การใช้แผนแม่บทนำทาง

๑. แนวคิด

แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๕) มีแนวทางและวิธีการทำกิจกรรมควบคุมทุกประเด็นตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๔๑ ของพรบ.สภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ สามารถนำไปผลักดันให้ส่วนราชการภูมิภาค และส่วนราชการท้องถิ่นนำไปปรับเข้ากับแผนพัฒนาของหน่วยงานนั้นๆ ได้

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรจังหวัด ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๓ สามารถนำแนวทางและวิธีเป็นเครื่องมือในการประสานกับส่วนราชการ และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ได้ตามอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑) มาตรา ๓๓ (๑) พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรในจังหวัด

๒) มาตรา ๓๓ (๒) ประสานนโยบายและการดำเนินงานระหว่างเกษตรกรและหน่วยงานของรัฐ

๓) มาตรา ๓๓ (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของกลุ่มและองค์กรเกษตรกร

๔) มาตรา ๓๓ (๕) สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาอบรมแก่เกษตรกรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ

การขับเคลื่อนงานตามอำนาจหน้าที่ของสภาเกษตรกรจังหวัด สามารถใช้แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมเป็นสื่อหรือเครื่องมือในการประสานกับส่วนราชการ เพื่อทำการปรับแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

การพัฒนาจังหวัดมีระบบบริหารนโยบายตามยุทธศาสตร์ชาติ และคณะกรรมการบริหารแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน หน้าที่สำคัญคือการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด และจัดทำคำของบประมาณพัฒนาจังหวัดตามแผนพัฒนาจังหวัด ในแผนนี้มีแบ่งเป็นการพัฒนาเป็นประเด็นต่างๆ ประมาณ ๔ - ๕ ด้านแล้วแต่จังหวัด ในประเด็นต่างๆ นี้จะมีด้านการเกษตรจึงเป็นช่องทางสำคัญ ที่จะพัฒนาเกษตรกรรมและเกษตรกรในจังหวัด โดยผลักดันแนวทางโครงการกิจกรรมเข้าไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด โดยปกติจะเป็นแผนพัฒนา ๕ ปี และจะมีการปรับแผนทุกๆ ปี จึงควรใช้โอกาสนี้ในการเข้าร่วมเสนอแนวทางโครงการและกิจกรรมเข้าไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด

ส่วนแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ก็เช่นเดียวกันสภาเกษตรกรจังหวัดสามารถผลักดันแนวทางโครงการและกิจกรรมเข้าไว้ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ดังนั้นแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ฉบับที่ ๒ จึงเป็นเครื่องมือแนวทางให้แก่สภาเกษตรกรจังหวัด ใช้ในการประสานส่วนราชการ เพื่อพัฒนาเกษตรกรในจังหวัดตามอำนาจหน้าที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓๓

๒. เป้าประสงค์

๑. เพื่อบูรณาการแผนแม่บทพัฒนาเกษตรกรรมกับแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และแผนพัฒนาขององค์การปกครองท้องถิ่น

๒. เพื่อให้สภาเกษตรกรจังหวัด สามารถประสานและขับเคลื่อนงานพัฒนาเกษตรกรได้ โดยใช้แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมเป็นเครื่องมือ

๓. แนวทาง

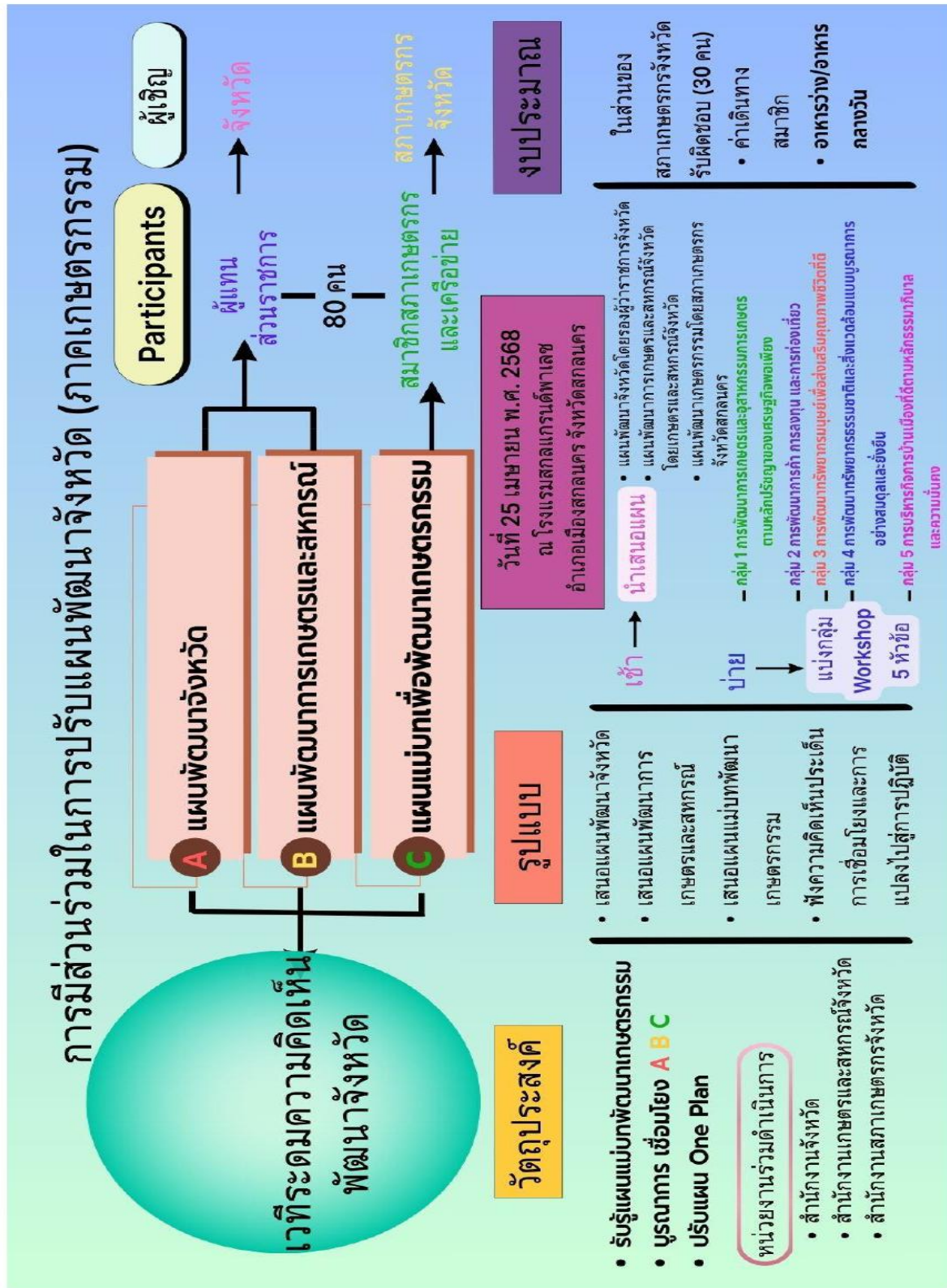
๓.๑ สภาเกษตรกรจังหวัดจัดทำแผนการผลักดันเข้าสู่การปรับแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และแผนพัฒนาขององค์กรปกครองท้องถิ่น

๓.๒ ประสานทางนโยบายและร่วมมือกันดำเนินโครงการกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานของรัฐ

๔. วิธีการ

๑. ฝ่ายเลขานุการของสภาเกษตรกรจังหวัด ทำการวิเคราะห์แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม เพื่อชี้ให้เห็นว่ามีแนวทาง หรือวิถีใดที่สามารถนำมาจัดทำโครงการและกิจกรรมพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

๒. ประสานหน่วยหรือฝ่ายที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการปรับแผนให้เป็น One Plan และจัดเวทีสัมมนาปรับแผนแบบมีส่วนร่วมระดับจังหวัด (ดูตัวอย่างในรูปที่ ๑๗)

รูปที่ ๑๗ ตัวอย่างการเสนอแนวคิดในการผลักดันแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมเข้าสู่กระบวนการปรับแผนของจังหวัด

ที่มา : สำนักงานสภาเกษตรจังหวัดสกลนคร, ๒๕๖๘.

๓. สภาเกษตรกรจังหวัด อาศัยหนังสือสั่งการของกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๒๑๑.๑/ว ๒๙๑๖ ลงวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๘ เรื่องการขับเคลื่อนแผนงานด้านเกษตรกรรมของ จังหวัด๒๙ ที่ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ความสำคัญกับการประสานความร่วมมือกับสภาเกษตรกร จังหวัด ดังนั้นสภาเกษตรกรจังหวัดต้องเตรียมความพร้อมในการนำประเด็นการพัฒนาที่เหมาะสม กับบริบทของพื้นที่จังหวัดผลักดันเข้าสู่แผนงานด้านเกษตรกรรมจังหวัด

๕. เป้าหมาย

มีแนวทาง/วิธีในแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมที่จัดทำเป็นข้อเสนอ โครงการพัฒนาหรือแผนงานพัฒนาอยู่ในแผนของหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

๕.๑ แผนพัฒนาจังหวัด อย่างน้อยจังหวัดละ ๕ โครงการ

๕.๒ แผนพัฒนาเกษตรและสหกรณ์ อย่างน้อย ๕ โครงการ

๕.๓ แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด อย่างน้อย ๑๐ โครงการ

๕.๔ แผนพัฒนาขององค์กรปกครองท้องถิ่นอื่นๆ อบต. เทศบาล อย่างน้อย จังหวัดละ ๑๐ โครงการ

๕.๒.๕ การพัฒนาระบบสนับสนุน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสนับสนุน ประกอบด้วย ๕ ยุทธศาสตร์ย่อย ได้แก่

- ๑) การสื่อสารสังคมเพื่อสร้างการรับรู้และภาพลักษณ์
- ๒) การพัฒนาบทบาทหน้าที่ของ สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติให้เข้มแข็ง
- ๓) การพัฒนาข้อมูลงานวิจัยและงานวิชาการ
- ๔) การสร้างเครือข่ายพันธมิตรเชิงกลยุทธ์
- ๕) การพัฒนาระบบฐานข้อมูล

แต่ละยุทธศาสตร์ย่อมมีแนวคิด เป้าประสงค์ แนวทาง วิธีการ และเป้าหมาย ดังนี้

๑) การสื่อสารสังคมเพื่อสร้างการรับรู้และภาพลักษณ์ที่ดีของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๑. แนวคิด (Conceptual Framework)

การสื่อสารสังคมเป็นกลไกสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลเชิงนโยบายและบทบาทของสภาเกษตรกรแห่งชาติให้แก่ประชาชน เกษตรกร และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เสริมสร้างความเชื่อมั่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเกษตรกรรมในกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนายุทธศาสตร์การสื่อสารสังคมเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างการรับรู้และภาพลักษณ์ที่ดีของสภาเกษตรกรแห่งชาติ การดำเนินงานที่มีโครงสร้างชัดเจนและใช้เครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยจะช่วยให้สภาฯ สามารถสื่อสารบทบาทภารกิจ และนโยบายให้เป็นที่เข้าใจ และเสริมสร้างความร่วมมือกับเกษตรกรและภาคีเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นการสื่อสารที่สำคัญ

บทบาทและภารกิจของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

– นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนากิจกรรมของประเทศไทย ภารกิจของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในการเป็นตัวแทนเกษตรกรและส่งเสริมการพัฒนา ฯลฯ

แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๓)

– แนวคิดและแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรกรรมของประเทศไทย (๑ หลัก ๒ ฐาน ๓ ทิศ ๑๑ ทาง ๓๒ วิธี)

นวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆด้านเกษตรกรรม

– การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนบทบาทของเกษตรกรรมดิจิทัลและเกษตรอัจฉริยะ ฯลฯ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด และเศรษฐกิจ

– การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร แนวทางการเข้าถึงตลาดการพัฒนาเครือข่ายด้านการค้าของเกษตรกร ปัญหา อุปสรรค และโอกาสทางการค้าต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรและอาหาร ฯลฯ

การพัฒนาเกษตรกรรมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่ความยั่งยืน

- แนวทางการอนุรักษ์ดิน น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

การสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรและเครือข่ายเกษตรกร

- การพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างอำนาจการต่อรอง การสร้างความเข้มแข็งให้กับสหกรณ์และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ฯลฯ

ประเด็นการค้าและกฎระเบียบที่มีผลกระทบต่อสินค้าเกษตรของไทย

- กฎระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการค้าสากล ข้อตกลงด้านความร่วมมือต่างๆ ที่ประเทศไทยทำกับประเทศหรือกลุ่มประเทศต่างๆ ประเด็นด้านความยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change and Sustainability) ฯลฯ

๒. เป้าประสงค์ (Objective and Goal)

๑) สร้างการรับรู้และภาพลักษณ์ที่ดีของสภาเกษตรกรแห่งชาติในฐานะองค์กรหลักในการพัฒนาเกษตรกรรม

๒) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องผ่านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

๓) พัฒนาแนวทางและเครื่องมือการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔) พัฒนาสื่อและแพลตฟอร์มเพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

๕) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและภาคีเครือข่ายผ่านกิจกรรมประชาสัมพันธ์

๓. แนวทางการดำเนินงาน (Operational Guidelines)

๑) พัฒนากลยุทธ์การสื่อสารสังคมที่มีประสิทธิภาพ

๒) สร้างช่องทางและแพลตฟอร์มการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง

๓) ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่ตรงกลุ่มเป้าหมายและเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

๔) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่ข้อมูลและข่าวสาร

๕) ประเมินผลและปรับปรุงกลยุทธ์การสื่อสารอย่างต่อเนื่อง

๔. วิธีการดำเนินการ (Project Methodology)

๑) จัดทำแผนการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ของสภาฯ

๒) พัฒนาแผนการสื่อสารสังคมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสภาฯ

๓) จัดตั้งทีมงาน (Working Group) เพื่อพัฒนาศักยภาพการพัฒนาสื่อและระบบการสื่อสาร

- ๔) กำหนดแนวทางการปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการสื่อสารสภาเกษตรกรแห่งชาติ
- (๑) สมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติและสมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัด (๗๗ จังหวัด)
 - (๒) เครือข่ายพันธมิตรเชิงกลยุทธ์และภาคีต่างๆ
 - (๓) เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร องค์กรเกษตรกร
 - (๔) สาธารณะและประชาชนทั่วไป
- ๕) จัดทำสื่อสารสนเทศและเนื้อหาที่มีคุณภาพผ่านช่องทางที่หลากหลาย
- ๖) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสื่อมวลชนเพื่อขยายการรับรู้
- ๗) จัดกิจกรรมสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและประชาชน
- ๘) ติดตามและประเมินผลความสำเร็จของการสื่อสารเพื่อนำมาปรับปรุงแผนงาน

๕. เป้าหมายและตัวชี้วัด (Target and KPIs)

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด (KPI)
พัฒนาแผนยุทธศาสตร์การสื่อสาร	มีแผนยุทธศาสตร์ที่ผ่านการอนุมัติและนำไปใช้
เพิ่มการรับรู้ของเกษตรกรต่อบทบาทของสภาฯ	ผลสำรวจแสดงการรับรู้เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า ๓๐% ภายใน ๓ ปี
ขยายการเข้าถึงผ่านสื่อดิจิทัล	จำนวนผู้ติดตามและเข้าถึงสื่อออนไลน์เพิ่มขึ้น ๕๐%
ผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์	มีสื่อประชาสัมพันธ์ออกสู่สาธารณะไม่น้อยกว่า ๑๐๐ ชิ้นต่อปี

๖. แผนการดำเนินงาน (Action Plan) ในระยะเวลา ๓ ปี

ปี	กิจกรรม	เป้าหมาย
ปีที่ ๑	ศึกษาความต้องการข้อมูลของเกษตรกร องค์กรเกษตรกรและประชาชน จัดทำแผนยุทธศาสตร์การสื่อสาร โดยที่ยุทธศาสตร์ดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับภารกิจต่างๆของสภาฯและโอกาสใหม่ๆ พัฒนาเครือข่ายพันธมิตรที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร ผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ	พัฒนาแผนยุทธศาสตร์การสื่อสารที่ครบถ้วน และนำร่องภารกิจสื่อสาร

ปี	กิจกรรม	เป้าหมาย
ปีที่ ๒	ขยายผลการผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ พัฒนา ร่วมือ และเชื่อมแพลตฟอร์มสื่อสารดิจิทัลที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มศักยภาพและช่องทางที่หลากหลายเพิ่มขึ้น เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายกว้างขวางมากขึ้น พัฒนาเครือข่ายพันธมิตรและผู้มีบทบาท/อิทธิพลต่อการสื่อสาร (Influencers) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย	สื่อสารข้อมูลสู่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ปีที่ ๓	ติดตามและประเมินผลแผนการสื่อสาร ปรับปรุงแนวทางการสื่อสารให้ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	พัฒนาและต่อยอดยุทธศาสตร์การสื่อสารอย่างยั่งยืน

๒) การพัฒนาบทบาทหน้าที่ของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติให้เข้มแข็ง

๑. แนวคิด

สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ (สกก.) เป็นหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของสภาเกษตรกรแห่งชาติ มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในการพัฒนานโยบายและเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกร และองค์กรเกษตรกร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์นี้มุ่งเน้น การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การบริหารจัดการองค์กร และการเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น เพื่อให้สำนักงานสามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบ ทันสมัย ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร และสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ

๒. เป้าประสงค์

๑) มีโครงสร้างและระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และโปร่งใส การสร้างโครงสร้างองค์กรที่มีความยืดหยุ่น รองรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รวมถึงการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการที่ทันสมัยจะช่วยให้ สกก. สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานภายใน เช่น ระบบการจัดการข้อมูล การติดตามผลการดำเนินงาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจอย่างโปร่งใส ซึ่งจะช่วยให้ทุกกระบวนการมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ส่งเสริมความเชื่อมั่นจากทั้งภายในและภายนอกองค์กร

๒) บุคลากรมีศักยภาพสูงขึ้นในด้านการพัฒนานโยบาย การบริหารกิจการสังคม และการสื่อสารเชิงกลยุทธ์เพื่อให้ สกก. สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากรจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพในหลายด้าน โดยเฉพาะในด้านการพัฒนานโยบาย การเข้าใจแนวโน้มการพัฒนาในภาคเกษตรกรรม และการบริหารกิจการสังคมที่สอดคล้องกับเป้าหมายของ

สภาเกษตรกร รวมถึงการสื่อสารเชิงกลยุทธ์เพื่อให้ข้อมูลและนโยบายสามารถเข้าถึงเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความเข้าใจร่วมในการดำเนินการ

๓) สามารถประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่งกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ จะช่วยให้ สกช. สามารถขับเคลื่อนนโยบายและการพัฒนาเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานร่วมกับพันธมิตรทั้งในประเทศและต่างประเทศจะเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานของ สกช. โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาเกษตรกร การสนับสนุนด้านการเงิน การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการสร้างตลาดสำหรับสินค้าเกษตร

๔) สามารถสนับสนุนสภาเกษตรกร ในการขับเคลื่อนนโยบายและพัฒนา ศักยภาพเกษตรกรอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายและการพัฒนา ศักยภาพของเกษตรกรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สกช. จะต้องสามารถให้การสนับสนุนด้านข้อมูล เครื่องมือ และการสื่อสารที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการในทุกระดับ โดยจะเน้นการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสมกับเกษตรกร รวมทั้งสนับสนุนนโยบายและแนวทางที่มีความสำคัญ เช่น การส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของเกษตรกร การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม การส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืน การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ การประกันความเสี่ยงของราคา และผลผลิตทางเกษตรกรรม และการกำหนดสวัสดิการให้แก่เกษตรกร เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่าเกษตรกรได้รับประโยชน์จากนโยบายและแนวทางต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม

๓. แนวทางดำเนินงาน (ใช้หลักการ NPK + Ca/B)

๑) N-Network Collaboration: พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างบทบาทของสำนักงาน

๒) P-Policy Advocacy: เสริมสร้างความสามารถของสำนักงานในการสนับสนุนการพัฒนานโยบายและข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีคุณภาพ

๓) K-Knowledge Sharing: ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านกฎหมาย นโยบาย และการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร

๔) Ca/B-Capacity Building: พัฒนาศักยภาพบุคลากรของสำนักงานให้มีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการกิจการสังคม การพัฒนานโยบาย และการสื่อสารเชิงกลยุทธ์

๔. วิธีการดำเนินการ

๑) การพัฒนาระบบบริหารจัดการองค์กรของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติให้ยืดหยุ่นและรองรับทุกการเปลี่ยนแปลง

๑.๑ ปรับปรุงโครงสร้างและระบบบริหารจัดการของสำนักงานให้มีความคล่องตัวและทันสมัย

๑.๑.๑ ปรับโครงสร้างองค์กรให้เป็นแบบยืดหยุ่น (Agile Organization Structure) ลดความซับซ้อนของลำดับชั้นการบริหาร (Flat Hierarchy) เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้รวดเร็วขึ้น

๑.๑.๒ จัดทีมทำงานเป็นลักษณะ Task Force หรือ Cross-functional Teams ที่สามารถปรับเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่ได้ตามสถานการณ์

๑.๑.๓ ใช้ Matrix Structure ในบางส่วนขององค์กร เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างฝ่ายงาน และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานข้ามสายงาน

๑.๒ สร้างกลไกการบริหารจัดการที่สามารถปรับตัวได้ (Adaptive Management Mechanism)

๑.๒.๑ จัดตั้ง คณะทำงานเฉพาะกิจ (Special Task Forces) สำหรับโครงการหรือประเด็นสำคัญ เช่น การพัฒนานโยบายใหม่ การแก้ปัญหาวิกฤติ หรือการเจรจาระหว่างประเทศ

๑.๒.๒ ใช้แนวทางการบริหารแบบ Agile ที่มีรอบการวางแผนและทบทวนเป็นระยะ (Quarterly Review) เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ได้ทันต่อสถานการณ์

๑.๒.๓ ปรับบทบาทของหน่วยงานภายในให้สามารถทำงานได้แบบ Dynamic โดยมี Job Rotation หรือการมอบหมายงานข้ามสายงาน

๑.๓ พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการทำงานที่ยืดหยุ่น (Digitalization & Remote Work Support)

๑.๓.๑ ใช้ระบบบริหารจัดการข้อมูลและการตัดสินใจแบบเรียลไทม์ (Real-time Data-driven Decision Making)

๑.๓.๒ นำระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (e-Document) และเวิร์กโฟลว์ดิจิทัล (Digital Workflow) มาใช้เพื่อลดข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา

๑.๓.๓ สนับสนุนการทำงานแบบ Hybrid Work Model โดยเฉพาะในกรณีที่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่หรือสถานการณ์ฉุกเฉิน

๑.๔ สร้างระบบการพัฒนาบุคลากรที่รองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กร (People-Centric & Future-ready Workforce)

๑.๔.๑ ใช้ Individual Scorecards (ISCs) และ Individual Development Plans (IDPs) เพื่อพัฒนาและปรับเปลี่ยนศักยภาพบุคลากรให้สอดคล้องกับบทบาทงานที่เปลี่ยนแปลง

๑.๔.๒ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้น Reskilling และ Upskilling อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรสามารถทำงานในบริบทใหม่ ๆ ได้

๑.๔.๓ ใช้ระบบ Talent Pool และ Succession Planning เพื่อให้สามารถหมุนเวียนบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญได้อย่างรวดเร็ว

๑.๔.๔ อบรมบุคลากรของสาขาธุรกิจให้เข้าใจบทบาทของตนเอง

๑.๔.๕ แผนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของสมาชิกสภาเกษตรกร

๑.๕ เสริมสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก (Collaborative & Network-based Structure)

๑.๕.๑ ปรับบทบาทของสำนักงานให้เป็น Facilitator ที่ประสานงานกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ

๑.๕.๒ ใช้ Public-Private Partnership (PPP) Model ในบางโครงการเพื่อเพิ่มความคล่องตัวและประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรในการดำเนินงาน

๑.๕.๓ ส่งเสริม Open Innovation และ Co-Creation กับหน่วยงานวิจัย สถาบันการศึกษา และกลุ่มเกษตรกร เพื่อนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้

๑.๖ ติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงโครงสร้างองค์กรอย่างต่อเนื่อง

๑.๖.๑ ใช้ Key Performance Indicators (KPIs) ที่สะท้อนความสามารถในการปรับตัวขององค์กร เช่น ระยะเวลาในการตอบสนองต่อวิกฤติ อัตราความสำเร็จของโครงการที่ต้องการการปรับเปลี่ยนรวดเร็ว เป็นต้น

๑.๖.๒ กำหนดรอบการทบทวนและปรับโครงสร้างองค์กรเป็นระยะ เช่น ทุก ๒-๓ ปี เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทภายนอก

๑.๖.๓ เปิดรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่าน Feedback Mechanism เพื่อปรับปรุงโครงสร้างและกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒) พัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรในด้านการบริหาร การพัฒนานโยบาย และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้บุคลากรของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ (สกกช.) มีความสามารถในการสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีโปรแกรมฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพที่ครบวงจร โปรแกรมนี้จะถูกออกแบบให้เป็นแผนพัฒนารายบุคคล (Individual Development Plan - IDP) ควบคู่กับระบบ Individual Scorecards เพื่อติดตามความก้าวหน้าและวัดผลสัมฤทธิ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งเน้น ๓ ด้านหลัก ได้แก่

๒.๑ ด้านการบริหารและการจัดการองค์กร (Leadership & Management)

๒.๑.๑ Leadership Development Program

- อบรมหลักสูตร Agile Leadership เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำที่คล่องตัว ทันต่อสถานการณ์ ใช้ Case Study ของหน่วยงานภาครัฐที่ประสบความสำเร็จในการบริหารองค์กร

๒.๑.๒ Project & Performance Management Training

- อบรมหลักสูตร OKRs & KPIs สำหรับผู้บริหารและหัวหน้าทีม ใช้ Balanced Scorecard (BSC) ในการวางแผนและวัดผลการบริหารงาน

๒.๑.๓ Financial & Budget Management for Public Sector

- อบรมหลักสูตรการบริหารงบประมาณในภาครัฐ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพ ใช้ Digital Financial Tools เช่น ระบบ ERP และ e-Budgeting

๒.๒ ด้านการพัฒนา นโยบายและการเคลื่อนไหวทางสังคม (Policy Development & Social Movement)

๒.๒.๑ Policy Research & Development Training

- อบรมหลักสูตร “การพัฒนา นโยบายเกษตรกรรม” ร่วมกับ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

- อบรมหลักสูตร “Evidence-Based Policy Making” โดยใช้เครื่องมือ Cost-Benefit Analysis (CBA), Social Impact Assessment (SIA), และ Policy Simulation

๒.๒.๒ Policy Advocacy & Social Movement Training

- อบรมหลักสูตร “Policy Advocacy & Negotiation” เสริมสร้างทักษะการเจรจาต่อรองกับภาครัฐและองค์กรระหว่างประเทศ

- อบรมการออกแบบ Grassroots Movement & Community Engagement Strategies ให้บุคลากรสามารถสร้างเครือข่ายและขับเคลื่อนประเด็นของเกษตรกรได้

๒.๒.๓ Media & Public Communication for Policy Influence

- อบรมหลักสูตร “Effective Public Communication” ฝึกทักษะการให้สัมภาษณ์ เขียนบทความ และใช้สื่อในการสร้างอิทธิพลต่อผู้กำหนดนโยบาย

- อบรม “Digital Campaign & Online Advocacy” เรียนรู้การใช้ Social Media, Data-Driven Advocacy และ Digital Storytelling ในการสร้างกระแสสังคม

๒.๓ ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Transformation & Data Analytics)

๒.๓.๑ Digital Literacy & Cybersecurity Training

- อบรมหลักสูตร “Smart Government & Digital Public Services” ให้บุคลากรใช้ e-Government ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- อบรมหลักสูตร Cybersecurity & Data Protection เพื่อป้องกันข้อมูลภาครัฐ

๒.๓.๒ Data Analytics & AI for Policy Making

- อบรม Data Analytics & Visualization โดยใช้ Power BI และ Tableau

- ฝึกใช้ AI & Machine Learning ในการวิเคราะห์ข้อมูลภาคเกษตรกรรม

๒.๓.๓ Cloud Computing & Digital Collaboration Tools

- อบรมการใช้ Cloud-Based Document Management System เพื่อลดการใช้เอกสารแบบเดิม

- ส่งเสริมการใช้ Collaboration Tools เช่น Microsoft Teams, Google Workspace ในการทำงานร่วมกัน

๓) จัดตั้งหน่วยงานหรือกลไกเฉพาะเพื่อเสริมสร้างการเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ (สกก.) สามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือด้านนโยบายเกษตรระหว่างประเทศและหน่วยงานในประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีหน่วยงานหรือกลไกเฉพาะ ที่ทำหน้าที่สร้างความร่วมมือ พัฒนาโครงการ และถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยตรง ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติมีมาตรฐานสากลและสามารถเชื่อมโยงกับองค์กรที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบ

การจัดตั้งกลไกเฉพาะ: “ศูนย์ความร่วมมือเพื่อพัฒนานโยบายเกษตรกรรม” (Agricultural Policy Development Cooperation Center - APDCC) เป็นหน่วยงานภายใน สกก. โดยกำหนด โครงสร้างองค์กร ภายใต้สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ โดยมีทีมงานเฉพาะด้าน เช่น ฝ่ายวิจัยนโยบาย ฝ่ายพัฒนาเครือข่าย ฝ่ายระดมทุน และฝ่ายบริหารโครงการ เป็นต้น โดยพัฒนาข้อบังคับหรือแนวทางปฏิบัติของศูนย์ฯ ให้ชัดเจน ซึ่งจะทำให้ สกก. มีบทบาทเชิงรุกมากขึ้น และสามารถเชื่อมโยงกับเครือข่ายระดับโลกเพื่อพัฒนาภาคเกษตรกรรมไทยอย่างยั่งยืน

๓.๑ สร้างความร่วมมือระดับชาติและระดับนานาชาติ

๓.๑.๑ เป็นศูนย์กลางการประสานงานระหว่าง สภาเกษตรกรแห่งชาติ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรระหว่างประเทศ และสถาบันวิจัย

๓.๑.๒ เป็นผู้แทนของสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติในการเข้าร่วมเวทีหารือและเจรจาทางนโยบายกับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น FAO, WTO, ASEAN และองค์กรพัฒนาเกษตรกรรมระดับโลก

๓.๒ พัฒนาและบริหารโครงการความร่วมมือ

๓.๒.๑ จัดทำ MOU (Memorandum of Understanding) กับหน่วยงานพันธมิตรทั้งในและต่างประเทศ

๓.๒.๒ ประสานทุนสนับสนุนจาก World Bank, ADB, กองทุนสหประชาชาติ และภาคเอกชน

๓.๒.๓ ดำเนินโครงการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนโยบายระหว่างประเทศ

๓.๓ ถ่ายทอดองค์ความรู้และพัฒนาขีดความสามารถ

๓.๓.๑ จัดทำฐานข้อมูลความร่วมมือด้านการเกษตรระดับนานาชาติ

๓.๓.๒ จัดอบรม “Global Agri-Policy Training” เพื่อให้บุคลากรของ สกช. มีความรู้ด้านนโยบายและแนวโน้มเกษตรโลก

๓.๓.๓ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักวิจัยกับประเทศที่มีระบบเกษตรก้าวหน้า

๔) จัดทำฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนการทำงานของสภาเกษตรกร เพื่อให้สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีระบบสารสนเทศที่ล้ำสมัย รองรับการบริหารจัดการข้อมูลเชิงนโยบาย (Policy Intelligence System) และการเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พัฒนาระบบฐานข้อมูล Big Data เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลและการเสนอโยบายมีความแม่นยำขึ้น

๔.๑ สถาปัตยกรรมระบบสารสนเทศ (System Architecture)

๔.๑.๑ Data Lake & AI-Powered Decision Support System (DSS)

๔.๑.๒ Blockchain for Agricultural Policy & Farmer Data Management

๔.๑.๓ Geo-AI & Remote Sensing for Smart Agriculture Policy

๔.๒ วิธีการดำเนินการที่ทันสมัยและล้ำหน้าที่สุด

๔.๒.๑ จัดตั้ง “ศูนย์ข้อมูลเกษตรอัจฉริยะ (National Agricultural Data Intelligence Center: NADI-C)” เพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลนโยบายเกษตรกรรมแห่งชาติ รองรับการประมวลผล Big Data & AI

๔.๒.๒ ใช้ Blockchain เพื่อบริหารจัดการข้อมูลเกษตรกรรมและนโยบาย เพื่อให้ข้อมูลของเกษตรกรปลอดภัย ตรวจสอบได้ และป้องกันการแก้ไขข้อมูลโดยมิชอบ

๔.๒.๓ ใช้ Geo-AI และ Remote Sensing วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายด้วยข้อมูลเชิงพื้นที่แบบเรียลไทม์

๔.๒.๔ สร้างระบบ Policy Intelligence Dashboard เพื่อให้สมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติและผู้บริหารสามารถเข้าถึงข้อมูลแบบเรียลไทม์ผ่านระบบออนไลน์

๔.๒.๕ เชื่อมโยงกับระบบ Open Data & API Integration เพื่อให้หน่วยงานภายนอกสามารถเข้าถึงและใช้งานข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ

๕) พัฒนาแนวทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทั้งภายในองค์กรและกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้การสื่อสารทั้งภายในองค์กรและกับหน่วยงานภายนอก มีความรวดเร็ว แม่นยำ น่าเชื่อถือ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย และสร้างผลกระทบที่ยั่งยืน

๕.๑ กรอบแนวคิดการสื่อสาร ๔C Model เพื่อให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในบริบทของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ต้องใช้ ๔ C Model ได้แก่

๕.๑.๑ Clarity (ความชัดเจน) – ข้อความต้องกระชับ ตรงประเด็น เข้าใจง่าย ลดการตีความผิด

๕.๑.๒ Consistency (ความสม่ำเสมอ) – การสื่อสารต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ขัดแย้งกันเอง

๕.๑.๓ Connectivity (ความเชื่อมโยง) – เชื่อมโยงทุกระดับ ขององค์กร และกับหน่วยงานภายนอกได้อย่างราบรื่น

๕.๑.๔ Customization (การปรับให้เหมาะสม) – ปรับรูปแบบ การสื่อสารให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละประเภท

๕.๒ แนวทางการพัฒนาระบบสื่อสารภายในองค์กร เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการสื่อสารภายในให้รวดเร็ว ลดช่องว่างในการทำงาน เปลี่ยนองค์กรให้เป็น “Agile Organization”

๕.๒.๑ จัดตั้ง NFC Digital HQ (Intranet ๕.๐) – เป็นศูนย์กลางข้อมูลและช่องทางสื่อสารในองค์กร

๕.๒.๒ ใช้ “AI Chatbots & Smart Assistants” – ช่วยตอบ คำถามพนักงานแบบเรียลไทม์ ลดภาระงานเอกสาร

๕.๒.๓ ใช้ Cloud-Based Collaboration Tools (e.g., Microsoft Teams, Slack, Notion) – ให้พนักงานทำงานร่วมกันแบบเรียลไทม์

๕. เป้าหมายและตัวชี้วัด

๕.๑ พนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ ในส่วนกลางได้รับการพัฒนาขีด ความสามารถในการทำหน้าที่ และผลิตผลงานตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนด ในมาตรา ๒๐ ได้อย่างมี คุณภาพ สามารถนำไปสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๒ พนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด ในส่วนของสำนักงานสภาเกษตรกร จังหวัด ได้รับ การพัฒนาขีดความสามารถในการทำหน้าที่ และผลิตผลงานตามอำนาจหน้าที่ ที่กำหนด ในมาตรา ๓๘ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปสนับสนุนการดำเนินงานของ สภาเกษตรกรจังหวัด และสภาเกษตรกรแห่งชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) การพัฒนาข้อมูลงานวิจัยและงานวิชาการ

๑. แนวคิด (Conceptual Framework)

การพัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยและงานวิชาการต่างๆ เป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถของสภาเกษตรกรแห่งชาติในการวิเคราะห์ปัญหา และเชื่อมโยงกับแนวทางการแก้ปัญหาในภาพใหญ่ เพื่อให้สามารถจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย และวางแผนพัฒนาภาคเกษตรกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ได้อย่าง แม่นยำและมีประสิทธิภาพ ฐานข้อมูลด้านวิชาการที่ครอบคลุมครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน จะช่วย

สนับสนุนการวิเคราะห์แนวโน้มทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม จะช่วยเอื้ออำนวยให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ สามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นงานวิจัยและข้อมูลเชิงวิชาการที่สำคัญ ดังนี้

๑.๑ การวิเคราะห์แนวโน้มและโครงสร้างภาคเกษตรกรรม

- ข้อมูลพื้นฐานและสถิติด้านการผลิตทางการเกษตร การใช้และถือครองที่ดิน
- โครงสร้างราคาและต้นทุนการผลิต – รูปแบบการถือครองที่ดิน
- แนวโน้มผลผลิตและความต้องการของตลาด
- บทบาทของภาคเกษตรกรรมในระบบเศรษฐกิจ

๑.๒ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการเกษตร

- เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming)
- การใช้ปัญญาประดิษฐ์และข้อมูลขนาดใหญ่ในภาคเกษตรกรรม
- เทคโนโลยีชีวภาพและการปรับปรุงพันธุ์พืชและสัตว์

๑.๓ การพัฒนาเศรษฐกิจเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร

- การพัฒนาห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ทางการเกษตร
- การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า
- ระบบตลาด โครงสร้าง และกลไกราคาสินค้าเกษตร

๑.๔ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเกษตรยั่งยืน

- ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อการผลิตทางการเกษตร
- การจัดการทรัพยากรน้ำและดินเพื่อความยั่งยืน
- การเกษตรอินทรีย์และแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๕ นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเกษตรกรรม

- การกำหนดแนวทางนโยบายภาครัฐด้านเกษตรกรรม
- การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันวิจัย
- กลยุทธ์การพัฒนาเกษตรกรรมสู่ตลาดโลก

๒. เป้าประสงค์ (Objective and Goal)

๑. พัฒนาฐานข้อมูลงานวิจัยและงานวิชาการที่ทันสมัยและครอบคลุมทุกมิติของภาคเกษตรกรรม

๒. สนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการวางแผนยุทธศาสตร์ของสภาฯ

๓. เพิ่มศักยภาพในการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเกษตรและคาดการณ์

แนวโน้มในอนาคต

๔. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาฐานข้อมูล

๕. พัฒนาเครื่องมือและแพลตฟอร์มสำหรับการเข้าถึงข้อมูลเชิงวิชาการ

๓. แนวทางการดำเนินงาน (Operational Guidelines)

- ๑. พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางของงานวิจัยและงานด้านวิชาการ
- ๒. สร้างกลไกในการบูรณาการข้อมูลจากแหล่งต่างๆ
- ๓. ส่งเสริมการวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ที่ตอบสนองความต้องการของภาคเกษตรกรรม
- ๔. จัดทำรายงานวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มภาคเกษตรกรรมเป็นระยะ

๔. วิธีการดำเนินการ (Project Methodology)

- ๑. สำรวจและรวบรวมงานวิจัยและข้อมูลเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้อง
- ๒. วางแผนและจัดทำโครงสร้างฐานข้อมูลด้านการวิจัยและวิชาการ
- ๓. พัฒนาระบบจัดเก็บและบริหารจัดการข้อมูลวิจัยให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย
- ๔. ร่วมมือกับหน่วยงานวิจัยและสถาบันการศึกษา (เครือข่ายองค์กร

บริการงานวิจัยแห่งชาติ : คอบช) ในการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่

- (๑)สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- (๒)สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)
- (๓)สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์กรมหาชน)
- (๔)หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
- (๕)สถาบันการศึกษา/มหาวิทยาลัย
- (๖) ฯลฯ

๕. วิเคราะห์และจัดทำฐานข้อมูลทุติยภูมิ (เพื่อความสะดวกในการใช้งานแต่ละประเภท) เกี่ยวกับงานวิจัยและวิชาการเพื่อการนำไปใช้สำหรับภาคีเครือข่าย

๖. เผยแพร่ข้อมูลและงานวิจัยให้กับผู้เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร/เกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

๕. เป้าหมายและตัวชี้วัด (Target and KPIs)

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด (KPI)
จัดทำฐานข้อมูลงานวิจัยและข้อมูลวิชาการ	มีฐานข้อมูลออนไลน์ที่เข้าถึงได้อย่างน้อย ๑ ระบบ
ขยายความร่วมมือกับหน่วยงานวิจัย	มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยอย่างน้อย ๕ แห่ง
จัดทำรายงานวิเคราะห์สถานการณ์	เผยแพร่รายงานสถานการณ์เกษตรกรรมอย่างน้อยปีละ ๒ ฉบับ

๖. แผนการดำเนินงาน (Action Plan) ในระยะเวลา ๓ ปี

ปี	กิจกรรม	เป้าหมาย
ปีที่ ๑	- สำรวจและรวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่มีอยู่ - พัฒนาโครงสร้างฐานข้อมูลและระบบจัดเก็บข้อมูล	วางรากฐาน ระบบฐานข้อมูล
ปีที่ ๒	- พัฒนาระบบฐานข้อมูลให้สามารถใช้งานได้จริง - เริ่มเผยแพร่ข้อมูลให้กับเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ใช้งานระบบ ฐานข้อมูลเชิง วิชาการ
ปีที่ ๓	- ติดตามและปรับปรุงระบบฐานข้อมูลให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น - ขยายเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันวิจัยเพิ่มเติม	ขยายฐานข้อมูล และพัฒนาความ ร่วมมืออย่าง ยั่งยืน

๔) การสร้างเครือข่ายพันธมิตรเชิงกลยุทธ์

๑. แนวคิด (Conceptual Framework)

สภาเกษตรกรแห่งประเทศไทยเป็นองค์กรที่ได้รับการออกแบบและจัดตั้งเพื่อเป็นหน่วยงานหลักในเชิงภารกิจในฐานะตัวแทนเกษตรกรซึ่งจะต้องเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม การพัฒนาเครือข่ายพันธมิตรเชิงกลยุทธ์เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของสภาเกษตรกรแห่งชาติให้สามารถขับเคลื่อนภาคเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันวิจัย และองค์กรระหว่างประเทศจะช่วยให้สภาฯ สามารถบรรลุเป้าหมายในการยกระดับเกษตรกรไทยและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรกรรมไทยในภูมิภาคและเวทีโลก

หน่วยงานพันธมิตรที่สำคัญ

- หน่วยงานภาครัฐ

(๑) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดิน กรมชลประทาน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานปฏิรูปที่ดิน สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ฯลฯ)

(๒) กระทรวงพาณิชย์ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า ฯลฯ) (สกสว.)

(๓) กระทรวงอุตสาหกรรม (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม) (สวทช.)

(๔) กระทรวงมหาดไทย (เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมพัฒนาชุมชน ฯลฯ) เป็นต้น

- สถาบันการศึกษาและหน่วยงานด้านวิจัยต่างๆ

(๑) มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา

(๒) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

(๓) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)

(๔) สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

เป็นต้น

- องค์กรเอกชนและภาคธุรกิจ

(๑) สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(๒) สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ)

(๓) สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย

(๔) สภาอุตสาหกรรม

(๕) สภาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย

(๖) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น

- องค์การระหว่างประเทศ

(๑) องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการพัฒนาเกษตร (USAID, JICA, GIZ) เป็นต้น

๒. เป้าประสงค์ (Objective and Goal)

พัฒนาเครือข่ายพันธมิตรที่แข็งแกร่งเพื่อส่งเสริมและขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเกษตรกรรมส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสภาเกษตรกรแห่งชาติและหน่วยงานด้านการพัฒนาเทคโนโลยี นโยบายด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง ขยายความร่วมมือไปสู่ระดับสากลเพื่อยกระดับภาคเกษตรกรรมไทยสู่ศักยภาพใหม่ๆ สร้างกลไกความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพกับหน่วยงานพันธมิตรอย่างเป็นระบบ

๓. แนวทางการดำเนินงาน (Operational Guidelines)

สร้างกลไกและแพลตฟอร์มสำหรับการประสานความร่วมมือพัฒนาความร่วมมือในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร จัดตั้งโครงการนำร่องร่วมกับพันธมิตรที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้าน (ตามภารกิจ) เพื่อพัฒนาภาคเกษตรกรรม ส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน

๔. วิธีการดำเนินการ (Project Methodology)

สำรวจ ศึกษา และวิเคราะห์ภารกิจ และความต้องการของเครือข่ายพันธมิตรจัดลำดับความสำคัญเชิงภารกิจและความเชื่อมโยงบทบาทและภารกิจของหน่วยงานพันธมิตรเป้าหมาย (Targeted strategic partners) – ศึกษาภารกิจและโครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานต่างๆ ดังกล่าว จัดทำแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือ (ทั้งในระยะปานกลางและระยะยาว) สร้างระบบและกลไกติดตามและประเมินผลโครงการความร่วมมือ จัดเวทีประชุมและกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้กับหน่วยงานพันธมิตร

๕. เป้าหมายและตัวชี้วัด (Target and KPIs)

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด (KPI)
สร้างเครือข่ายพันธมิตรอย่างเป็นระบบ	มีข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) อย่างน้อย ๑๐ ฉบับภายใน ๓ ปี
ขยายความร่วมมือระดับนานาชาติ	มีโครงการความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศอย่างน้อย ๓ โครงการ
พัฒนาโครงการร่วมกับพันธมิตร	มีโครงการนำร่องที่เกิดขึ้นจริงและใช้งานได้อย่างน้อย ๕ โครงการ

๖. แผนการดำเนินงาน (Action Plan) ในระยะเวลา ๓ ปี

ปี	กิจกรรม	เป้าหมาย
ปีที่ ๑	ศึกษาและวิเคราะห์เครือข่ายพันธมิตรที่มีศักยภาพ จัดลำดับความเชื่อมโยงกับภารกิจ (แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ฉบับที่ ๒) และทิศทางการขับเคลื่อนองค์กรของสภาเกษตรกรแห่งชาติ จัดประชุมหารือกับหน่วยงานพันธมิตรเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกัน	วางรากฐานเครือข่ายและกรอบความร่วมมือ
ปีที่ ๒	ลงนามข้อตกลงความร่วมมือกับหน่วยงานพันธมิตร จัดทำโครงการนำร่องที่เป็นรูปธรรม ประเมินความสำเร็จเพื่อปรับปรุงและขยายขอบข่าย	เริ่มต้นโครงการความร่วมมือ
ปีที่ ๓	ติดตามและประเมินผลโครงการความร่วมมือ ขยายเครือข่ายพันธมิตรสู่ระดับนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม และบริการต่างๆที่เกี่ยวข้องกัน	สร้างเครือข่ายและพัฒนาความร่วมมืออย่างยั่งยืน

๕) การพัฒนาฐานข้อมูล

๑. แนวคิด (Conceptual Framework)

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเป็นรากฐานสำคัญในการสนับสนุนยุทธศาสตร์ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ เอื้ออำนวยให้สภาเกษตรกรแห่งชาติเข้าสู่การเป็น “องค์กรแห่งการจัดการข้อมูลเกี่ยวกับภาคเกษตรกรรม” (Agricultural -data Management Organization) เพื่อสร้างศักยภาพใหม่ๆ และเป็นส่วนสำคัญในการเสริมแกร่งภารกิจของสภาฐานข้อมูลที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพจะช่วยให้การบริหารจัดการข้อมูลด้านเกษตรกรรมเป็นไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การเชื่อมโยงข้อมูลสามารถนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านเครือข่ายความร่วมมือและโอกาสทางเศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรมระดับต่างๆ นอกจากนี้การพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการข้อมูล แต่ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างโอกาสใหม่ๆ ทั้งแก่สภาเกษตรกรแห่งชาติ (เช่น สร้างรายได้นอกงบประมาณ ตามมาตรา ๒๘ (๒) (๓) และ (๔)) และสร้างประโยชน์ร่วมกับเครือข่ายพันธมิตรได้อย่างยั่งยืน

ประเภทฐานข้อมูลที่สำคัญ

๑. ฐานข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกร เครือข่ายเกษตรกร และองค์กรเกษตรกร – รวบรวมชื่อเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ (Farmer profile – ข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกร, Farm profile – ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการทำเกษตรของเกษตรกร) ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรเกษตรกร (Farmer organization profile) เป็นต้น

๒. ฐานข้อมูลด้านการผลิตทางการเกษตร – รวมข้อมูลเกี่ยวกับการผลิต (Agri map) ผลผลิต (Crop calendar) พื้นที่เพาะปลูก ต้นทุนการผลิต และแนวโน้มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

๓. ฐานข้อมูลด้านทรัพยากร องค์ความรู้ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น – รวบรวมเพื่อวางแผนในการพัฒนา ทำการวิจัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มต่อยอดทางเศรษฐกิจและขยายผลสู่ภาคอุตสาหกรรม

๔. ฐานข้อมูลด้านการตลาดและราคาสินค้าเกษตร – รวมข้อมูลและสถิติต่างๆ ติดตามราคาสินค้าเกษตร แนวโน้มอุปสงค์และอุปทาน และโอกาสทางการค้า

๕. ฐานข้อมูลด้านงานวิจัยและนวัตกรรมเกษตร – รวมข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มผลผลิต

๖. ฐานข้อมูลด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย – สมาคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

๗. ฐานข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายและโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม – รวบรวมกฎระเบียบและนโยบายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม

๘. ฐานข้อมูลด้านกฎระเบียบ กฎหมาย มาตรฐาน และข้อกำหนดทางการค้าต่างๆ – รวบรวมและอัปเดตข้อมูลต่างๆ เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบ มาตรฐาน และข้อกำหนดทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร

๒. เป้าประสงค์ (Objective and Goal)

๒.๑ พัฒนาและจัดทำระบบฐานข้อมูลที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลด้านเกษตรกรรมที่ใช้งานได้จริง มีประสิทธิภาพครอบคลุมและเชื่อถือได้สนับสนุนการเชื่อมโยงข้อมูลสู่กลยุทธ์ต่างๆของสภาเกษตรกรแห่งชาติและเครือข่ายพันธมิตรเชิงกลยุทธ์

๒.๒ ใช้ฐานข้อมูลเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือใหม่ๆ

๒.๓ พัฒนากลไกในการใช้ฐานข้อมูลเพื่อสร้างโอกาสต่อยอดเรื่องอื่นๆแก่สภาเกษตรกรแห่งชาติ (เช่น สร้างรายได้นอกงบประมาณ ตามมาตร ๒๘ (๒) (๓) และ(๔)) และเครือข่ายพันธมิตร

๓. แนวทางการดำเนินงาน (Operational Guidelines)

๓.๑ การออกแบบและพัฒนาระบบฐานข้อมูล: สร้างโครงสร้างข้อมูลที่เป็นมาตรฐานและใช้งานง่าย

๓.๒ การรวบรวมและบูรณาการข้อมูล: นำเข้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือและบูรณาการเข้ากับระบบเดิม

๓.๓ การพัฒนาโครงสร้างเชื่อมโยงข้อมูล: ทำให้ฐานข้อมูลสามารถสนับสนุนกลยุทธ์ด้านอื่นๆ ของสภาฯการพัฒนาช่องทางสร้างโอกาสอื่นๆจากฐานข้อมูล: สำรวจแนวทางการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ทางวิชาการเศรษฐกิจ และสังคม

๓.๔ ใช้แนวทาง "หนึ่งสภาเกษตรกรจังหวัด หนึ่งปัญหา หนึ่งยุทธศาสตร์แก้ไข" เพื่อให้แต่ละจังหวัดกำหนดยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

๔. วิธีการดำเนินการ (Project Methodology)

๔.๑ การวิเคราะห์ความต้องการและโครงสร้างข้อมูล - ศึกษาแนวทางการพัฒนาและวางโครงสร้างของฐานข้อมูลเกี่ยวกับภาคเกษตรกรรมและประเด็นที่เกี่ยวข้อง (ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ) อย่างเป็นระบบเพื่อรองรับการใช้งานและเชื่อมโยงกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ

๔.๒ การพัฒนาระบบและเครื่องมือสนับสนุน - ออกแบบและพัฒนาซอฟต์แวร์และแพลตฟอร์มที่สามารถรองรับข้อมูลและสภาพการใช้งานจริง รองรับระบบการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง (Data analytics) การเชื่อมต่อกับข้อมูลของหน่วยงานอื่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

๔.๓ การทดสอบและปรับปรุงระบบ - ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและเพิ่มประสิทธิภาพระบบ

๔.๔ การอบรมและส่งเสริมการใช้งาน - ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดเกี่ยวกับการใช้ฐานข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๕ สร้างระบบและกลไกการอัปเดตข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ - เชื่อมโยงและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๔.๖ สร้างระบบด้านความมั่นคงและความปลอดภัยของข้อมูล (Data security) - ความมั่นคงทางข้อมูลและความต่อเนื่องทางการใช้งาน (data continuity plan)

๕. เป้าหมายและตัวชี้วัด (Target and KPIs)

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด (KPI)
พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง	ระบบฐานข้อมูลพัฒนาเสร็จสิ้นและเปิดใช้งานภายใน ๒ ปี
เชื่อมโยงฐานข้อมูลกับกลยุทธ์อื่นๆ	มีการใช้งานข้อมูลเพื่อสนับสนุนกลยุทธ์อื่นๆ อย่างน้อย ๕ ด้าน
สร้างรายได้จากฐานข้อมูล	มีโครงการที่ใช้ข้อมูลสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับสภาฯ และเครือข่าย

๖. แผนการดำเนินงาน (Action Plan) ในระยะเวลา ๓ ปี

ปี	กิจกรรม	เป้าหมาย
ปีที่ ๑	ศึกษาความต้องการของฐานข้อมูลและออกแบบระบบเริ่มต้นพัฒนาโครงสร้างข้อมูลและเชื่อมโยงกับแหล่งข้อมูลภายนอก	วางรากฐานระบบฐานข้อมูล
ปีที่ ๒	ทดสอบระบบฐานข้อมูลและเริ่มใช้งานบางส่วน จัดอบรมให้แก่บุคลากรเกี่ยวกับการใช้ข้อมูล เริ่มต้นพัฒนาโครงการสู่โอกาสการสร้างรายได้จากข้อมูล - รายได้นอกงบประมาณ ตามมาตรา ๒๘ (๒) (๓) และ (๔)	ทดสอบระบบ ขยายการใช้งานเพื่อตอบสนองภารกิจที่หลากหลายขึ้น
ปีที่ ๓	ประเมินผลการใช้ฐานข้อมูลและปรับปรุงระบบ นำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้เพื่อจัดการฐานข้อมูล (Big data and data analytics) ขยายโครงการที่สร้างมูลค่าเพิ่มจากข้อมูลให้ครอบคลุมทั่วประเทศทั้ง ๗๗ จังหวัด พัฒนาแผนการใช้ข้อมูลเพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาว	ใช้ข้อมูลเพื่อสร้างประโยชน์สูงสุดและความยั่งยืน

สำนักงานสภาพัฒนาการแห่งชาติ